

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Diplomová práce

**Dopady porušování právních předpisů v ekonomice
v ČR na příjmy státního rozpočtu, zdravotních
pojišťoven a Správy sociálního zabezpečení**

Jan Kučera

© 2014 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra práva

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Kučera Jan

Veřejná správa a regionální rozvoj nav.- Klatovy

Název práce

Dopady porušování právních předpisů v ekonomice v ČR na příjmy státního rozpočtu, zdravotních pojišťoven Správy sociálního zabezpečení

Anglický název

Impacts of infringements of legal enactments in the economy in the Czech Republic on revenues of the state budget, health insurance companies and administration of social security

Cíle práce

Cílem práce bude zjistit dopady porušování právních předpisů v ekonomice v České republice na příjmy státního rozpočtu, zdravotních pojišťoven, Správy sociálního zabezpečení a navrhnout opatření k eliminaci tohoto nežádoucího jevu.

Metodika

- soustředění právních předpisů a odborné literatury
- konzultace s vedoucím práce
- prostudování teoretické části práce a její zhodnocení
- získání a prostudování konkrétních materiálů
- statistické vyhodnocení získaných dat
- sumarizace výsledků a jejich vyhodnocení

Harmonogram zpracování

1. Vyhotovení zadání práce do 30.6. 2013
2. Vypracování teoretické části práce a sběr dat do 30.11. 2013
3. Vypracování praktické části práce do 30.1. 2014
4. Odevzdání práce do 31.3. 2014

Rozsah textové části

60 - 80 stran

Klíčová slova

Hospodářská kriminalita, neodvedení daně, příjmy státního rozpočtu, trestní zákoník, zkrácení daně, zdravotní pojišťovna, správa sociálního zabezpečení, obchodní zákoník, spotřební daň, daň z přidané hodnoty, daň z příjmu

Doporučené zdroje informací

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář, Praha: C.H. Beck

CHMELÍK, Jan, Pavel HÁJEK a Stanislav NEČAS. Úvod do hospodářské kriminality, Plzeň: Aleš Čeněk,

ŠÁMAL, P. a kol. Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice, Praha: C.H. Beck,

KUCHTA, Josef, Jaroslav FENYK, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. Hospodářská trestná činnost, Brno: Masarykova universita

FRYŠTÁK, M. Hospodářská kriminalita z pohledu teorie a praxe, Ostrava: KEY Publishing s.r.o.,

Další literatura po dohodě s vedoucím práce.

Vedoucí práce

Uhlík Milan, JUDr., CSc.

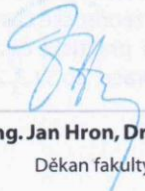
Termín odevzdání

březen 2014

JUDr. Jana Borská

Vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr. h. c.

Děkan fakulty

V Praze dne 8.11.2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Dopady porušování právních předpisů v ekonomice v ČR na příjmy státního rozpočtu, zdravotních pojišťoven a Správy sociálního zabezpečení" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15. března 2014

Jan Kučera

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval JUDr. Milanu Uhlíkovi, CSc. za odborné vedení, za udělení množství užitečných rad a připomínek a za vřelý přístup při konzultacích k diplomové práci. Dále poděkování patří celé mé rodině za trpělivost a podporu, bez čehož by tato práce mohla být jen stěží dokončena.

Dopady porušování právních předpisů v ekonomice v ČR na příjmy státního rozpočtu, zdravotních pojišťoven a Správy sociálního zabezpečení

Impacts of infringements of legal enactments in the economy in the Czech Republic on revenues of the state budget, health insurance companies and administration of social security

Souhrn

Diplomová práce zjišťuje, analyzuje a vyhodnocuje dopady porušování právních předpisů v ekonomice v České republice na příjmy státního rozpočtu, zdravotních pojišťoven a Správy sociálního zabezpečení.

Nejprve je vymezena právní úprava v ekonomice a právní úprava z pohledu trestního práva, zejména jsou blíže definovány konkrétní hospodářské trestné činy. V analytické části je provedeno zkoumání tohoto pro společnost nebezpečného jevu, tedy vyhýbání se povinným platbám potřebným pro zabezpečení řádného chodu státu. Je zde analyzován vývoj jevu za období let 2008 - 2013, zároveň je zde zkoumán vývoj a rozsah způsobených škod, které se podařilo odhalit.

Závěr práce je věnován shrnutí výsledků zkoumání a návrhům opatření vedoucí k eliminaci tohoto nežádoucího jevu a ke snížení dopadů porušování právních předpisů v ekonomice na veřejné rozpočty.

Summary

Diploma thesis identifies, analyzes and evaluates the impact of infringements in the economy in the Czech Republic to the revenues of the state budget, health insurance companies and administration of social security.

First of defined in the legislation in the economy and the legislation from the perspective of criminal law, especially closer to the definition of specific economic crimes.

The analytical part is done by examining this phenomenon dangerous to society, thus avoiding the mandatory payments needed to ensure the proper operation of the state. There are analyzed the development of the phenomenon for the years 2008-2013, also there been studied the development of a range the damage caused that were detected.

Conclusion of work is a summary of the research findings and proposals of measures to eliminate this undesirable phenomenon and to reduce the impact of infringements in the economy on public budgets.

Klíčová slova: hospodářská kriminalita, neodvedení daně, příjmy státního rozpočtu, trestní zákoník, zkrácení daně, zdravotní pojišťovna, správa sociálního zabezpečení, spotřební daň, daň z přidané hodnoty, daň z příjmu

Keywords: economic criminality, non-payment of taxes, revenues of state budget, the Criminal Code, tax evasion, health insurance company, administration of social security, excise tax, value added tax, income tax

Obsah:

1.	Úvod	...12
2.	Cíl práce a metodika	...14
3.	Přehled platné právní úpravy	...16
3.1.	Právní úprava v ekonomice v ČR	...16
3.2.	Právní úprava z pohledu trestního práva	...25
3.2.1.	Hospodářská, ekonomická a finanční kriminalita	...26
3.2.2.	Pachatel hospodářské kriminality	...27
3.2.3.	Trestní zákon	...29
3.2.4.	Trestní zákoník	...30
3.2.5.	Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 trestního zákoníku	...34
3.2.6.	Neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby dle § 241 trestního zákoníku	...38
4.	Analýza zkoumané problematiky	...42
4.1.	Příjmy státního rozpočtu	...45
4.2.	Daňové nedoplatky	...46
4.3.	Pojistné na veřejné zdravotní pojištění – kontrolní činnost, doměřování	...50
4.4.	Pojistné na sociální zabezpečení - Česká správa sociálního zabezpečení	...52
4.5.	Trendy vývoje trestné činnosti	...54
4.5.1.	Trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby	...55
4.5.2.	Trestný čin neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby	...60
4.5.3.	Trestný čin porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží	...63
4.5.4.	Trestný čin padělání a pozměnění předmětů k označení zboží pro daňové účely a předmětů dokazujících splnění poplatkové povinnosti	...66
4.5.5.	Trestný čin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění	...67
4.5.6.	Trestný čin neoprávněné podnikání	...69
4.5.7.	Trestný čin porušení práv k ochranné známce a jiným označením	...71
4.5.8.	Trestný čin porušení chráněných průmyslových práv	...77
4.5.9.	Trestný čin porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi	...78
5.	Shrnutí výsledků zkoumání	...84
6.	Závěr	...101
7.	Seznam použitých zdrojů	...103
8.	Přílohy	...107

Tabulky:

Tabulka č. 1	Počet obyvatel ČR podle krajů, stav ke dni 30. 9. 2013	...42
Tabulka č. 2	Počet ekonomických subjektů v ČR podle krajů, stav ke dni 30. 9. 2013	...43
Tabulka č. 3	Příjmy státního rozpočtu České republiky za období 2008-2013	...46
Tabulka č. 4	Vývoj objemu vymáhaných a vymožených daňových nedoplatků evidovaných územními finančními orgány v období 2005-2011	...50
Tabulka č. 5	Částky dlužného pojistného, penále a pokut vyměřené na základě platebních výměrů	...51
Tabulka č. 6	Částky dlužného pojistného a penále vyměřené na základě výkazů nedoplatků	...51
Tabulka č. 7	Příjmy České správy sociálního zabezpečení v období 2008-2012	...53
Tabulka č. 8	ČSSZ - přehled uskutečněných kontrol, dlužné pojistné, penále, pokuty	...54
Tabulka č. 9	Trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 trestního zákoníku / zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 148 trestního zákona – počet zjištěných skutků 2008-2013	...56
Tabulka č. 10	Trestný čin neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby dle § 241 trestního zákoníku / neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti dle § 147 trestního zákona - počet zjištěných skutků 2008-2013	...60
Tabulka č. 11	Trestný čin porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží dle § 244 trestního zákoníku / porušení předpisů o nálepkách k označení zboží dle § 148a trestního zákona – počet zjištěných skutků 2008-2013	...64
Tabulka č. 12	Trestný čin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění dle § 254 trestního zákoníku / zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění dle § 125 trestního zákona – počet zjištěných skutků 2008-2013	...68
Tabulka č. 13	Trestný čin neoprávněné podnikání dle § 251 trestního zákoníku / neoprávněné podnikání dle § 118 trestního zákona – počet zjištěných skutků 2008-2013	...70
Tabulka č. 14	Trestný čin porušení práv k ochranné známce a jiným označením dle § 268 trestního zákoníku / porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu dle § 150 trestního zákona – počet zjištěných skutků 2008-2013	...73
Tabulka č. 15	Trestný čin porušení chráněných průmyslových práv dle § 269 trestního zákoníku / porušování průmyslových práv dle § 151 trestního zákona – počet zjištěných skutků 2008-2013	...78
Tabulka č. 16	Trestný čin porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 270 trestního zákoníku / porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 152 trestního zákona – počet zjištěných skutků 2008-2013	...80
Tabulka č. 17	Souhrn způsobené škody za vybrané trestné činy v ČR 2008-2013	...85

Grafy:

Graf č. 1	Trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 trestního zákoníku / zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 148 trestního zákona – vývoj zjištěných skutků v ČR 2008-2013	...57
Graf č. 2	Trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 trestního zákoníku / zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 148 trestního zákona – vývoj zjištěných skutků ve vybraných krajích 2008-2013	...57
Graf č. 3	Trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 trestního zákoníku / zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 148 trestního zákona- vývoj způsobené škody v ČR 2008-2013	...59
Graf č. 4	Trestný čin neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby dle § 241 trestního zákoníku / neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti dle § 147 trestního zákona – vývoj zjištěných skutků v ČR 2008-2013	...61
Graf č. 5	Trestný čin neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby dle § 241 trestního zákoníku / neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti dle § 147 trestního zákona – vývoj zjištěných skutků ve vybraných krajích 2008-2013	...62
Graf č. 6	Trestný čin neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby dle § 241 trestního zákoníku / neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti dle § 147 trestního zákona – vývoj způsobené škody v ČR 2008-2013	...63
Graf č. 7	Trestný čin porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží dle § 244 trestního zákoníku / porušení předpisů o nálepkách k označení zboží dle § 148a trestního zákona – vývoj zjištěných skutků v ČR 2008-2013	...65
Graf č. 8	Trestný čin porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží dle § 244 trestního zákoníku / porušení předpisů o nálepkách k označení zboží dle § 148a trestního zákona – vývoj způsobené škody v ČR 2008-2013	...65
Graf č. 9	Trestný čin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění dle § 254 trestního zákoníku / zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění dle § 125 trestního zákona - vývoj způsobené škody v ČR 2008-2013	...69
Graf č. 10	Trestný čin porušení práv k ochranné známce a jiným označením dle § 268 trestního zákoníku / porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu dle § 150 trestního zákona – vývoj zjištěných skutků v ČR 2008-2013	...75
Graf č. 11	Trestný čin porušení práv k ochranné známce a jiným označením dle § 268 trestního zákoníku / porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu dle § 150 trestního zákona – vývoj zjištěných skutků ve vybraných krajích 2008-2013	...75
Graf č. 12	Trestný čin porušení práv k ochranné známce a jiným označením dle § 268 trestního zákoníku / porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu dle § 150 trestního zákona – vývoj způsobené škody v ČR 2008-2013	...76

Graf č. 13	Trestný čin porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 270 trestního zákoníku / porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 152 trestního zákona – vývoj zjištěných skutků v ČR 2008-2013	...81
Graf č. 14	Trestný čin porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 270 trestního zákoníku / porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 152 trestního zákona – vývoj zjištěných skutků ve vybraných krajích 2008-2013	...81
Graf č. 15	Trestný čin porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 270 trestního zákoníku / porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 152 trestního zákona – vývoj způsobené škody v ČR 2008-2013	...82
Graf č. 16	Souhrn způsobené škody za vybrané trestné činy v ČR 2008-2013	...86

1. Úvod

Česká republika, stejně jako každý moderní demokratický stát, nezbytně potřebuje ke svému fungování a výkonu základních funkcí finanční zdroje. Tyto finanční zdroje jsou nazývány veřejnými financemi, které jsou základní a zásadní součástí v politickém, ekonomickém i sociálním mechanismu každého státu. Slouží k uspokojování potřeb obyvatel na úrovni státu, regionů, měst a obcí, zabezpečují veřejné úkoly a tím naplňují veřejné zájmy. Základním článkem veřejných financí je státní rozpočet, který je v podstatě odhadem příjmů a výdajů státních peněz na následující kalendářní rok, tedy představuje finanční vztahy, které zabezpečují financování některých funkcí státu v rozpočtovém roce. Státní rozpočet je zpravidla sestavován v předchozím roce a je běžným legislativním procesem přijímán jako samostatný zákon. Státní rozpočet může být sestaven jako vyrovnaný, tedy je předpoklad vyrovnaných příjmů a výdajů, jako přebytkový, kdy příjmy jsou vyšší než výdaje, anebo jako rozpočet schodkový, který je v posledních letech v České republice a i v řadě jiných zemí nejrozšířenější a znamená předpokládané vyšší výdaje než příjmy. Tímto však dochází k zadlužování státu.

Nejvýznamnější složkou příjmů státního rozpočtu jsou příjmy daňové, mezi něž jsou zahrnovány daně, poplatky, cla a pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a veřejné zdravotní pojištění. Povinnost hradit daně a další povinné platby je dána fyzickým a právnickým osobám příslušnými právními předpisy, jedná se zejména o zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů a dále zákon č. 289/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení, a zákon č. 592/1992, o pojistném na veřejné zdravotní pojištění. Zároveň je řada dalších právních předpisů upravujících i samostatné daně jako např. zákon č. 235/2004, o dani z přidané hodnoty, nebo zákon č. 353/2003, o spotřebních daních. Ve všech těchto právních normách je uvedeno, za jakých podmínek a komu vzniká povinnost hradit daně resp. poplatky či pojistné, a také jsou zde i definovány postihy pro případné porušení či nesplnění daných povinností.

Jak již bylo uvedeno, jedná se o platby povinné, nijak dobrovolné, tudíž je pochopitelné, že ze strany plátců je snaha tyto platby nehradit či alespoň jejich výši v co největší míře snížit. K tomuto využívají jednak zákonné možnosti, tedy různé odpisy, úlevy a slevy na daních, jakožto i tzv. mezery v zákonech. Zároveň ale dochází i k tomu,

že plátce úmyslně své povinnosti neplní, platné právní předpisy záměrně porušuje a placení daní a jiných povinných plateb se všemožným způsobem vyhýbá, případně se dopouští ještě závažnějších jednání ve smyslu neoprávněného vylákání výhody na některé z povinných plateb. Jeho jednání může být následně posuzováno ve správním řízení jako delikt proti příslušnému daňovému zákonu, nebo, v případě naplnění potřebných znaků, může toto být kvalifikováno jako některý z trestných činů uvedených ve zvláštní části zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, resp. zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Uvedeným záměrným porušováním právních předpisů dochází k rozsáhlým škodám na veřejných financích, kdy dopad protiprávního jednání daného subjektu na příjmy státu může být buď přímý, přímo ohrožující fiskální zájmy, nebo nepřímý, kdy jsou ohrožovány ekonomické zájmy jiného subjektu, v důsledku čehož je následně ovlivňováno plnění a rozsah jeho odvodních povinností vůči státu.

Tyto neodvedené či dokonce neoprávněně vylákané finanční prostředky pochopitelně v zájmových rozpočtech, tedy v rozpočtech státu, zdravotních pojišťoven a Správy sociálního pojištění, chybí a tím je negativně ovlivňován výkon jejich základních funkcí. A zvláště nyní, v době ekonomické recese a pravidelných schodkových rozpočtů, kdy je nutné omezovat veškeré státní výdaje, což se pochopitelně dotýká každého občana této země, je téma dopadů porušování právních předpisů v ekonomice na veřejné příjmy více než aktuální. A to je ten důvod, proč se ve své diplomové práci budu věnovat problematice porušování právních předpisů v ekonomice v ČR a s tím souvisejícím dopadům na příjmy státního rozpočtu, zdravotních pojišťoven a Správy sociálního zabezpečení.

2. Cíl práce a metodika

Cílem diplomové práce je zjistit a zhodnotit ekonomické dopady porušování právních předpisů v ekonomice v České republice na příjem státního rozpočtu, zdravotních pojišťoven a Správy sociálního zabezpečení a navrhnout opatření k eliminaci tohoto nežádoucího jevu.

První část bude zaměřena na vymezení problematiky z hlediska právního řádu České republiky. Po úvodním vhledu do tématu zde budou vydefinovány právní předpisy, které stanoví povinnosti subjektů odvádět povinné platby, tedy příslušné daně, pojistné na sociální zabezpečení a veřejné zdravotní pojištění, a povinnost přihlásit se k zákonnému pojištění pro případ své odpovědnosti za škodu způsobenou zaměstnanci při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání. Pokud jsou zmíněny daně, tak tato práce se bude zejména věnovat daním z příjmu fyzických a právnických osob, dani z přidané hodnoty a spotřební dani, kdy tyto daně jsou nejvýznamnější co do příjmu státního rozpočtu. Následující sekce první části bude dále věnována seznámení s právními ustanoveními týkající se porušení právních předpisů v ekonomice ve vztahu k trestně-právním normám, tedy jednak zákonu č. 140/1961 Sb., trestní zákon, a dále zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, kde bude opět po úvodním vhledu do problematiky hospodářské trestné činnosti proveden rozbor skutkových podstat relevantních trestných činů mající přímý či nepřímý dopad na zájmové rozpočty, tedy státní rozpočet, rozpočty zdravotních pojišťoven a rozpočet Správy sociálního zabezpečení. Významné trestné činy budou definovány přímo v dané kapitole, charakteristiky zbylých budou uvedeny v příloze diplomové práce.

Druhá část diplomové práce bude obsahovat analýzy týkající se dané problematiky tak, aby na jejich základě mohly být zhodnoceny dopady porušování právních předpisů v ekonomice v souladu s tématem a zejména cílem diplomové práce. Nejprve bude pro pochopení rozsahu a významu uváděných analýz potřeba vymežit základní parametry týkající se statistických přehledů ohledně počtu obyvatel a počtu ekonomických subjektů, taktéž bude nutné charakterizovat strukturu a vývoj příjmů státního rozpočtu. Po tomto budou analyzovány daňové nedoplatky povinných subjektů vůči státu a způsob a efektivita jejich vymáhání, následovat bude přehled a analýza kontrolních činností Všeobecné zdravotní pojišťovny ČR, která byla jako největší z pojišťoven vybrána za reprezentativní

vzorek, včetně statistických přehledů předepsaného dlužného pojistného a úspěšnosti jeho úhrady resp. vymáhání. V neposlední řadě budou obdobně charakterizovány a analyzovány základní statistické údaje České správy sociálního zabezpečení, tedy zejména předpisy a příjmy z pojistného, počet vydaných platebních výměrů v rámci prováděných kontrol a výše dlužného pojistného včetně příslušných penále a pokut. Tomuto bude následovat významná část práce - analýza statistických údajů o trestných činech definovaných ve třetí kapitole diplomové práce, tedy o relevantních hospodářských trestných činech mající přímý či nepřímý dopad na příjmy zájmových rozpočtů. Bude zkoumáno množství spáchaných resp. zjištěných skutků ve zvoleném období let 2008-2013, výše způsobené škody a trendy vývoje těchto parametrů. Údaje budou čerpány z oficiálních statistik zveřejňovaných Policejním prezidiem České republiky.

V závěru práce bude provedeno souhrnné zhodnocení provedených analýz a zjištěných výsledků, budou interpretovány závěry z toho vyplývající, budou charakterizovány příčiny a dopady a v neposlední řadě budou předloženy návrhy ke zlepšení stavu a k eliminaci nežádoucího jevu.

V praktické resp. výzkumné části diplomové práce budou využity vědecké metody syntézy, analýzy, deskripce a komparace.

3. Přehled platné právní úpravy

3.1. Právní úprava v ekonomice v ČR

Jak již bylo v úvodu zmíněno, je pro fungování moderního státu nezbytné, aby disponoval určitým obnosem finančních prostředků, díky kterým zajišťuje jednu ze svých základních funkcí – tedy výkon a správu ve prospěch veřejnosti. V současné době jsou veřejné finance zásadní součástí v politickém, ekonomickém i sociálním mechanismu každého státu. Slouží k uspokojování potřeb obyvatel na úrovni státu, regionů, měst a obcí, zabezpečují veřejné úkoly a tím naplňují veřejné zájmy.

Veřejné finance jsou postaveny na třech základních principech: nenávratnost, neekvivalentnost a nedobrovolnost.

Základním článkem veřejných financí je státní rozpočet, protože soustřeďuje největší část příjmů rozpočtové soustavy a nejvíce se podílí na nenávratném přerozdělování značné části hrubého domácího produktu přes rozpočtovou soustavu.

K definování státního rozpočtu lze použít citaci použitou Vlastimilem Pavláskem: *„Státní rozpočet je centralizovaný peněžní fond, fond peněžních prostředků soustředěných do působnosti státu na principu nenávratnosti a neekvivalentního způsobu rozdělování. Státní rozpočet je také právní normou, tzn. zákonem, na němž se usnesly vrcholný zákonodárny a výkonný sbor. Tato forma finančního zákona opravňuje výkonnou moc k vybírání příjmů, k uskutečňování bilancovaných výdajů, včetně jejich kontroly a vedení státního sektoru hospodářství na základě závazných principů.“¹*

Dle zákona o rozpočtových pravidlech (z. č. 218/2000 Sb.), státní rozpočet představuje finanční vztahy, které zabezpečují financování některých funkcí státu v rozpočtovém roce. K tomuto účelu státní rozpočet soustřeďuje rozpočtové příjmy vymezené tímto nebo zvláštním zákonem. Příjmy státního rozpočtu tvoří příjmy běžné (určeny k financování běžných výdajů) a příjmy kapitálové. Daňové příjmy, tvořící nejvýznamnější příjem státního rozpočtu, zahrnují daně a cla – povinné platby, které musí poplatník odvést do státního rozpočtu. Parafiskální příjmy jsou dávky, poplatky a daně,

¹ PAVLÁSEK, Vlastimil a Pavlína HEJDUKOVÁ, *Veřejné finance a daně v České republice*, s. 126

kteře se vybírají sice na základě zákona, avšak jejich výnos neplyne přímo do veřejných rozpočtů, ale různým veřejným a poloveřejným orgánům a korporacím na krytí jejich výdajů. Mají tudíž účelové zaměření a tvoří paralelní oblast veřejných příjmů. Patří mezi ně např. příspěvky na nemocenské a důchodové pojištění.²

Jak již bylo uvedeno, tak daňová soustava je jasně nejvýznamnějším prostředkem získávání veřejných příjmů. Její podoba je dána příslušnými zákony, dále definovanými, které dávají fyzickým a právnickým osobám povinnost odvádět státu stanovené finanční prostředky, díky kterým on následně vykonává svoji správu. Obecně platí, a je to dokonce zaručeno Listinou základních práv a svobod, že žádný občan nesmí být nucen k nějaké platbě státu, aniž by to bylo upraveno zákonem. V současnosti představují daně peněžní, povinné, nenávratné platby do veřejného rozpočtu, které se vybírají na základě mocenské povahy státu, tzn. na základě zákona. Daň je platba neúčelová, neekvivalentního charakteru, většinou se pravidelně opakující, s přesně určenou výší sazby.³

Daně lze členit podle celé řady hledisek a to podle předmětu zdanění (důchodové, majtkové, ze spotřeby), podle rozpočtového určení (svěřené daně, sdílené daně), podle subjektu (daně placené domácnostmi či podniky), ale nejznámějším a nejrozšířenějším členěním je podle dopadu daně na poplatníka a to na daně přímé, které mohou být typu důchodového (např. daň z příjmu fyzických a právnických osob) a majtkového (např. daň z nemovitosti), a dále na daně nepřímé, kde plátcem daně je jiný objekt než ten, který daň skutečně nese, a je možno je členit na daně univerzální, zatěžující všechny druhy zboží a služeb (daň z přidané hodnoty), a daně selektivní, zatěžující jen vybrané druhy (spotřební daně, ekologické daně).

Když bylo výše uvedeno, že daňové příjmy jsou nejvýznamnější složkou příjmu státního rozpočtu, je také dále třeba uvést, které daně se na tomto podílejí nejvíce – jsou to daně z příjmu fyzických a právnických osob, daň z přidané hodnoty a daně spotřební.

Povinnosti ekonomických subjektů, pokud jde o daně a placení pojistného stejně tak jako případné postihy při jejich porušování, jsou upraveny níže uvedenými právními předpisy.

² NAHODIL, František. *Veřejné finance v České republice*, s. 50-51

³ PAVLÁSEK, Vlastimil a Pavlína HEJDUKOVÁ, *Veřejné finance a daně v České republice*, s. 52

Daňový řád

Zákon č. 280/2009 Sb. ze dne 22. července 2009 daňový řád upravuje postup správců daní, práva a povinnosti daňových subjektů a třetích osob, které jim vznikají při správě daní. Správa daně je postup, jehož cílem je správné zjištění a stanovení daní a zabezpečení jejich úhrady. Předmětem správy daní jsou daně, které jsou příjmem veřejného rozpočtu, nebo snížením příjmu veřejného rozpočtu. Tento zákon nebo jeho jednotlivá ustanovení se použijí, neupravuje-li jiný zákon správu daní jinak.⁴

Zmíněný zákon nahradil předešlý zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků. Daňový řád představuje novou komplexní úpravu daňového procesu a na rozdíl od předchozí právní úpravy obsahuje větší množství paragrafů (celkem 266) a je systematicky uspořádán novým způsobem. Cílem nové právní úpravy bylo transparentnější a jednoznačnější úprava postupu při správě daní s důrazem na snížení administrativní zátěže a posílení využívání elektronické podpory.⁵

Daňový řád se člení na části, hlavy, díly a oddíly a obsahuje šest částí: Úvodní ustanovení, Obecná část o správě daní, Zvláštní část o správě daní, Následky porušení povinností při správě daní, Ustanovení společná, zmocňovací, přechodná a závěrečná a Účinnost. Část první obsahuje ve dvou hlavách předmět a účel úpravy a základní zásady správy daní. Část druhá obsahuje obecná ustanovení použitelná pro různá dílčí řízení při správě daní, zejména pro daňové řízení. Ve třetí části jsou speciální ustanovení o jednotlivých typech řízení a daňového řízení.

Čtvrtá část obsahuje uceleným způsobem sankce, a to jak sankce postihující porušení povinností peněžitého (daňového charakteru), tak sankce postihující porušení povinností nepeněžitého charakteru. Sankcemi dle tohoto zákona jsou:

- pokuta za opožděné tvrzení daně – maximální částka je 300.000,- Kč,
- penále – počítá se z částky doměřené daně ve výši: 20% je-li daň zvyšována či je-li snižován daňový odpočet, 1% je-li snižována daňová ztráta,

⁴ Česko. Zákon č. 280/2009 Sb. ze dne 22. července 2009 daňový řád

⁵ *Meritum Daňový řád 2011*, s. 11

- úrok z prodlení – výše úroku odpovídá ročně výši reposazby stanovené ČNB, zvýšené o 14 procentních bodů,
- úrok z neoprávněného jednání správce daně, úrok z vratitelného přeplatku,
- pokuta za přestupek porušení mlčenlivosti – lze uložit až do výše 500.000,- Kč,
- pořádková pokuta – lze uložit až do výše 50.000,- Kč.⁶

Zákon o daních z příjmů

Zákon č. 586/1992 Sb. ze dne 20. listopadu 1992 o daních z příjmů upravuje daně z příjmu fyzických a právnických osob. Tento zákon je členěn na celkem šest částí. První část upravuje daň z příjmu fyzických osob, druhá část daň z příjmu právnických osob, další části se týkají společných a zvláštních ustanovení pro vybírání daně z příjmů, zmocnění pro Ministerstvo financí a přechodná a závěrečná ustanovení.

V případě daně z příjmu fyzických osob jsou poplatníky daně fyzické osoby. Jde-li o poplatníky mající na území České republiky bydliště nebo se zde obvykle zdržují, vztahuje se jejich daňová povinnost jak na příjmy plynoucí ze zdrojů na území České republiky, tak i na příjmy plynoucí ze zdrojů v zahraničí (viz § 2 citovaného zákona).

Předmětem daně z příjmu fyzických osob ve smyslu tohoto zákona, jak je uvedeno v § 3 odst. 1, jsou:

- a) příjmy ze závislé činnosti a funkční požitky,
- b) příjmy z podnikání a z jiné samostatné výdělečné činnosti,
- c) příjmy z kapitálového majetku,
- d) příjmy z pronájmu,
- e) ostatní příjmy.⁷

V případě daně z příjmů právnických osob, upraveno § 17-21 citovaného zákona, jsou poplatníci definováni jako „*a) osoby, které nejsou fyzickými osobami, b) organizační složky státu, c) podílové fondy, d) fondy obhospodařované penzijní společností*“⁸. V bodu a) se tedy zejména bude jednat o akciové společnosti, veřejné obchodní společnosti,

⁶ *Meritum Daňový řád 2011*, s. 103-107

⁷ Česko. Zákon č. 586/1992 Sb. ze dne 20. listopadu 1992 o daních z příjmů.

⁸ Česko. Zákon č. 586/1992 Sb. ze dne 20. listopadu 1992 o daních z příjmů.

společnosti s ručením omezeným, komanditní společnosti apod. Předmětem daně jsou příjmy (výnosy) z veškeré činnosti a z nakládání s veškerým majetkem.

Pokud daňový subjekt poruší či nesplní některou z povinností stanovenou mu tímto zákonem, vychází sankce a pokuty z ustanovení daňového řádu, kde jak bylo již zmíněno, jsou tyto definovány v části čtvrté.

Zákon o dani z přidané hodnoty

Zákon č. 235/2004 Sb. ze dne 1. dubna 2004 o dani z přidané hodnoty zapracovává příslušné předpisy Evropské unie a upravuje daň z přidané hodnoty. Předmětem daně je dodání zboží za úplatu, poskytnutí služby za úplatu, pořízení zboží z jiného členského státu za úplatu uskutečněné v tuzemsku, ve všech případech osobou povinnou k dani v rámci uskutečňování ekonomické činnosti, a dále pořízení nového dopravního prostředku z jiného členského státu za úplatu osobou nepovinnou k dani a dovoz zboží s místem plnění v tuzemsku.⁹

Daň z přidané hodnoty je univerzální daň postihující veškerou spotřebu, kdy tato daň je vybírána na každém stupni zpracování, avšak nikoliv z celého obrátu, ale pouze z toho, co bylo k hodnotě statku na daném stupni přidáno. Jedná se o oblíbený způsob většiny vlád řešící nenaplňené veřejné rozpočty. Zvyšování sazeb daní ze spotřeby se nabízí jako vhodný nástroj pro zvýšení daňových výnosů, které se rychle projeví. Je však s tímto nástrojem zacházet velmi obezřetně, aby mikro i makroekonomická negativa nepřevýšila fiskální efekt.¹⁰

Zákon o dani z přidané hodnoty je členěn na dvě části, kdy část první je dále rozdělena do čtyř hlav – obecná ustanovení, uplatňování daně, zvláštní režimy a správa daně v tuzemsku. V těchto hlavách jsou vymezeny a definovány veškeré pojmy, vztahy, povinnosti a náležitosti při uplatňování, výběru a správě daní z přidané hodnoty. V zákoně samotném nejsou přímo ustanovené sankce za porušení jednotlivých povinností při správě a uplatňování daně, toto se řídí obecnými sankčními ujednáními v daňovém řádu.

⁹ Česko. Zákon č. 235/2004 Sb. ze dne 1. dubna 2004 o dani z přidané hodnoty.

¹⁰ VANČUROVÁ, Alena a Lenka LÁCHOVÁ, *Daňový systém ČR 2012*, s. 265

Zákon o spotřebních daních

Zákon č. 353/2003 Sb. ze dne 26. září 2003 o spotřebních daních zapracovává příslušné předpisy Evropské unie a upravuje podmínky zdaňování minerálních olejů, lihu, piva, vína a meziproductů a tabákových výrobků spotřebními daněmi, a dále upravuje způsob značení a prodeje tabákových výrobků a způsob značení některých minerálních olejů. Spotřebními daněmi jsou: daň z minerálních olejů, daň z lihu, daň z piva, daň z vína a meziproductů a daň z tabákových výrobků. Správu daní vykonávají orgány Celní správy České republiky.¹¹

Ze spotřebních daní má největší podíl na výnosu daň z minerálních olejů, která se na celkovém výnosu podílí více než z poloviny, kdy její část (9,1%) je zdrojem příjmů Státního fondu dopravní infrastruktury. Druhou výnosově nejvýznamnější daní je daň z tabákových výrobků.¹²

V části šesté zákona o spotřebních daních jsou uvedeny ustanovení týkající se správních deliktů. V první hlavě jsou vymezeny přestupky na úseku správy jednotlivých daní a za přestupky zde vyjmenované lze ve většině případů uložit pokuty až do výše 1.000.000,- Kč. V následující hlavě, tedy v hlavě druhé, jsou vymezeny správní delikty právnických a podnikajících fyzických osob, u nichž sankce za jednotlivá porušení příslušných ustanovení je převážně stanovena do 1.000.000,- Kč, v některých případech však dosahuje až výše 5 mil. Kč, ojediněle i 10 mil. Kč. V případě tabákových výrobků a lihovin lze taktéž využít instituty dle Hlavy III tohoto zákona a to propadnutí či zabránění.¹³

Zákon o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti

Zákon č. 589/1992 ze dne 20. listopadu 1992 o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti upravuje pojistné na sociální zabezpečení, které zahrnuje pojistné na důchodové pojištění a pojistné na nemocenské pojištění, a příspěvek

¹¹ Česko. Zákon č. 353/2003 Sb. ze dne 26. září 2003 o spotřebních daních.

¹² VANČUROVÁ, Alena a Lenka LÁCHOVÁ, *Daňový systém ČR 2012*, s. 251

¹³ Česko. Zákon č. 353/2003 Sb. ze dne 26. září 2003 o spotřebních daních.

na státní politiku zaměstnanosti (dále jen "pojistné"). Pojistné je příjmem státního rozpočtu, pokud zákon nestanoví jinak. Příjmem státního rozpočtu jsou též penále, přírážka k pojistnému na sociální zabezpečení a pokuty ukládané podle tohoto zákona. Pojistné na důchodové pojištění se vede na samostatném účtu státního rozpočtu a v zákonu o státním rozpočtu se uvádí jako samostatná položka příjmů státního rozpočtu.¹⁴ Jedná se o významný příjem státního rozpočtu České republiky, např. v roce 2012 byla výše vybraného pojistného na důchodové pojištění 331.971 mil. Kč, kdy celkové příjmy státu činily 1.051.387 mil. Kč¹⁵, tedy jednalo se o téměř jednu třetinu příjmů.

Poplatníky dle tohoto zákona jsou zaměstnanci, zaměstnavatelé, osoby samostatně výdělečně činné, osoby dobrovolně účastné důchodového pojištění a zahraniční zaměstnanci. Výše pojistného je vypočítána z vyměřovacího základu a podle sazby, která je pro každou ze skupin stanovena zvlášť. Odvod pojistného za zaměstnance provádí zaměstnavatel, kdy výši pojistného je povinen spočítat právě zaměstnavatel. Pojistné se odvádí na účet příslušné okresní správy sociálního zabezpečení.

Zákon o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti taktéž stanoví sankce za porušení zákona nebo nesplnění některé z povinností. Těmito jsou:

- penále - 0,05% dlužné částky za každý kalendářní den,
- přírážka k pojistnému – až 5% z vyměřovacího základu,
- pokuty – až 20.000,- Kč za jednotlivé porušení nebo nesplnění některé z povinností, v případě opětovného porušení až 100.000,- Kč.¹⁶

Zmiňovaný zákon o pojistném na sociální zabezpečení prošel zákonem č. 458/2011 rozsáhlou úpravou a to zejména v souvislosti se zřízením jednoho inkasního místa. Zákon v nové podobě bude však účinný od 1. 1. 2015.

¹⁴ Česko. Zákon č. 589/1992 Sb. ze dne 20. listopadu 1992 o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na politiku zaměstnanosti

¹⁵ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistické ročenky České republiky* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2013-12-20]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statisticke_rocenky_ceske_republiky

¹⁶ Česko. Zákon č. 589/1992 Sb. ze dne 20. listopadu 1992 o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na politiku zaměstnanosti.

Zákon o pojistném na veřejné zdravotní pojištění

Zákon č. 592/1992 Sb. ze dne 20. listopadu 1992 o pojistném na veřejné zdravotní pojištění upravuje výši pojistného na veřejné zdravotní pojištění, penále, způsob jejich placení, kontrolu, vedení evidence plátců pojistného a zřízení zvláštního účtu veřejného zdravotního pojištění. Na rozdíl od pojistného na důchodové a nemocenské pojištění pojistné vybírají nositelé pojištění, tedy zdravotní pojišťovny. Pojistné se nevede na účtech státního rozpočtu, ale hospodáří s ním zdravotní pojišťovny,¹⁷ kdy pojistné se odvádí do rozpočtu té zdravotní pojišťovny, u které je pojištěnec registrován. Za zaměstnance odvádí pojistné zaměstnavatel v den výplaty a to i bez souhlasu zaměstnavatele.¹⁸

Zákon o veřejném zdravotním pojištění taktéž stanoví sankce za porušení zákona nebo nesplnění některé z povinností. Těmito jsou:

- penále - 0,05% dlužné částky za každý kalendářní den,
- pokuta - až do výše 50.000,- Kč za jednotlivé nesplnění nebo porušení některé z povinností.¹⁹

Kontrolu plateb pojistného na zdravotní pojištění, stanovení správného vyměřovacího základu, výši pojistného a jeho včasné placení provádějí pověřeni zaměstnanci příslušné zdravotní pojišťovny. Právo předepsat dlužné pojistné se promlčuje za pět let ode dne splatnosti. Jestliže byl proveden úkon ke zjištění výše pojistného nebo jeho vyměření, plyne nová promlčecí lhůta ode dne, kdy se o tom dozvěděl plátcé pojistného.

Zákon o pojistném na veřejné zdravotní pojištění prošel zákonem č. 458/2011 Sb. rozsáhlou úpravou a to zejména v souvislosti se zřízením jednoho inkasního místa. Jedna ze změn se týká zvýšení pojistného, tedy nové sazby pro zaměstnance, který podle současné právní úpravy ze svého vyměřovacího základu odvádí 4,5%, nově to činí 6,5%. Účinnost změny zákona je stanovena na 1. 1. 2015.

¹⁷ VESELÝ, Jiří a kolektiv, *Právo sociálního zabezpečení*, s. 154

¹⁸ PAVLÁSEK, Vlastimil a Pavlína HEJDUKOVÁ, *Veřejné finance a daně v České republice*, s. 34

¹⁹ Česko. Zákon č. 592/1992 Sb. ze dne 20. listopadu 1992 o pojistném na veřejné zdravotní pojištění.

Zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání

V souladu se zákonem č. 37/1993 Sb. ze dne 22. prosince 1992 o změnách v nemocenském a sociálním zabezpečení a některých pracovněprávních předpisů a prováděcí vyhláškou Ministerstva financí ČR č. 125/1993 Sb. ze dne 5. dubna 1993, kterou se stanoví podmínky a sazby zákonného pojištění odpovědnosti organizace za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání, je každý zaměstnavatel povinen přihlásit se, pokud zaměstnává alespoň jednoho zaměstnance, k zákonnému pojištění pro případ své odpovědnosti za škodu způsobenou zaměstnanci při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání. Zákonné pojištění se vztahuje na všechny zaměstnavatele, a to bez ohledu na počet zaměstnanců. Toto zákonné pojištění se nevztahuje na zaměstnavatele, kteří mají podle zákona postavení státního orgánu.²⁰ Zákonné pojištění vzniká dnem vzniku prvního pracovněprávního vztahu u zaměstnavatele, kdy tuto skutečnost je zaměstnavatel povinen písemně a bez zbytečného odkladu oznámit pojišťovně, a trvá po dobu jeho platnosti a po dobu existence zaměstnavatele.

Dle výše citované vyhlášky se pojištění realizuje prostřednictvím dvou komerčních pojišťoven. U České pojišťovny a.s. jsou pojištěni ti zaměstnavatelé, kteří měli toto pojištění sjednáno smluvně s Českou pojišťovnou do 31. 12. 1992, a dále jsou takto pojištěni zaměstnavatelé, na něž přejdou práva a povinnosti z pracovněprávního vztahu při vzniku právního nástupce těchto zaměstnavatelů. Všichni ostatní zaměstnavatelé jsou pojištěni u Kooperativy pojišťovny a.s.²¹

Nezaplatí-li zaměstnavatel pojistné řádně a včas, zvyšuje se dlužné pojistné o 10% dlužné částky za každý započatý měsíc prodlení.

Tato právní úprava, tedy zákon č. 37/1993 Sb. a vyhláška MF č. 125/1993 Sb., bude v budoucnu nahrazena zákonem č. 266/2006 Sb., o úrazovém pojištění zaměstnanců, kdy odpovědnost za škodu způsobenou na zdraví pracovním úrazem nebo nemocí z povolání

²⁰ KOOPERATIVA POJIŠŤOVNA A.S. *Zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele* [online]. Praha: Kooperativa pojišťovna a.s., Vienna Insurance Group [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.koop.cz/nase-produkty/zakonne-pojisteni-odpovednosti-zamestnavatele/>

²¹ ČESKÁ POJIŠŤOVNA. *Zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání* [online]. Praha: Česká pojišťovna a.s. [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.ceskapojistovna.cz/p?pojisteni-odpovednosti-zamestnavatele>

bude přenesena z oblasti pracovněprávní do systému sociálního zabezpečení, kdy výkonnými orgány budou Ministerstvo práce a sociálních věcí, Česká správa sociálního zabezpečení a příslušné okresní správy sociálního zabezpečení.²² Účinnost tohoto zákona již byla čtyřikrát odložena, nejnovější návrh novely tohoto zákona počítá s účinností od 1. 1. 2016.

Souhrn

Výše uvedené a podrobněji charakterizované právní předpisy upravující daně, zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání, pojistné na sociální zabezpečení a pojistné na veřejné zdravotní pojištění, jasně stanoví povinnosti subjektů, zejména ohledně výše a způsobů úhrady povinných plateb, a zároveň obsahují dostatek účinných sankčních prostředků k postihu jejich porušení či při nesplnění některých z povinností. Pokud však jednání ekonomických subjektů přesáhne únosnou míru společenské škodlivosti a nelze ji řešit podle shora uvedených zvláštních právních předpisů, tak toto již zakládá trestněprávní zodpovědnost.

3.2. Právní úprava z pohledu trestního práva

Tato podkapitola teoretické části diplomové práce bude věnována problematice případné trestně právní kvalifikace a postihu za porušování právních předpisů v ekonomice a to zejména ve vztahu k daňové povinnosti, pojistnému na sociální zabezpečení a pojistnému na veřejné zdravotní pojištění. Současnou právní úpravou je zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který nabyl účinnosti 1. 1. 2010, před tímto orgány činné v trestním řízení postupovaly dle zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, který zde byl, pochopitelně s řadou novelizací, již od roku 1962. V obou těchto právních předpisech jsou související trestné činy zařazeny mezi hospodářské trestné činy, tedy v případě původní právní úpravy zařazeny v Hlavě II, v případě současné zákonné úpravy v Hlavě VI. Struktura zmíněných právních předpisů bude detailněji charakterizována později. Nejprve je však vhodné

²² BOUŠOVÁ, Kateřina. *Připravovaný zákon o úrazovém pojištění má mnoho kritiků* [online]. Peníze.cz, 18.1.2006 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/pojisteni/17778-pripravovany-zakon-o-urazovem-pojisteni-ma-mnoho-kritiku>

provést krátký vhled do pojmu hospodářské trestné činnosti, do pojmů souvisejících a do charakteristiky pachatelů hospodářské trestné činnosti.

3.2.1. Hospodářská, ekonomická a finanční kriminalita

Pojmem hospodářská kriminalita a jeho vymezením se důkladně zabýval Chmelík, který definoval hospodářskou kriminalitu následovně: „*Hospodářskou kriminalitou rozumíme zaviněné společensky nebezpečné jednání popsané ve zvláštní části trestního zákona, poškozující nebo ohrožující hospodářský pořádek, systém ekonomických a souvisejících právních vztahů, jejich fungování, práva a oprávněné zájmy subjektů těchto vztahů.*“²³

Ekonomickou kriminalitu můžeme definovat jako pojem zahrnující protiprávní jednání s ekonomickými prvky, kterým je dosahován majetkový nebo jiný prospěch a které naplňuje skutkovou podstatu některého z trestných činů nebo skupin trestných činů. Rámcově platí, že součástí ekonomické kriminality je hospodářská kriminalita a součástí hospodářské kriminality je finanční kriminalita.²⁴ V odborných literaturách se o ekonomické kriminalitě mluví také jako o kriminalitě „bílých límečků“. Tato není zpravidla spojena, alespoň v počáteční fázi, s fyzickým násilím. V dalších fázích však již bývá nezdůvodněně spojena s organizovaným zločinem, vraždami, vydíráním, únosy apod.

Pod pojmem ekonomická kriminalita je více chápáno protiprávní jednání s cílem dosáhnout majetkový, finanční nebo jiný prospěch ke škodě ekonomického subjektu, kterým může být stát, obchodní společnost, fyzická osoba, nadace apod. Mohou sem spadat jak trestné činy hospodářské, tak i trestné činy proti majetku, páchané mohou být např. i ve spojení s trestnými činy proti pořádku ve věcech veřejných.

Dle výše uvedeného lze tedy konstatovat, že hospodářská a ekonomická kriminalita jsou pojmy, které ve skutečnosti popisují totéž protiprávní jednání. Jak je v odborných literaturách uváděno, rozdíl je zejména v tom, že pojem hospodářská kriminalita je

²³ CHMELÍK, Jan, Pavel HÁJEK a Stanislav NEČAS, *Úvod do hospodářské kriminality*, s. 17

²⁴ ČASTORÁL, Zdeněk, *Ekonomická kriminalita a management*, s. 13

pojmem víceméně českým, v zahraničních publikacích je zejména používán termín ekonomická kriminalita, jedná se tedy o pojem globální.

Pojem finanční kriminalita je pojmem specifickým a bývá vymezen jako trestní jednání v oblasti zaměřené proti fungování bankovního systému, kapitálového trhu a finančních institucí (bank, investičních společností, burz apod.). Jde o trestnou činnost páchanou ve finančním sektoru.²⁵ Pochopitelně se pod tento pojem řadí i problematika padělání peněz, šeků a jiných platebních instrumentů.

Charakteristickým znakem hospodářským trestných činů je složitost posuzování jednání, jelikož pro správný výklad a aplikaci hospodářských trestných činů je nezbytná znalost rozsáhlé právní úpravy jiných právních odvětví, např. v oblasti občanského, finančního a správního práva. Nezbytná je též orientace v otázkách ekonomických, účetních, bankovních, daňových, celních apod.²⁶

Institutem pro kriminologii a sociální prevenci v Praze bylo učiněno v rámci výzkumu ekonomické kriminality dotazníkové šetření mezi 219 pracovníky orgánů činných v trestním řízení na problematiku postihu hospodářské trestné činnosti a jejího dokazování. Z výsledků vyplynulo, že většina respondentů (60%) vidí problém v nesnadném dokazování hospodářské kriminality, dále pak i v přílišné komplikovanosti netrestních norem. Dále by uvítali více využívat při ukládání trestů spíše tresty nespojené s odnětím svobody s akcentem na majetkové tresty, jelikož nejčastěji ukládaným trestem je podmíněný trest odnětí svobody.²⁷

3.2.2. Pachatel hospodářské kriminality

Mnoho autorů publikací se taktéž zabývalo typologií pachatelů hospodářské trestné činnosti. Osobnost pachatele hospodářské kriminality je oproti pachateli obecné majetkové kriminality často sociálně nenápadná, bez narušených sociálních vazeb, „pouze“ s negativním posunem právního vědomí vůči hospodářské soustavě a kázní. Osoba

²⁵ ČASTORÁL, Zdeněk, *Ekonomická kriminalita a management*, s.12

²⁶ KUČHTA, Josef, Jaroslav FENYK, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ, *Hospodářská trestná činnost: multimediální učební text*, s. 15

²⁷ *Nové jevy v hospodářské kriminalitě: sborník z mezinárodní konference konané na Právnické fakultě MU v Brně v únoru 2005*, s. 130-146

s hrubými antisociálními znaky by se sotva mohla dostat do postavení, které potřebuje ke spáchání trestného činu.²⁸

Pojem „bílá límečky“ poprvé použil v roce 1939 americký kriminolog Edwin H. Sutherland, který tímto označil pachatele hospodářské kriminality jako zločince z „nadsvětí“. Tento termín zlidověl a je používán dodnes.

Zajímavou typologii pachatelů hospodářské kriminality zpracoval ve svém výzkumu M. Scheinost, který jej prováděl v letech 2000-2003 ve spolupráci s kolektivem Institutu pro kriminologii a sociální prevenci v Praze. Definoval následující typy:

- typ naivního a lehkomyšlného pachatele (pachatelé mladší, důvěřiví, nezkušení, často se dopouštějící méně závažných pojistných a úvěrových podvodů),
- typ pachatele-sportovce (nezřídka se trestné činnosti dopouští opakovaně, po odhalení svoji činnost nezapírá, doznává se a spolupracuje, případný trest chápe jako riziko své činnosti a s tímto počítá),
- typ bezohledného dobrodruha (projevuje se bezohledně až cynicky, v trestné činnosti vidí rychlé zbohatnutí, v případě odhalení trestnou činnost popírá, využívá všech prostředků, jak se vyhnout trestnímu stíhání, vinu svaluje na ostatní, často s dřívějším záznamem v trestním rejstříku),
- typ pachatele-manipulátora (zejména ve sféře finanční kriminality, často s legální pozicí ve finanční instituci s možností manipulace se svěřenými prostředky, zvládá své operace dobře zastříit nebo zneprůhlednit, nemá vazby na kriminální prostředí),
- typ pachatele-velikáše (nabyl přesvědčení o svých mimořádných schopnostech, snaží se uskutečnit zcela nereálné plány a ambice, suverénní a ambiciózní vystupování).²⁹

V souvislosti s hospodářskou kriminalitou se často hovoří o tzv. „bílých koních“ a to zejména v kontextu s majetkovým resp. statutárním obsazením obchodních společností či s osobami žadatelů o různé úvěry, majitelů prověřovaných bankovních účtů apod. Tomuto se v části svého článku o typologii pachatelů hospodářské trestné činnosti věnoval por. Mgr. Bc. Pavel Kotlán, Ph.D., který v této souvislosti rozlišuje dva typy a to

²⁸ *Nové jevy v hospodářské a finanční kriminalitě - vnitrostátní a evropské aspekty: sborník příspěvků z mezinárodní konference pořádané katedrou trestního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity dne 14. února 2008 v Brně, s.325*

²⁹ SCHEINOST, Miroslav a Vladimír BALOUN, *Výzkum ekonomické kriminality*, s. 82-93

- příštipkář, což je osoba, která není na rozdíl od skutečného bílého koně organizována v žádné zločinecké struktuře a nemá povědomí o skutečných záměrech toho, kdo mu vyplácí odměnu. Neuvědomuje si vždy, že jeho jednání je trestné, často to zjistí až od policejních orgánů. Jeho činnost většinou spočívá v předložení dokladů a podepsání listin (daňová přiznání, smlouvy, předávací protokoly apod.). Jde o osoby ze slabších sociálních poměrů a ne příliš vzdělané.
- bílý kuň, což je osoba, která je součástí organizované skupiny, kdy poslušně za úplatu vykonává potřebné jednání. Umí solidně vystupovat a vzbudit dojem skutečného podnikatele, má povědomí o zaměření aktivit zločinecké organizace. Takováto osoba je využívána zejména v daňových deliktech.³⁰

3.2.3. Trestní zákon

Jak již bylo uvedeno, tak zákon č. 140/1961 Sb. ze dne 29. listopadu 1961 trestní zákon byl v České republice účinný v období od 1. 1. 1962 do 31. 12. 2009. Účinnost tohoto zákona však zcela nezanikla, pro trestné činy, které byly spáchány do 31. 12. 2009, ačkoliv jsou odhaleny a vyšetřovány až poté, se použije kvalifikace dle trestního zákona a to v případě, není-li trestní zákoník pro pachatele příznivější.

V trestním zákoně byla provedena více než sedmdesátkrát změna znění textu. Zákon byl členěn na tři části – Obecná, Zvláštní a Přechodná a závěrečná ustanovení. Všechny skutkové podstaty trestných činů byly uvedeny ve druhé části, tedy ve Zvláštní části trestního zákona. Tato Zvláštní část byla dále dělena do hlav a oddílů. Všechny hospodářské trestné činy byly uvedeny v Hlavě II, hned za trestnými činy proti republice, cizímu státu nebo mezinárodní organizaci. Později, až bude uvedeno členění trestního zákoníku, tak bude zajímavé srovnání, kam zákonodárce umístil trestné činy hospodářské v šedesátých letech a kam je umístil v současné době, z čehož následně půjde lehce vyčíst preference zájmů státu na jednotlivých objektech.

Hlava II Zvláštní části trestního zákona je dále dělena na čtyři oddíly, konkrétně na trestné činy proti hospodářské soustavě, trestné činy proti hospodářské kázní, trestné činy proti měně a trestné činy daňové a čtvrtý oddíl je věnován trestným činům proti předpisům o nekalé soutěži, ochranných známkách, chráněných vzorech a vynálezech a proti

³⁰ KOTLÁN, Pavel. Typologie pachatelů hospodářské trestné činnosti. *Kriminalistický sborník*, 2012, s. 46-48

autorskému právu, proti právům souvisejícím s právem autorským a proti právům k databázi.

Trestné činy charakteristické a více frekventované v souvislosti s tématem této diplomové práce byly podle trestního zákona následující:

- Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 148 trestního zákona
- Neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti dle § 147 trestního zákona
- Porušení předpisů o nálepkách k označení zboží dle § 148a trestního zákona
- Padělání a pozměňování nálepek k označení zboží nebo předmětů dokazující splnění poplatkové povinnosti dle § 145a trestního zákona
- Neoprávněné podnikání dle § 118 trestního zákona
- Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění dle § 125 trestního zákona
- Porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu dle § 150 trestního zákona
- Porušování průmyslových práv dle § 151 trestního zákona
- Porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 152 trestního zákona

Jak bude blíže specifikováno v následující části, tak některé z vybraných charakteristických trestných činů mají na zájmové rozpočty, tedy státní rozpočet, rozpočet Správy sociálního zabezpečení a rozpočty zdravotních pojišťoven, dopad přímý a některé naopak dopad nepřímý.

3.2.4. Trestní zákoník

Současná trestně právní úprava je zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník (dále i jen jako TrZ), účinný od 1. 1. 2010. Struktura tohoto předpisu doznala oproti trestnímu zákonu zásadních změn, i co do počtu paragrafů se jedná o rozsáhlejší normu. Základní členění je také na tři části – Obecná část, Zvláštní část a Přejícná a závěrečná ustanovení. Obdobně jako u staré normy, tak i zde jsou veškeré skutkové podstaty zařazeny do druhé, tedy Zvláštní, části a jsou rozděleny do hlav a dílů.

Hospodářské trestné činy jsou zařazeny v Hlavě VI, která je rozdělena celkem na čtyři díly – trestné činy proti měně a platebním prostředkům, trestné činy daňové, poplatkové a devizové, trestné činy proti závazným pravidlům tržní ekonomiky a oběhu zboží ve styku s cizinou a trestné činy proti průmyslovým právům a proti autorskému právu.

Pokud porovnáme strukturu druhých částí obou právních norem, tedy trestního zákona a trestního zákoníku, obsahující jednotlivé skutkové podstaty trestných činů, tak zjistíme, že v případě novější právní úpravy se nejedná pouze o tzv. kosmetické úpravy. Trestní zákoník do popředí zájmu staví nejprve ochranu života a zdraví, svobodu a lidskou důstojnost jakožto ochranu rodiny a dětí, naopak trestné činy proti majetku, trestné činy hospodářské či trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných jsou řazeny až v následných hlavách. A nelze se domnívat, že se jedná jen o náhodné uspořádání, samotný zákonodárce při projednávání návrhu deklaroval, že toto uspořádání má dokladovat priority současné společnosti.

Naopak srovnáním skutkových podstat jednotlivých trestných činů, které jsou pro tuto diplomovou práci relevantní, jsou zde charakterizovány a v analytické části jsou zpracovány, a trestních sazeb v nich uvedených je zřejmé, že přijetím nové právní úpravy nedošlo k takovým zásadním změnám, které by zásadně ovlivňovaly jejich skutkovou podstatu. V některých případech došlo k drobným úpravám, k doplnění či zvolení jiného slovního obratu, avšak podstata zůstala téměř nezměněna.

Co se týče trestních sazeb u těchto trestných činů, tak ve většině případů došlo k jejich zvýšení, pouze v jednom případě došlo k výraznějšímu snížení a to u trestného činu porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží dle § 244 trestního zákoníku, dříve trestný čin porušení předpisů o nálepkách k označení zboží dle § 148a trestního zákona, kdy došlo v posledním odstavci podmiňující způsobení škody velkého rozsahu ke změně sazby z rozmezí pět až dvanáct let na rozmezí dvě léta až osm let. K mírnému zmírnění rovněž došlo u trestného činu zkrácení daně poplatku a podobné povinné platby dle § 240 trestního zákoníku oproti původnímu trestnému činu zkrácení daně poplatku a podobné povinné platby dle § 148 trestního zákona, kdy v posledním odstavci opět podmiňující způsobení škody velkého rozsahu došlo ke snížení horní hranice trestní sazby z dvanácti na deset let. Naopak u trestných činů proti průmyslovým právům a

autorskému právu došlo k výrazným změnám v trestních sazbách a to vzhledem k rozšíření skutkových podstat o odstavce definující rozsah způsobené škody resp. získaného prospěchu. Zde se horní hranice trestních sazeb z původních dvou resp. pěti let zvýšily na osm let.

Jak již bylo uvedeno, hospodářské trestné činy jsou v trestním zákoníku zařazeny do Hlavy VI a jsou zde uvedeny všechny níže jmenované trestné činy mající souvislost s porušováním právních předpisů v ekonomice:

- Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 trestního zákoníku
- Neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby dle § 241 trestního zákoníku
- Porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží dle § 244 trestního zákoníku
- Padělání a pozměnění předmětů k označení zboží pro daňové účely a předmětů dokazujících splnění poplatkové povinnosti dle § 245 trestního zákoníku
- Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění dle § 254 trestního zákoníku
- Neoprávněné podnikání dle § 251 trestního zákoníku
- Porušení práv k ochranné známce a jiným označením dle § 268 trestního zákoníku
- Porušení chráněných průmyslových práv dle § 269 trestního zákoníku
- Porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 270 trestního zákoníku

Výše jmenované trestné činy lze rozdělit do dvou skupin. V první skupině by byly zařazeny trestné činy, jež mají **přímý dopad** na zájmové rozpočty, tedy státní rozpočet, rozpočet Správy sociálního zabezpečení a rozpočty zdravotních pojišťoven. Do této skupiny by patřilo prvních šest trestných činů. Tuto skupinu lze charakterizovat zejména tím, že pachatel spácháním přímo ovlivňuje zájmové rozpočty, kdy daň nebo platbu neodvede, zkrátí či naopak dokonce vyláká výhodu, případně jiným způsobem znemožní či ohrozí včasné a řádné vyměření daně. Z této skupiny je nejvýznamnějším, nejčastěji páchaným a s největší zjištěnou škodou trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby, následovaný trestným činem neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby.

Druhou skupinou by tvořily ty trestné činy, jejichž páčání sice nemá na zájmové rozpočty dopad přímý, ale lze zde zcela viditelně spatřovat **nepřímý dopad**. Z uvedeného výčtu by sem byly zařazeny poslední tři trestné činy, tedy trestné činy proti průmyslovým právům a proti právům autorským. U těchto trestných činů je ten nepřímý dopad markantní. Pokud pachatel ve větším rozsahu páchá trestnou činností na úseku duševního vlastnictví a autorského práva, tak tím vlastníkovi příslušných ochranných známek, průmyslových vzorů, chráněných vynálezů a patentů působí značné škody na nerealizovaném obratu a tím tedy i ušlém zisku. Pokud by byl takový obrat resp. zisk uskutečněn, tak tento podnikající subjekt by z těchto příjmů pochopitelně odvedl příslušnou daň a řádně by odvedl i povinné platby za všechny své zaměstnance, navíc by dále investoval a tím celkově podporoval další ekonomické subjekty. Rovněž v důsledku páčání této trestné činnosti to může u vlastníka ochranných známek či patentů dojít až k té situaci, že bude muset díky špatným finančním výsledkům společnosti propustit některé zaměstnance. Není třeba dodávat, že i toto se negativně projeví na příjmech zájmových rozpočtů, jelikož nebudou realizovány odvody daní z příjmů, pojistné na sociální zabezpečení ani pojistné na veřejné zdravotní pojištění, ba dokonce někteří tito zaměstnanci se mohou stát žadateli o různé příspěvky v nezaměstnanosti či sociální příspěvky.

Do této skupiny trestných činů v ekonomice s nepřímým dopadem na zájmové rozpočty by jich šlo zařadit vícero, téměř každý trestný čin v ekonomice nějakým způsobem může ovlivnit ekonomickou situaci jiného subjektu a tím tedy nepřímo způsobit, že tento dotčený subjekt nebude schopen realizovat povinné platby vůči státu v takové výši, jak by mohl, dokonce to může v extrémních případech vést i k likvidaci takového subjektu. Mezi takovéto trestné činy lze například zařadit trestné činy poškozování věřitele (§ 222 TrZ), porušení povinností v insolvenčním řízení (§ 225 TrZ) či podvodu (§§ 209, 210, 211, 212 TrZ).

Jak již bylo zmíněno a v kapitole 4 - Analýza zkoumané problematiky bude i názorně demonstrováno, tak z výše uvedeného výčtu trestných činů charakteristických pro téma této diplomové práce jsou nejvíce frekventované první dva citované, tedy trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 trestního zákoníku a trestný čin neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby dle §

241 trestního zákoníku. Zároveň pácháním těchto trestných činů jsou způsobovány největší škody. Z tohoto důvodu budou jmenované dva trestné činy detailněji charakterizovány již v této části, charakteristiky zbylých trestných činů budou uvedeny v Příloze č. 1.

3.2.5. Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 trestního zákoníku

„§ 240

(1) Kdo ve větším rozsahu zkrátí daň, clo, pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, pojistné na úrazové pojištění, pojistné na zdravotní pojištění, poplatek nebo jinou podobnou povinnou platbu anebo vyláká výhodu na některé z těchto povinných plateb, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nejméně se dvěma osobami,

b) poruší-li k usnadnění takového činu úřední uzávěru, nebo

c) spáchá-li takový čin ve značném rozsahu.

(3) Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 ve velkém rozsahu.³¹

Z pohledu trestního práva se jedná o úmyslný trestný čin, který je zařazen do Dílu 2 Trestné činy daňové, poplatkové a devizové spadající pod Hlavu VI Hospodářské trestné činy zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. V původním trestním předpisu byl trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 148 trestního zákona zařazen do Hlavy II Hospodářské trestné činy a Oddílu třetího, tedy trestné činy proti měně a trestné činy daňové. V trestním zákoně bylo ve druhém odstavci samostatně definováno jednání v podobě vylákání výhody na některé z povinných plateb, v nové trestněprávní úpravě již došlo k začlenění této skutkové podstaty do prvního odstavce. K jiným zásadním změnám u tohoto trestného činu nedošlo, vyjma již zmíněného mírného snížení horní hranice trestní sazby v posledním odstavci podmiňující způsobení škody velkého rozsahu.

³¹ Česko. Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.

Objektem trestného činu dle § 240 TrZ je zájem státu na správném vyměření daně, cla, pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, pojistného na úrazové pojištění, pojistného na zdravotní pojištění, poplatku nebo jiné podobné povinné platby a na příjmech z těchto povinných plateb, z kterých je financována činnost státu, krajů a obcí a jiné činnosti vykonávané ve veřejném zájmu, zejména léčebná péče a sociální zabezpečení.

Protože trestní zákoník sankcionuje v tomto ustanovení zkrácení povinných plateb (nikoliv jejich pouhé neodvedení), jedná se v podstatě o zvláštní případ podvodu ve vztahu k individuálně určenému objektu, nebo i ve vztahu k několika z uvedených objektů.³²

Zkrácení je jakékoli jednání pachatele, v důsledku něhož je mu jako poplatníkovi (povinné osobě) v rozporu se zákonem vyměřena nižší daň (clo, pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, pojistné na úrazové pojištění, pojistné na zdravotní pojištění, poplatek nebo jiná podobná povinná platba), než jaká měla být vyměřena a zaplacená, nebo k vyměření této povinné platby vůbec nedojde. Trestnost činu je ve vztahu k výši škody určována pojmem „ve větším rozsahu“, což představuje hodnotu 50.000,- Kč. Protiprávního jednání, tedy zkrácení příslušné povinné platby, lze dosáhnout jednáním aktivním (konáním), kdy pachatel např. úmyslně podá zkreslené daňové přiznání, v němž uplatňuje vyšší výdaje a/nebo zde zatajuje či hrubě zkresluje dosažený zisk, v důsledku čehož tak dojde k zaplacení daně v nižší částce, než jaká odpovídá skutečnosti. V praxi nyní například často dochází ke zkrácení daně z převodu nemovitostí tím, že smluvní strany, tedy prodávající a kupující, deklarují výrazně nižší kupní cenu nemovitosti, než jaká byla skutečně sjednána a zaplacená.³³ K tomuto je zapotřebí i obstatat patřičný odhad nemovitosti spřízněným odhadcem.

Jednání však může být dosaženo také i opomenutím takového konání, ke kterému byl daňový subjekt povinen, např. úmyslným nepodáním daňového přiznání ze skutečně dosaženého příjmu.³⁴

Vylákání výhody na některé povinné platbě spočívá v předstírání okolnosti, na jejímž základě vzniká státu povinnost poskytnout plnění subjektu, který však ve

³² VANTUCH, Pavel, *Hospodářská trestná činnost*, s. 219

³³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, s. 2421-2422

³⁴ Tamtéž, s. 2421

skutečnosti na takovéto plnění nárok nemá. V praxi pachatelé podvodně uplatňují zejména nadměrný odpočet daně z přidané hodnoty, deklarovaný buď jako daň na výstupu při předstíraném vývozu zboží do zahraničí nebo jako součást výdajové položky při dosahování příjmů. Taktéž, i když v daleko menší míře, dochází k uplatňování nároku na vrácení spotřební daně zejména při předstíraném vývozu zdaněných vybraných výrobků v rámci podnikatelské činnosti mimo území Evropských společenství.³⁵

Skutková podstata citovaného trestného činu je dokonána tehdy, kdy došlo ke zkrácení či vylákání, podáním nepravdivých či hrubě zkreslených daňových přiznání, na jejímž základě je vyžadováno plnění od státu ve formě např. nadměrného odpočtu DPH, je trestný čin spáchán ve formě pokusu. Skutečnost dodatečného uvedení správných údajů resp. zaplacení daně pouze snižuje stupeň společenské nebezpečnosti a může představovat polehčující okolnost při posuzování jednání, avšak nijak nezakládá na beztrestnosti skutku, jak tomu bylo za staré právní úpravy (zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon).

„Dodatečné zaplacení daně v případě trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 TrZ není důvodem pro analogické použití zvláštního ustanovení o účinné lítosti podle § 242 TrZ, které se týká zániku trestnosti trestného činu neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby podle § 241 TrZ. Na takové případy projevené lítosti lze aplikovat za splnění stanovených podmínek pouze obecné ustanovení o účinné lítosti obsažené v § 33 TrZ.“³⁶

Pachatelem resp. spolupachatelem tohoto trestného činu může být nejen subjekt daně, ale kdokoliv, tedy fyzická i právnická osoba, která zapříčiní, že daň není vyměřena vůbec nebo ne v takovém rozsahu, který je dán zákonnými předpisy, anebo je neoprávněně vylákána. Z toho vyplývá, že pachatelem trestného činu dle ust. § 240 TrZ může být i daňový poradce podnikatele, který byl zmocněn ke zpracování a odevzdání daňového přiznání a který v takovém přiznání úmyslně uvedl nepravdivé či hrubě zkreslené údaje. V případě daňového poradce lze v závislosti na okolnostech a míře aktivity zvažovat i další formy účastenství, může jít tedy o spolupachatelství dle § 23 trestního řádu, návod dle § 24 odst. 1 písm. b) trestního řádu či pomoc dle § 24 odst. 1 písm. c) trestního řádu.³⁷

³⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, s. 2426

³⁶ Usnesení velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2006, sp. zn. 15 Tdo 756/2006

³⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, s. 2432

Pro účely tohoto trestného činu jsou definovány následující pojmy:

- Daň je povinná, zákonem stanovená peněžitá částka, kterou fyzická nebo právnická osoba odvádí ze svých příjmů, ze zdanitelné činnosti, ze zdanitelných výrobků, z převodu či přechodu majetku nebo na základě jiných zákonem stanovených skutečností do veřejných rozpočtů, a to v zákonem stanovené výši a ve stanovených lhůtách.
- Clo je povinná platba stanovená právními předpisy, odlišná od daní a poplatků a vybíraná v přímé souvislosti s dovozem nebo vývozem zboží. Rozlišuje se na dovozní, vývozní a vyrovnávací clo.
- Pojistné na sociální zabezpečení je upraveno zákonem č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení, kdy podle § 1 tento zákon upravuje pojistné na sociální zabezpečení, které zahrnuje pojistné na důchodové pojištění a pojistné na nemocenské pojištění, a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Z hlediska zákona jde o jedinou platbu. Pojistné na sociální zabezpečení (včetně příspěvku na státní politiku zaměstnanosti) je tedy pravidelná platba, na jejímž základě je později poskytováno sociální zabezpečení.
- Zdravotní pojištění je pravidelná platba, na základě které je poskytována potřebná zdravotní péče bez nutnosti její přímé úhrady.
- Poplatkem se rozumí platba odváděná ve prospěch státu nebo obce subjektem poplatku za to, že mu jsou poskytnuty určité služby, je mu soudem nebo jiným státním orgánem vydáno osvědčení, jímž jsou potvrzována, měněna nebo upravována jeho práva, je mu umožněno účastnit se určitého řízení, např. soudního řízení, správního řízení (soudní poplatky, poplatek za výpis z rejstříků trestů, správní poplatky apod.). Poplatky jsou zejména soudní, správní a místní.
- Jinou podobnou povinnou platbou je podle praxe soudů zejména poplatek, který je povinen platit držitel televizního nebo rozhlasového přijímače, a proto nepřihlášení takového přijímače do evidence a neplacení televizního nebo rozhlasového poplatku ve stanovené paušální částce je zkrácení jiné podobné povinné platby ve smyslu § 240 TrZ.³⁸

³⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, s. 2420

3.2.6. Neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby dle § 241 trestního zákoníku

„§ 241

(1) Kdo jako zaměstnavatel nebo plátce ve větším rozsahu nesplní svoji zákonnou povinnost za zaměstnance nebo jinou osobu odvést daň, pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti nebo pojistné na zdravotní pojištění, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.

(2) Stejně bude potrestán, kdo jako zaměstnavatel ve větším rozsahu nesplní svoji zákonnou povinnost odvést pojistné na úrazové pojištění zaměstnanců.

(3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, získá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.

(4) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, získá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu.³⁹

I v tomto případě se jedná o úmyslný trestný čin, který je zařazen do Dílu 2 Trestné činy daňové, poplatkové a devizové spadající pod Hlavu VI Hospodářské trestné činy zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. V původním trestním předpisu byl trestný čin neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti dle § 147 trestního zákona zařazen do Hlavy II Hospodářské trestné činy a Oddílu třetího, tedy trestné činy proti měně a trestné činy daňové. Oproti trestnímu zákonu byla do nové úpravy, tedy do trestního zákoníku, do prvního odstavce přidáno i jednání spočívající v nesplnění povinnosti odvést pojistné na úrazové pojištění zaměstnanců. Zároveň byl mezi původní odstavce vložen odstavec další, který způsobenou škodu nově rozlišuje i na získání značného prospěchu.

Tato skutková podstata byla do tehdejšího trestního zákona implementována jako důsledek zvýšeného počtu subjektů neplátcí státu a orgánům zdravotního a sociálního pojištění, v důsledku čehož byly evidovány vysoké dlužné částky.

Tímto ustanovením je postihováno to jednání pachatele, kdy zaměstnavatel či plátce sice neskrývá povinnost ani výši povinného odvodu sražené platby za zaměstnance

³⁹ Česko. Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.

či jiné osoby (na rozdíl od ust. § 240 TrZ), ale z jakéhokoliv důvodu úmyslně tuto povinnost nesplní. Dále je v tomto ustanovení pojem daň zúžen pouze na daň z příjmu fyzických osob ze závislé činnosti a z funkčních požitků ve smyslu zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

Ustanovení § 241 TrZ taktéž postihuje jednání pachatele, který jako zaměstnavatel ve větším rozsahu nesplní svoji zákonnou povinnost odvést pojistné na úrazové pojištění zaměstnanců (§ 241 odst. 1 písm. b) TrZ). Tímto je myšleno pojištění pro případ poškození zdraví pracovním úrazem nebo nemocí z povolání.

Pokud jde o větší rozsah neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, pojistného na zdravotní pojištění nebo pojistného na úrazové pojištění zaměstnanců, je třeba tento pojem vykládat tak, že jde nejméně o 50 000 Kč. Částky za jednotlivé platby je třeba sčítat a počítat tak celkový rozsah nesplnění uvedené zákonné povinnosti.

Trestní odpovědnost za tento trestný čin lze však dovozovat jen tehdy, jestliže zaměstnavatel svým zaměstnancům z hrubé mzdy skutečně srazil příslušné částky zálohy na daň z příjmů, pojistného na zdravotní pojištění a pojistného na sociální zabezpečení včetně příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a neodvedl je, tj. pokud měl dostatek peněz na výplatu hrubých mezd a částky sražené zaměstnancům použil na jiné účely nebo je ponechal na účtu u banky či v hotovosti v pokladně. Kdyby tomu tak nebylo a zaměstnavatel měl k dispozici jen peníze postačující na vyplacení čistých mezd zaměstnancům, takže po jejich vyplacení by mu již nezbylo na odvedení odpovídajících částek, trestného činu podle § 241TrZ by se dopustit nemohl. V takovém případě je ale třeba jednání zaměstnavatele zkoumat i z toho pohledu, kdy se měl ke všem svým závazkům chovat stejným způsobem, tedy uspokojovat je rovnoměrně a tudíž by v tomto případě měl ponížít výplatu čisté mzdy zaměstnancům a odvést za ně alespoň část uvedených plateb. Pokud by totiž byl zaměstnavatel insolventní a zvýhodnil by jiného věřitele, v tomto případě své zaměstnance, zaplacením jeho pohledávky v úmyslu zmařit tím uspokojení pohledávek spočívajících v povinnosti odvádět za zaměstnance zálohy na daň z příjmů, pojistné na zdravotní pojištění a pojistné na sociální zabezpečení včetně příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, pak by se mohlo jeho jednání posoudit jako

trestný čin zvýhodnění věřitele podle § 223 TrZ, kdy plně upřednostnil své zaměstnance před státem, resp. zdravotní pojišťovnou.⁴⁰

„Trestnost jednání spočívajícího v neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby podle § 241 odst. 1 TrZ je podmíněna zjištěním, že zaměstnavatel měl k dispozici potřebné finanční prostředky, tj. že příslušné částky na platby uvedené v § 241 odst. 1 písm. a) TrZ ze mzdy svým zaměstnancům z jejich hrubých mezd skutečně srazil a v rozporu se zákonem je neodvedl oprávněným příjemcům, ale použil je k jiným účelům. Tuto skutečnost je třeba v trestním řízení prokázat (§ 2 odst. 5, 6 TrŘ).“⁴¹

Ve vztahu k trestnému činu Neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby se váže následující ustanovení §242 TrZ – Zvláštní ustanovení o účinné lítosti.

„Trestní odpovědnost za trestný čin neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby (§ 241) zaniká, jestliže pachatel svou povinnost dodatečně splnil dříve, než soud prvního stupně počal vyhlášovat rozsudek.“⁴²

K zániku trestnosti může v tomto případě dojít jen tehdy, jestliže pachatel dodatečně splní svou povinnost v celém rozsahu, tj. odvede všechny dlužné platby, jejichž neodvedení je mu kladeno za vinu, a za celé období, za které je stíhán. Tato povinnost se nevztahuje na sankce (v podobě penále, úroků z prodlení apod.) spojené s nesplněním zákonné povinnosti odvést daň, pojistné na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. O dodatečné splnění povinnosti odvést dlužné platby v celém rozsahu ve smyslu § 242 TrZ nejde za situace, když byly pohledávky příjemců plateb uspokojeny až v konkursním řízení (tj. jen poměrně) po prohlášení konkursu na majetek pachatele nebo na majetek právnické osoby, za niž pachatel jednal.⁴³

Té skutečnosti, že daň je ve smyslu tohoto ustanovení zkrácena pouze na daň z příjmu z fyzických osob ze závislé činnosti a z funkčních požitků, jak již bylo uvedeno, a

⁴⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, s. 2453

⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2000 sp. zn. 4 Tz 63/2000

⁴² Česko. Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník, § 242

⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. dubna 2008, sp. zn. 5 Tdo 368/2008

tudíž se netýká dalších daní, využívá řada subjektů, které sice daňovou povinnost např. u spotřební daně či daně z přidané hodnoty přiznají v řádné výši, ale daň státu neodvedou. Ta se následně stává zpravidla nedobytnou, jelikož společnost je záhy přivedena do insolvence. Toto jednání bylo velmi časté v rámci obchodů s pohonnými hmotami, kde v řetězci firem fungující jako mrtvé schránky a inkasní společnosti byla daň sice přiznána, ale neuhrazena. Taková společnost byla po daňovém období zlikvidována a na její místo nastoupila společnost nová. Není třeba dodávat, že v čele těchto společností byly evidovány osoby jednatelů tzv. bílí koně.

Tomuto je v současné době částečně zamezeno a to novelizací zákona č. 311/2006 Sb., o pohonných hmotách a čerpacích stanicích pohonných hmot, na jejímž základě je od 1. 10. 2013 možné provozovat distribuci pohonných hmot pouze na základě koncesované živnosti a za současného splnění dalších podmínek registrace u celního úřadu. Mezi podmínky registrace patří mimo jiné poskytnutí kauce ve výši 20 mil. Kč a to složením částky na zvláštní účet celního úřadu nebo formou bankovní záruky. Toto zákonné opatření je blíže definováno v kapitole 5 - Shrnutí výsledků zkoumání.

4. Analýza zkoumané problematiky

V této kapitole se budu věnovat vlastnímu analytickému zkoumání problematiky, zejména stavu a trendům ve vývoji páchaní hospodářské trestné činnosti, konkrétně na úseku těch trestných činů, již byly vymezeny a některé z nich dokonce charakterizovány v předchozí kapitole, charakteristiky zbylých jsou uvedeny v Příloze č. 1.

Nežli se však začnu věnovat samotnému zkoumání, je nezbytné zmínit několik skutečností, faktů a čísel, které nám poslouží při prováděných analýzách a zároveň posléze usnadní pochopit rozsah dopadů porušování právních předpisů na příjmy státního rozpočtu, zdravotních pojišťoven a Správy sociálního zabezpečení. Konkrétně se bude jednat o počet obyvatel České republiky rozdělený po jednotlivých krajích, počet ekonomických subjektů, rovněž rozčleněn na jednotlivé kraje, a v neposlední řadě se to týká příjmů státního rozpočtu.

Počet obyvatel České republiky

Počet obyvatel České republiky činil v září 2013 dle údajů Českého statistického úřadu 10.513.834 (stav ke dni 30. 9. 2013). Více než tento údaj mají pro další část práce vyšší vypovídací hodnotu počty obyvatel v jednotlivých krajích.

Tabulka č. 1: Počet obyvatel ČR podle krajů, stav ke dni 30. 9. 2013

kraj	Počet obyvatel
Středočeský kraj	1300131
Hlavní město Praha	1244375
Moravskoslezský kraj	1223112
Jihomoravský kraj	1169734
Ústecký kraj	825646
Jihočeský kraj	636723
Olomoucký kraj	636585
Zlínský kraj	585565
Plzeňský kraj	573206
Královéhradecký kraj	552100
Pardubický kraj	515956
Vysočina	510438
Liberecký kraj	438608
Karlovarský kraj	300655

zdroj: Český statistický úřad, dostupné na www.czso.cz, zpracování vlastní

Počet ekonomických subjektů České republiky

Pro zjištění počtu ekonomických subjektů v ČR je třeba nahlédnout do Registru ekonomických subjektů (dále jen RES), který vytváří a spravuje Český statistický úřad na základě zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě. Obsahuje atributy ekonomických subjektů, členěné do jednotlivých evidenčních záznamů, které jsou významné pro statistické sledování. V RES jsou evidovány ekonomické subjekty, tj. právnické osoby a dále fyzické osoby, které mají postavení podnikatele. Od roku 2013 došlo ke změně v evidenci ekonomických subjektů vedených v RES. Základním zdrojem dat pro RES se stal Registr osob, který je součástí systému základních registrů.⁴⁴

Celkem je v České republice registrováno 2.694.738 ekonomických subjektů (stav ke dni 30. 9. 2013), které jsou v krajích zastoupeny následovně:

Tabulka č. 2: Počet ekonomických subjektů v ČR podle krajů, stav ke dni 30. 9. 2013

kraj	Počet ekonomických subjektů
Hlavní město Praha	540360
Středočeský kraj	314688
Jihomoravský kraj	295523
Moravskoslezský kraj	248500
Ústecký kraj	172030
Jihočeský kraj	159363
Plzeňský kraj	141202
Zlínský kraj	138197
Olomoucký kraj	137119
Královéhradecký kraj	133970
Pardubický kraj	115116
Liberecký kraj	114472
Vysočina	107396
Karlovarský kraj	76802

zdroj: Český statistický úřad, dostupné na www.czso.cz, zpracování vlastní

Porovnání dvou výše uvedených statistických tabulek týkající se počtu obyvatel a počtu ekonomických subjektů v každém z krajů nám dává přehled o podobnostech jednotlivých regionů. Lze si povšimnout vysokého množství ekonomických subjektů

⁴⁴ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Metodika ukazatelů* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2014-01-12]. Dostupné z: http://www.czso.cz/x/krajedata.nsf/krajemetodika/xz#poc_subjektu

registrovaných v Praze. Pokud do počtu obyvatel je Hl. m. Praha srovnatelná s Moravskoslezským krajem, tak v počtu ekonomických subjektů jej převyšuje více než dvojnásob.

Ve srovnání s Plzeňským krajem má Hl. m. Praha téměř čtyřnásobné množství ekonomických subjektů, přičemž obyvatel má pouze dvojnásob. Tento fakt je nezbytné brát v úvahu při následujících analýzách o počtu zjištěných trestných činů a způsobené škodě. Je-li zjišťována příčina tohoto stavu, tak možných odpovědí je vícero. V první řadě, pro spoustu podnikatelských subjektů obchodující zejména se zahraničními trhy je nezbytné být na tzv. dobré adrese, kdy ve většině případů postačí už samotný fakt, že sídlo je v hlavním městě. Nesmíme opomenout ani geografické a logistické výhody Prahy, v Praze je mnoho industriálních a administrativních parků, je zde mezinárodní letiště a zdejší hotelnictví, infrastruktura a služby jsou na perfektní úrovni.

Ale co je u značné části ekonomických subjektů, zejména v poslední době, nejzásadnější při rozhodování o umístění sídla do Prahy, je zatížení jednotlivých pracovišť finančních úřadů. Dle neoficiálních údajů výzkumu zpracovaného společností Terrinvest vychází subjektu registrovaného např. v Praze 6 daňová kontrola jednou za 139 let, Praha - Žižkov se může „pochlubit“ daňovou kontrolou jednou za 115 let. Na druhou stranu třeba v Blansku se lze obdobné kontroly dočkat už po pěti letech. Poměr počtu registrovaných ekonomických subjektů v Praze a množství pracovníků tamních finančních úřadů je naprosto nevyhovující. Další významnou skutečností, která prodlužuje jednotlivá daňová řízení a zatěžuje jednotlivé kontrolory v Praze, je tamní výskyt velkých národních či nadnárodních společností, u nichž jsou množství daňových podkladů vysoká a s tím souvisí i délka prováděné kontroly. I toto hraje do karet těm subjektům, které své sídlo do Prahy nahlásí právě proto, aby co nejvíce eliminovaly kontrolu ze strany orgánů finanční správy. Tuto situaci velmi usnadňují různé office-house či subjekty nabízející virtuální sídla. Není tedy nijak výjimečné, když na jedné adrese v Praze 8 je registrováno přes 250 obchodních společností (s.r.o., a.s.), avšak tento dům nemá ani jednu kancelář, nýbrž pouze několik činžovních bytů. O existenci takového množství podnikatelských subjektů veřejnost informuje pouze seznam názvů společností sepsaný drobným písmem na jedné z poštovních schránek. V rozporu se zákonem to však není. Některé subjekty také nabízejí tzv. virtuální kanceláře, kdy sice jejich klient, tedy nějaká společnost, fakticky nesídlí na

uvedené adrese, avšak je zde kancelář s asistentkou, která pro stovky podnikatelských subjektů zajišťuje příjem pošty a následně je vyrozumí o jejím převzetí, případně jim zásilky sama přepośle. Této službě je využíváno pochopitelně i ze stran řádných podnikatelů, kteří právě potřebují mít tzv. dobrou adresu, avšak celá jejich výroba a administrativa může klidně probíhat v severních Čechách, kde jsou náklady na pracovní sílu minimální v porovnání se zbytkem republiky.

Dle výše uvedených statistik je na základě těchto parametrů (počet obyvatel, počet ekonomických subjektů) s Plzeňským krajem nejsrovnatelnější kraj Jihočeský. Jedná se taktéž o kraj, jehož jeho geografické uspořádání je podobné (příhraniční oblasti – tržnice, jedno velké krajské město, velké rozlohy přírodních rezervací). Co se týče předložených parametrů, tak srovnatelné jsou i kraje Královéhradecký či Zlínský.

4.1. Příjmy státního rozpočtu

Charakteru, smyslu a obecné struktury státního rozpočtu jsme se již věnovali v kapitole 3, proto lze přistoupit rovnou k číselným údajům. V následující tabulce budou ve zjednodušené podobě představeny příjmy státního rozpočtu za období let 2008 – 2012 (údaje za rok 2013 nejsou doposud dostupné). Údaje jsou převzaty od Českého statistického úřadu, který je dle své metodiky přebírá ze státního závěrečného účtu České republiky.

Příjmy státního rozpočtu jsou zde uváděny zejména proto, aby mohl být učiněn přehled o tom, jak velkou část příjmu státního rozpočtu ohrožuje právě porušování právních předpisů v ekonomice, jak bude analyzováno v následujících podkapitolách s uvedením výše škody způsobené právě protiprávním jednáním.

Z uvedeného přehledu je patrné, že příjmy státního rozpočtu jsou v posledních letech vyrovnané, mírně rostoucí, bez výrazných výkyvů. Výjimku lze spatřit v rozdílu příjmů roků 2008 a 2009, kdy propad byl o více než 9%, tedy o 89 miliard Kč. Toto nelze přičíst ničemu jinému, než ekonomické krizi, která v České republice propukla na konci roku 2008, tudíž na příjmech téhož roku se podepsaly ještě vynikající hospodářské výsledky a silný ekonomický růst, avšak následující rok byl charakterizován velkým

propadem, úsporami, totálním zpomalením ekonomiky, neochotou investovat a nejistotou z budoucnosti.

Tabulka č. 3: Příjmy státního rozpočtu České republiky za období 2008-2013 (údaje v mil. Kč)

Ukazatel	2012	2011	2010	2009	2008
Příjmy celkem	1 051 387	1 012 755	1 000 377	974 615	1 063 941
Daňové příjmy (daně, poplatky, pojistné)	912 278	890 250	863 859	833 221	929 895
v tom:					
daně z příjmů fyzických osob	92 586	90 614	87 489	85 651	94 957
daně z příjmů právnických osob	89 192	82 296	86 305	83 338	127 174
daň z přidané hodnoty	199 714	191 894	187 821	176 717	177 816
zvláštní daně a poplatky ze zboží a služeb v tuzemsku	139 610	139 214	130 859	123 836	125 538
poplatky a odvody v oblasti životního prostředí	1 741	1 458	1 431	1 377	1 341
správní poplatky	2 533	2 420	2 508	2 453	4 115
podíl na clech (od 1. 5. 2004)	x	1 726	1 648	1 392	2 196
majetkové daně	11 100	11 719	7 678	8 059	10 410
pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na stát. pol. zaměstnanosti a veřejné zdrav. poj.	371 498	366 817	355 835	347 841	385 504
- z toho pojistné na důchodové pojištění	331 971	327 881	317 772	310 208	319 947
ostatní daňové příjmy	4 302	2 091	2 272	2 552	836

zdroj: Český statistický úřad, dostupné na www.czso.cz, zpracování vlastní

Z předložené tabulky je dále patrné, že příjmy státního rozpočtu nejvíce ovlivňují právě příjmy daňové, které činí téměř 90% celkového příjmu státního rozpočtu. A z těchto daňových příjmů tvoří 40% příjmy z pojistného na sociální zabezpečení a veřejné zdravotní pojištění, což činí více než třetinu příjmu státního rozpočtu.

4.2. Daňové nedoplatky⁴⁵

Daňové nedoplatky představují rozdíl mezi daní, která měla být zaplacená, a skutečně zaplacenou částkou. Daní, která měla být zaplacená, může být nejen daň poplatníkem nebo plátcem přiznaná, ale i daň doměřená správcem daně a příslušenství daně (penále, pokuty, úrok, náklady řízení atd.). Daňové nedoplatky jsou spravovány třemi subjekty – územními finančními orgány, Českou správou sociálního zabezpečení

⁴⁵ MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Státní závěrečný účet za rok 2011* [online]. Praha, 14.6.2012 [cit. 2014-01-15]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/monitoring/plneni-statniho-rozpocetu/2011/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2011-2068>

(ČSSZ) a celními orgány. Největší objem nedoplatků (62,9 %) v roce 2011 evidovaly ve výši 118,8 mld. Kč územní finanční orgány. Druhý největší objem (32,4 %) daňových nedoplatků ve výši 61,3 mld. Kč evidovala Česká správa sociálního zabezpečení. Třetím subjektem, spravujícím daňové nedoplatky, jsou celní orgány. Jimi sledované nedoplatky dosáhly v roce 2011 výše 8,8 mld. Kč, což z celkového objemu všech daňových nedoplatků znamená 4,7 %.

Daňové nedoplatky v evidenci územních finančních orgánů

Územní finanční orgány v postavení správce daně evidují u všech daňových subjektů jejich daňové a platební povinnosti, úhrady nebo zániky daňových a platebních povinností a z toho vyplývající přeplatky a nedoplatky. Podle délky časové prodlevy mezi splatností a úhradou daně je souhrnná částka daňového nedoplatku zvyšována o předepsaný úrok z prodlení. Do daňových nedoplatků není zahrnuta tzv. posečkaná daň (posečkání úhrady daně nebo rozložení její úhrady na splátky podle § 156 odst. 1 daňového řádu), u které je stanovena nová lhůta splatnosti a daň tak do této doby ztrácí svou vykonatelnost a vymahatelnost.

Celkový objem daňových nedoplatků evidovaných územními finančními orgány v České republice k 31. 12. 2011 dosáhl 118,8 mld. Kč (meziroční růst o 12,4 mld. Kč). Největší objem splatných daňových nedoplatků byl evidován finančními úřady v působnosti Finančního ředitelství pro hlavní město Prahu (51,6 mld. Kč), Finančního ředitelství v Brně (21,8 mld. Kč) a Finančního ředitelství v Ústí nad Labem. Naopak nejnižší objem vykazovaly finanční úřady v působnosti Finančních ředitelství v Českých Budějovicích (2,5 mld. Kč), Hradci Králové (5,9 mld. Kč) a Plzni (6,5 mld. Kč).

Největší objem daňových nedoplatků je vykazován u nepřímých daní. Jejich výše dosáhla 69,7 mld. Kč, což znamená 59,5% z celkového objemu daňových nedoplatků. Rozhodující objem zde představovaly nedoplatky na dani z přidané hodnoty, jejichž hodnota dosáhla 68,7 mld. Kč, nedoplatky spotřebních daní se meziročně snížily ze 1,1 mld. Kč na 0,9 mld. Kč. U přímých daní dosáhl objem daňových nedoplatků evidovaných územními finančními orgány za rok 2011 výše 47,3 mld. Kč. Nejvyšší suma nedoplatků

této skupiny daní byla evidována na daních z příjmů. Jejich výše dosáhla za rok 2011 částku 37,7 mld. Kč, tj. 32,2% z celkového objemu nedoplatků.

Rozbor efektivnosti vymáhání daňových pohledávek

Přetrvávajícím problémem je stále částečná vymahatelnost některých daňových nedoplatků či jejich nedobytnost. To se projevuje v provádění odpisů daňových nedoplatků pro nedobytnost. V průběhu let 1996 až 2011 bylo finančními úřady za splnění zákony stanovených podmínek odepsáno celkem 151,1 mld. Kč nedobytných daňových nedoplatků, přičemž v roce 2011 činila tato částka 8,9 mld. Kč. Dlouhodoběji jsou územní finanční orgány úspěšnější při vymáhání nedoplatků, jejichž výše se pohybuje v řádu do 1 mil. Kč, případně do 10 mil. Kč. Již z dřívějších analýz vyplývá, že nedoplatky nad 10 mil. Kč jsou vymahatelné jen z části nebo jsou již v mnoha případech zcela nedobytné.

K vymáhání daňových nedoplatků využívají finanční úřady všech zákonných prostředků:

- daňová exekuce příkázáním pohledávky z účtu u poskytovatele platebních služeb, jedná se o doposud nejefektivnější způsob,
- daňová exekuce postižením jiných majetkových práv – od účinnosti daňového řádu lze postihnout jiné právo dlužníka, které má majetkovou hodnotu, není spojeno s osobou povinného a je převoditelné na jiného (tj. např. obchodní podíly na společnosti, členská práva a povinnosti v družstvu a také finanční prostředky na bankovních účtech, které nevlastní dlužník),
- daňová exekuce srážkami ze mzdy - efektivita těchto exekucí je negativně ovlivňována omezenými možnostmi správce daně včas zjistit a reagovat na změny zaměstnavatele dlužníka,
- mobiliární exekuce,
- exekuce prodejem nemovitostí,
- exekuce movitých věcí – u této formy je velmi nízká výtěžnost, ta je ovlivněna poklesem zájmu veřejnosti o věci nabízené finančními úřady v dražbách i poklesem hodnoty věcí prodávaných v dražbách,
- v rámci insolvenčního řízení.

Efektivita výběru daní a vymáhání daňových pohledávek je negativně ovlivňována celou řadou faktorů. Mezi základní příčiny nedobytnosti daňových pohledávek patří zejména nemajetnost a předluženost dlužníků, nemožnost dohledání majetku dlužníků, úmrtí dlužníka a předluženost dědictví, zánik daňového subjektu bez právního nástupce a zvyšující se počet společností, které se dostávají do likvidace, přičemž mnohé z nich zůstávají dlouhodobě neřešeny. Vliv na nevymahatelnost pohledávek mají také účelové převody majetku daňových subjektů na jiné osoby ještě před vznikem nedoplatku, kdy řada těchto subjektů je nekontaktních a bez příjmů, dále vykazování fiktivní ekonomické činnosti společností, které nevlastní žádný majetek apod.

Mezi významné příčiny lze i zařadit dva moderní trendy posledních let. Prvním je ten, kdy daňoví dlužníci (zejména obchodní společnosti) utlumí, resp. ukončí podnikatelské aktivity, aniž by uhradili své povinnosti vůči veřejným rozpočtům, a v některých případech nadále pokračují v podnikatelských aktivitách v nově zřízených obchodních společnostech se stejným předmětem činnosti. Druhým trendem je stěhování některých daňových subjektů do velkých městských aglomerací s cílem vyhnout se případné daňové kontrole, eventuálně vymáhání daní.

Další negativní faktor lze spatřovat v dopadech hospodářské recese, které se v příjmech veřejných rozpočtů projevují se zpožděním. Výrazným způsobem vzrostl počet daňových subjektů, jejichž daňové nedoplatky byly v důsledku neplnění splatných daňových povinností předány k vymáhání poprvé, přičemž v letech předchozích byla jejich platební morálka ve většině případů bez problémů.

Činnost vymáhacích útvarů finančních úřadů je mimo jiné limitována i výší finančních prostředků vyčleněných na tuto oblast v rámci kapitoly územních finančních orgánů. Stávající rozsah rozpočtových prostředků neumožňuje vytvářet podmínky pro odpovídající mzdové zabezpečení pracovníků ve vymáhání, ani pro zlepšení materiálně technické vybavenosti pro zajištění řádného výkonu činností v rámci daňové exekuce.

Tabulka č. 4: Vývoj objemu vymáhaných a vymožených daňových nedoplatků evidovaných územními finančními orgány v období 2005-2011

Rok	Nedoplatky vymáhané		Nedoplatky vymožené (v daném roce)		% úspěšnosti	
	Počet případů	Částka (v mld. Kč)	Počet případů	Částka (v mld. Kč)	Počet případů	Objem
2005	1608868	68,205	412234	5,111	25,6	7,5
2006	1751207	68,505	443009	5,203	25,3	7,6
2007	1 811 163	68,477	471 228	6,054	26	8,8
2008	2 237 389	67,382	521 621	6,334	23	9,4
2009	2 997 730	68,011	553470	5,999	18,5	8,8
2010	3 996 484	71,166	614493	7,012	15,4	9,9
2011	3 475 900	83,367	214479	5,754	6,2	6,9

zdroj: Státní závěrečný účet za rok 2011, dostupné na www.mfcr.cz, zpracování vlastní

Z údajů v tabulce vyplývá, že vývoj v této oblasti je provázen meziročním růstem počtu případů vymáhaných i vymožených daňových pohledávek evidovaných územními finančními orgány České republiky. Charakteristickým rysem tohoto vývoje je poměrně vyrovnaná míra plynulosti růstu dosahovaných hodnot objemu vymáhaných a vymožených daňových nedoplatků v průběhu sledovaného období. Z dlouhodobého hlediska jde o vývoj pozitivní. V porovnání s rokem 2010 došlo v roce 2011 k mírnému poklesu počtu případů vymáhaných nedoplatků avšak s nárůstem jejich celkové částky, která je přibližně o 12 mld. Kč vyšší než v předchozím roce. Celkový počet případů u vymožených nedoplatků oproti tendenci minulých let poměrně výrazně poklesl, a to včetně jejich objemu, kdy celková částka vymožených nedoplatků je tak srovnatelná se situací v roce 2009 při výrazně vyšším počtu případů v roce 2009.

4.3. Pojistné na veřejné zdravotní pojištění – kontrolní činnost, doměřování

Pro získání přehledu o výši dodatečně vyměřovaného dlužného pojistného a úspěšnosti vymáhání byla vybrána pouze největší ze zdravotních pojišťoven – Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky (dále jen pojišťovna), která k 31. 12. 2012 evidovala 6.162.465 pojištěnců, což činí 59,2% všech účastníků veřejného zdravotního pojištění. Základem kontrolní činnosti pojišťovny je provádění pravidelných kontrol podle plánu

kontrol a provádění mimořádných kontrol, které jsou na základě zjištění plátců, u kterých nebyly dodrženy zákonem stanovené termíny splatnosti, u kterých výše jejich plateb pojistného neodpovídala předpokladu, případně kteří neodevzdali přehledy ani po výzvě či mají prudké výkyvy v platbách pojistného. Nejčastější kontrolní zjištění se týká prodlení v platbách pojistného z důvodu nedostatečných finančních prostředků plátce. Kontrolní zjištění týkající se chybného výpočtu pojistného, porušení oznamovací povinnosti plátců pojistného a povinnosti zasílání záznamů o pracovních úrazech jsou díky pravidelnému a koncepčnímu provádění kontrol zaznamenána pouze v ojedinělých případech.

Výsledky kontrol vedly k následnému vymáhání dlužného pojistného, případně penále, ve správním řízení mohou být příslušnými regionálními pobočkami pojišťovny zároveň ukládány i pokuty.

Tabulka č. 5: Částky dlužného pojistného, penále a pokut vyměřené na základě platebních výměrů (v tis. Kč)

	2012			2011		
	Předepsáno	Uhrazeno	%	Předepsáno	Uhrazeno	%
Dlužné pojistné	964379	551094	57,1	1254552	644451	51,4
Penále, pokuty	795434	367503	46,2	1042690	432360	41,5
Celkem	1759813	918597	52,2	2297242	1076811	46,9

	2010			2009		
	Předepsáno	Uhrazeno	%	Předepsáno	Uhrazeno	%
Dlužné pojistné	1610026	687092	42,7	1630363	805502	49,4
Penále, pokuty	1311628	504113	38,4	1627533	647045	39,8
Celkem	2921654	1191205	40,8	3257896	1452547	44,6

zdroj: výroční zprávy Všeobecné zdravotní pojišťovny ČR, dostupné na www.vzp.cz, zpracování vlastní

Tabulka č. 6: Částky dlužného pojistného a penále vyměřené na základě výkazů nedoplatků (v tis. Kč)

	2012			2011		
	Předepsáno	Uhrazeno	%	Předepsáno	Uhrazeno	%
Dlužné pojistné	1631979	1179135	72,3	1814513	1236585	68,1
Penále	916978	354788	38,7	1089934	341942	31,4
Celkem	2548957	1533923	60,2	2904447	1578527	54,3

	2010			2009		
	Předepsáno	Uhrazeno	%	Předepsáno	Uhrazeno	%
Dlužné pojistné	2347146	1145269	48,8	1855324	876336	47,2
Penále	1314294	264655	20,1	1260010	283729	22,5
Celkem	3661 440	1409924	38,5	3115334	1160065	37,2

zdroj: výroční zprávy Všeobecné zdravotní pojišťovny ČR, dostupné na www.vzp.cz, zpracování vlastní

Formou výkazu nedoplatků (tab. č. 6), kdy nemusí být zahajované správní řízení, jsou převážně předepisovány dluhy nižší a nesporné. Při použití platebních výměrů (tab. č. 5), kdy je nutné zahajovat správní řízení, jsou předepisovány vyšší částky dluhů. Z uvedených přehledů je zřejmé, že regionální pobočky pojišťovny v rámci své kontrolní činnosti častěji uplatňují předepsání dlužného pojistného formou výkazu nedoplatků, jedná se o administrativně snazší proces. Zároveň je zde ale vyšší úspěšnost v úhradách, resp. při vymáhání. Je to pochopitelně dáno i tím, že formou výkazu nedoplatků, jak již bylo zmíněno, jsou předepisovány dluhy nižší, snáze vymahatelnější. Úspěšnost se zde pohybuje v posledních letech okolo 70%, naopak výběr penále již takový úspěch nemá, zde je úspěšný jen z třetiny. Je to dáno i tím, že z neuhrazeného dlužného pojistného danému subjektu stále naskakují penále, avšak u neuhrazených penále již další penále být účtováno nemůže, tudíž tuto platbu subjekt často opomíjí a úmyslně nehradí.

Avšak v případě, že dlužník žádnými penězi nedisponuje, neexistuje žádný způsob, jak úhradu dluhů zajistit. Zajišťování dluhu pomocí platebních výměrů a výkazů nedoplatků je nástrojem, který jeho vymožení zajistí pouze v případě, kdy se platební schopnost dlužníka obnoví. V opačném případě je dluh veden jako pohledávka až do okamžiku jeho odpisu.⁴⁶

4.4. Pojistné na sociální zabezpečení - Česká správa sociálního zabezpečení

Česká správa sociálního zabezpečení spravuje záležitosti zhruba 8,5 milionu klientů, z toho 2,9 milionu důchodců. Vyplácí 3,5 milionu důchodů a 200 tisíc dávek nemocenského pojištění měsíčně. Do státního rozpočtu Česká správa sociálního zabezpečení přispívá více než 1/3 příjmů, a to výběrem pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a dobrovolného důchodového pojištění. Z pravidelně vydávaných výročních zpráv byly převzaty níže uvedené údaje o předpisech a příjmech pojistného v období let 2008-2012 (údaje za rok 2013 nejsou doposud dostupné). Nejsou zahrnuty příjmy realizované z ostatní činnosti ČSSZ.

⁴⁶ VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA ČESKÉ REPUBLIKY. *Výroční zpráva za rok 2012* [online]. Praha: Všeobecná zdravotní pojišťovna ČR [cit. 2014-01-15]. Dostupné z: <http://www.vzp.cz/onas/dokumenty/vyrocní-zpravy>

Tabulka č. 7: Příjmy České správy sociálního zabezpečení v období 2008-2012 (údaje v mil. Kč)

	2008	2009	2010	2011	2012
Předpisy pojistného (mil. Kč)	374803	343261	346688	359345	365615
Příjmy pojistného (mil. Kč)	375368	337758	346101	357919	362097
Úspěšnost (%)	100,2	98,4	99,8	99,6	99

zdroj: výroční zprávy České správy sociálního zabezpečení, dostupné na www.cssz.cz, zpracování vlastní

Příjmem pojistného se pro tyto účely rozumí daňové i nedaňové příjmy z pojistného včetně příslušenství, tj. penále a pokut.

Z přehledu je patrné, že předpisy a i příjmy pojistného mají mírnou rostoucí tendenci. Obdobně jako u celkového příjmu státního rozpočtu, i zde lze ale vidět propad v příjmech mezi roky 2008 a 2009, způsobené celosvětovou ekonomickou krizí, která se pochopitelně podepsala i na ekonomiku ČR. Za povšimnutí stojí vysoká úspěšnost příjmu pojistného vůči předpisu. Tomuto přispívá i skutečnost, že v důsledku přetrvávající ekonomické recese bylo v posledních letech, zejména v roce 2012, více povolováno placení dlužného pojistného a penále ve splátkách. Hodnota úspěšnosti 100,2% v roce 2008 není početní chybou, nýbrž je ukázkou, že výběr může být vyšší oproti předpisu právě díky uloženým penále, pokutám a splaceným pohledávkám z předchozích období na základě splátkového kalendáře.

V této souvislosti je ale třeba připomenout, jak již bylo zmíněno v podkapitole o daňových nedoplatecích, že Česká správa sociálního zabezpečení evidovala v roce 2011 souhrnný objem daňových nedoplateků ve výši 61,3 mld. Kč.

Cílem provádění kontrol plnění povinností v oblasti sociálního zabezpečení, které patří k důležitému výkonu ČSSZ, je zpravidla zjistit, zda zaměstnavatelé správně stanoví vyměřovací základ a výpočet pojistného a náležitě vedou evidenční listy důchodového pojištění. Kontroly v nemocenském pojištění byly zaměřeny především na správné stanovení vyměřovacích základů v rozhodném období, ale také na plnění ohlašovacích a oznamovacích povinností, na správné posuzování účasti na nemocenském pojištění a předkládání správných údajů ke stanovení a výpočtu dávek nemocenského pojištění.

V níže uvedeném přehledu je zpracován přehled počtu uskutečněných kontrol u zaměstnavatelů (115.398 v roce 2012), kdy kromě plánovaných kontrol je z tohoto počtu

téměř 1/5 kontrol neplánovaných, zejména vyvolané zánikem kontrolovaných subjektů, tzv. likvidační kontroly. Na základě kontrolních nálezů jsou vydávány platebních výměry (5.388 v roce 2012) s vyčísleným dlužným pojistným a penále (49,5 mil. Kč). Kontrolovaným subjektům jsou taktéž za neplnění povinností ukládány pokuty (v roce 2012 1.050 pokut v celkové výši 3,221 mil. Kč).⁴⁷

Tabulka č. 8: ČSSZ - přehled uskutečněných kontrol, dlužné pojistné, penále, pokuty

	Počet kontrol	Počet PV	Dlužné pojistné (tis. Kč)	Penále (tis. Kč)	Celkem (tis. Kč)	Počet pokut	Výše (tis. Kč)
2010	131628	13719	81084	14217	95301	589	2208
2011	106268	6603	49100	10500	59600	772	3150
2012	115398	5388	40037	9506	49543	1050	3221

zdroj: výroční zprávy České správy sociálního zabezpečení, dostupné na www.cssz.cz, zpracování vlastní

Z uvedeného přehledu vyplývá, že oproti roku 2010 v následujících letech znatelně klesl počet kontrol. V důsledku toho kleslo i vyměřované dlužné pojistné o téměř 50%, naopak se téměř dvojnásobně zvýšil počet uložených pokut za neplnění povinností uložené zákonem. To je vypovídající k tomu, že morálka plátců pojistného je v posledních období snížena, pravděpodobně vědomi si právě vysoké zatíženosti příslušných kontrolních orgánů. Údaje o úspěšnosti výběru resp. vymáhání takto předepsaného dlužného pojistného, penále a uložených pokut, nejsou Českou správou sociálního zabezpečení vedeny.

4.5. Trendy vývoje trestné činnosti

Následující část bude zaměřena na množství zjištěných trestných činů v období let 2008-2013, konkrétně těch trestných činů, které byly citovány a definovány v kapitole č. 3.2. Právní úprava z pohledu trestního práva, a trendy vývoje v daném časovém období. Zároveň bude provedeno srovnání výše škod spáchaných v daném období za konkrétní skutkové podstaty a trendy jejich vývoje.

⁴⁷ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Výroční zpráva za rok 2012* [online]. Praha: Česká správa sociálního zabezpečení [cit. 2014-01-20]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/informacni-materialy/vyrocní-zpravy.htm>

Na tomto místě je nezbytné připomenout, že ve sledovaném období došlo ke změně trestní úpravy, konkrétně původní zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, byl ode dne 1. 1. 2010 nahrazen zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Z komplexního pohledu se jednalo o zásadní změnu v trestním právu, zejména došlo k výrazné změně ve struktuře. Avšak při detailním prozkoumání změn v jednotlivých skutkových podstatách trestných činů, se kterými je v této diplomové práci pracováno, tak lze říci, že zde se na podstatách skutků nic zásadního nezměnilo, ojediněle došlo k jinému slovnímu vyjádření, doplnění či rozšíření, zejména o postih při dosažení určité hranice způsobené škody (trestné činy proti průmyslovým právům a autorskému právu). Bližšímu srovnání těchto právních předpisů se již bylo věnováno v kapitole 3.2. Právní úprava z pohledu trestního práva.

Vzhledem k této skutečnosti, tedy že z pohledu trestního práva se skutkové podstaty a tedy i podoby protiprávních jednání s přechodem trestněprávních předpisů nijak nezměnily, budou statistické údaje o počtech zjištěných trestných činů a výších způsobených škod srovnávány za celé sledované období společně a tím bude moci být sledován trend vývoje za delší časový úsek.

Pozn. autora: Pro přehled jsou veškeré tabulky zpracovány ve stejném formátu a pořadí krajů je striktně dodržováno. Co se týče převedení údajů do grafů a znázornění trendů vývoje v čase, tak vzhledem k přehlednosti nebudou grafy obsahovat veškeré kraje, nýbrž bude zpracován samotný graf vývoje pro celou Českou republiku a další graf bude obsahovat vývoj v Plzeňském kraji, případně pro porovnání doplněný o vývoj ve srovnatelném kraji. V některých případech nebudou grafy vůbec prezentovány a to pro nízkou vypovídací hodnotu v návaznosti na nízký počet zjištěných skutků.

4.5.1. Trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 trestního zákoníku / zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 148 trestního zákona

V následující tabulce je učiněn detailní přehled o zjištěných skutcích těchto trestných činů za uplynulých šest let rozdělené po jednotlivých krajích, s uvedením i celkové způsobené škody. Údaje jsou v tabulce i grafech sloučeny za celé sledované období a to již s ohledem na skutečnost zmíněnou v kapitole 3.2.5., tedy že se změnou trestněprávní úpravy nedošlo k výrazné odlišnosti na skutkové podstatě měnící její význam či podobu jejího naplnění.

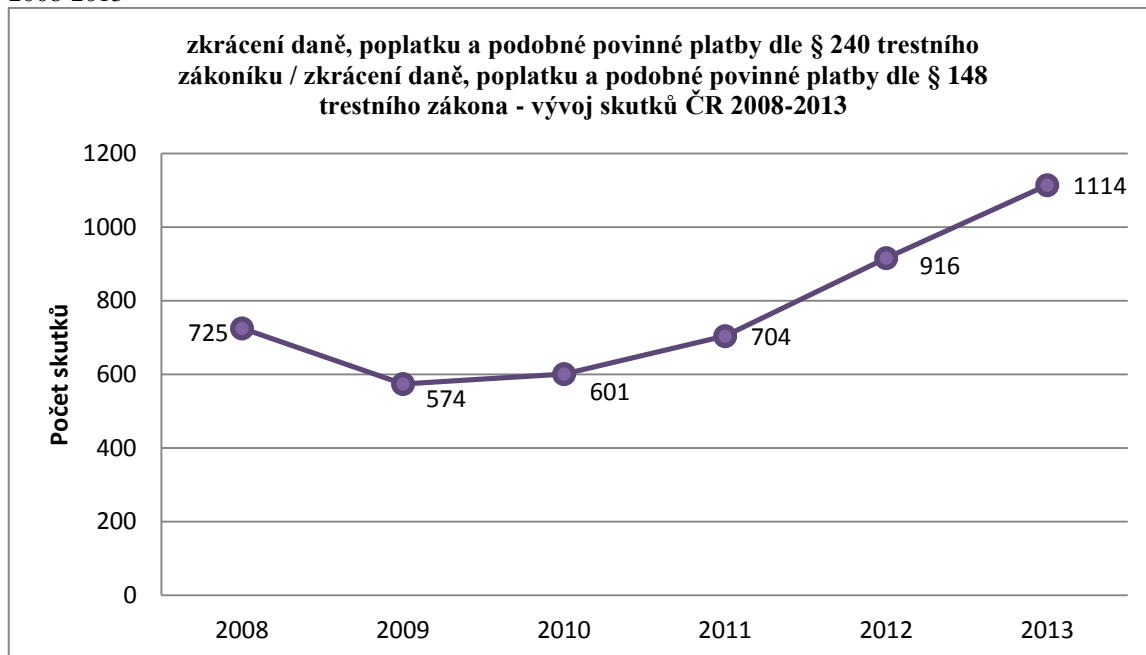
Tabulka č. 9: Trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 trestního zákoníku / zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 148 trestního zákona – počet zjištěných skutků 2008-2013

kraj	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Hlavní město Praha	148	110	110	136	204	453
Středočeský kraj	56	48	43	49	75	57
Jihočeský kraj	44	34	43	31	29	37
Plzeňský kraj	20	20	12	31	24	23
Ústecký kraj	95	84	72	77	113	89
Královéhradecký kraj	43	24	27	37	38	50
Jihomoravský kraj	76	53	65	59	126	70
Moravskoslezský kraj	77	58	55	82	96	106
Olomoucký kraj	48	26	52	52	60	59
Zlínský kraj	43	54	41	42	41	40
Vysočina	25	28	31	44	42	43
Pardubický kraj	17	18	23	22	28	36
Liberecký kraj	26	15	21	26	33	38
Karlovarský kraj	7	2	6	16	7	13
ČR	725	574	601	704	916	1114
Způsobená škoda ČR (tis. Kč)	6410370	2780582	4510534	3361121	6278758	6843153

zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní

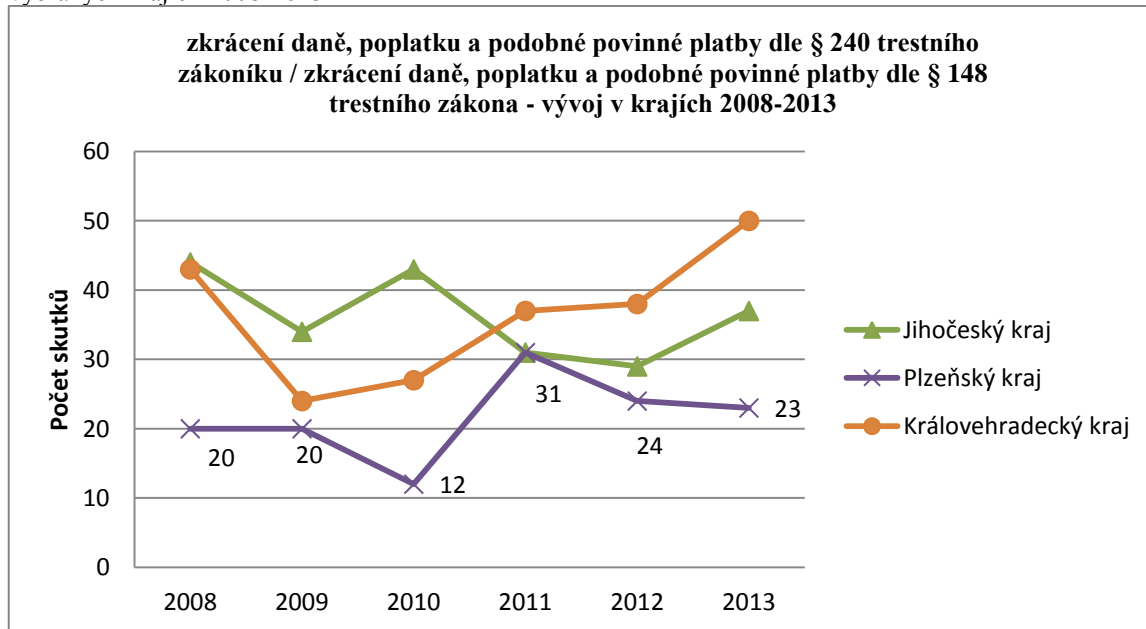
Z této tabulky je zřejmé, že počty zjištěných spáchání trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 148 trestního zákona resp. trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 trestního zákoníku, mají od roku 2009 rostoucí tendenci, každoroční nárůst je v průměru o 20%, viz graf č. 1. Nejvíce se na tomto stavu podepisuje Hl. m. Praha, kde počet zjištěných trestných činů vzrostl od roku 2010 do roku 2013 více než čtyřnásobně, tedy ze 110 skutků na 453. To je právě jeden z efektů toho zmíněného extrémního počtu ekonomických subjektů hlášených v tomto kraji. Lze se jen domnívat, jaké množství z registrovaných subjektů existuje pouze za účelem daňových deliktů. Z policejní praxe jsou již známy případy, kdy byly odhaleny skupiny pachatelů ovládající desítky firem, jejímž prostřednictvím byla páchána daňová trestná činnost, zejména na dani z přidané hodnoty. Společným znakem těchto skupin, resp. firem, jež ovládají, je právě sídlo v Praze. V dalších krajích lze spatřovat spíše mírný růst či setrvalý stav, výjimkou není ani Plzeňský kraj, kde určitý výkyv lze spatřovat v letech 2010 a 2011, kde nejprve počet skutků klesl na 12 a poté vzrostl na 31, viz graf č. 2.

Graf č. 1: Trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 trestního zákoníku / zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 148 trestního zákona – vývoj zjištěných skutků v ČR 2008-2013

zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní MS Office Excel

Graf č. 2: Trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 trestního zákoníku / zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 148 trestního zákona – vývoj zjištěných skutků ve vybraných krajích 2008-2013

zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní MS Office Excel

V případě tohoto skutku se jedná o trestnou činnost, kde prvotní impuls k prošetření dává resp. oznamovatelem je příslušný finanční úřad případně okresní správa sociálního zabezpečení či zdravotní pojišťovna, pouze v ojedinělých případech se jedná o samotné zjištění policejního orgánu v rámci jeho operativní činnosti či v rámci vyšetřování jiné trestné činnosti. Ke zjištěním dochází zmíněné orgány v rámci výkonu své správy, tedy zejména při kontrolní činnosti a povinnost zjištěné skutečnosti předat orgánům činným v trestním řízení je jim uložena zákonem. Vzhledem k faktu, že kontroly u plátců jsou těmito orgány činěny zpětně za uplynulá období, po určité době probíhá vlastní zjišťování a ověřování podkladů a až následně je podáván podnět Policii ČR pro podezření ze spáchání daňového trestného činu, tak zde dochází ke zkreslení v období, kdy je skutek spáchán a kdy je zjištěn. Může tudíž dojít až k několikaletému zpoždění. Proto i rostoucí hodnoty z let 2011-2013 mohou být v přímém důsledku ekonomické krize z přelomu let 2008-2009, kdy právě po tomto období docházelo u řady podnikatelských subjektů k propadu zakázek, příjmů a zisků a dostávaly se do tíživé až existenčně ohrožující situace, kterou někteří, doposud bezúhonní podnikatelé, začali řešit právě zkreslováním údajů v daňovém přiznání, přiznáváním neuskutečněných výdajů, zamlčováním příjmů či přímo nárokováním odpočtu daně z přidané hodnoty z fakticky neuskutečněného obchodu. Obdobným pohledem je i pochopitelný nízký počet skutků v letech 2009 a 2010, kde se odráží delikty spáchané v ekonomicky silných letech, tudíž nebylo tolik podnikatelských subjektů nastalými okolnostmi nuceno se dopouštět protiprávního jednání.

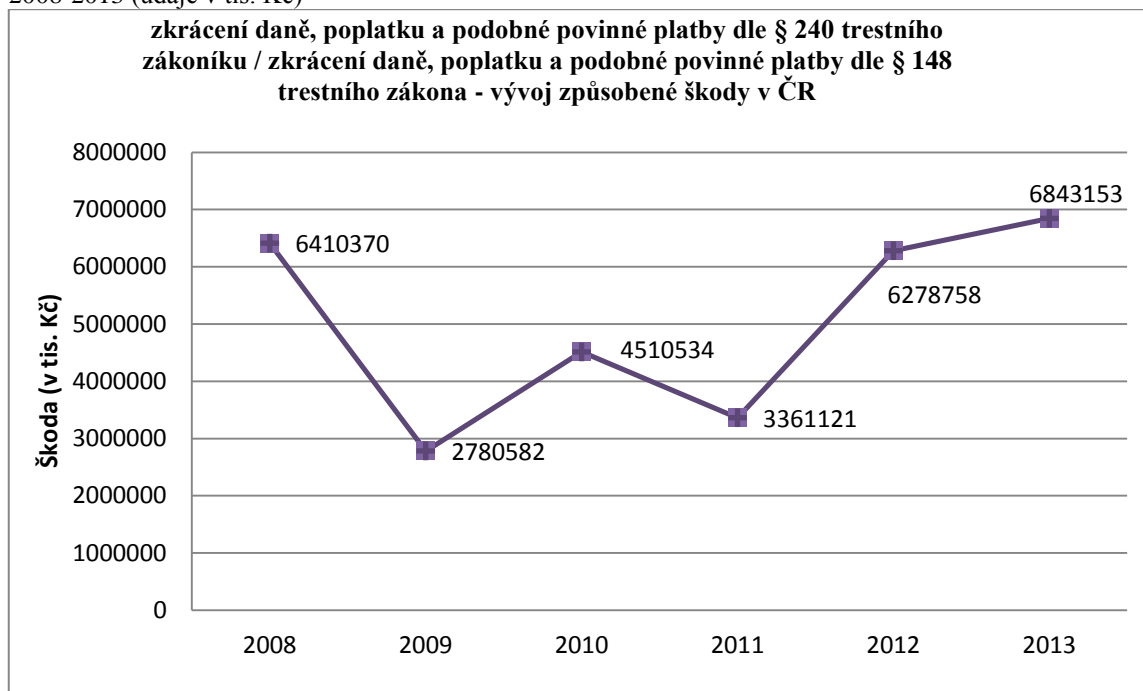
Zároveň je třeba zmínit, že se jedná o velmi latentní trestnou činnost, u které se lze jen stěží domnívat, jak vysoký je skutečný počet deliktů, které byly spáchány a nebyly odhaleny. To pochopitelně vychází z personálních a technických možností regionálních finančních úřadů. Zároveň je třeba zmínit, že kontrola pochybných daňových přiznání neprobíhá ručně, nýbrž automaticky, kdy je nastaven určitý algoritmus, který by měl být schopen odhalit pochybné daňové přiznání a to na základě mnoha parametrů, jako jsou rozdíl oproti hodnotám udávaných v předchozím období, vývoj v daném segmentu ekonomiky, předpokladu trhu, nepoměr příjmů a výdajů apod. Až poté je provedena fyzická kontrola příslušným pracovníkem. Tudíž se zde otevírá možnost těm nepoctivým subjektům, které jsou schopni v daňovém přiznání uvést takové smyšlené hodnoty, které však pro daný kontrolní systém jsou v celku věrohodné a takové daňové přiznání tedy není vyhodnoceno jako pochybné, ačkoliv je v něm například opakovaně nárokován nadměrný

odpočet DPH. K tomuto jsou využívány firmy s historií, tedy firmy, které v minulosti měly velké obraty a odvody, ale v současnosti jsou pro neuspokojivé výsledky likvidovány. Takováto firma je poté, klidně i s dluhy, odkoupena a v nejbližším účetním období jsou vykázány fiktivní vysoké investice a nákupy, které předstírají znovuoobnovení činnosti společnosti.

Co se týče způsobené škody tímto trestným činem, tak hodnoty jsou uvedeny v předchozí tabulce č. 9 a trend vývoje je znázorněn v následujícím grafu č. 3.

Z grafu je patrný trend, který v první fázi způsobená škoda prudce klesla téměř na jednu třetinu, tedy z hodnoty 6,41 mld. Kč v roce 2008 na 2,78 mld. Kč v roce 2009. K původní hodnotě se vývoj dostal až v roce 2013. I zde je více než nutné zmínit, že je třeba na způsobenou škodu pohlížet se zpožděním i několika let. Tudíž prudký nárůst, který byl od roku 2012, je do určité míry zapříčiněn právě nedávnou ekonomickou krizí a snahou o kompenzování podnikatelských ztrát daňovými podvody. Nízká hodnota z roku 2009, tedy nízká v poměru s jinými roky, je v důsledku právě ekonomicky silného předchozího období, kdy ke zkrácení daně docházelo méně subjekty a v menším rozsahu.

Graf č. 3: Trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 trestního zákoníku / zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 148 trestního zákona – vývoj způsobené škody v ČR 2008-2013 (údaje v tis. Kč)

zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní MS Office Excel

Celková škoda, která byla trestnými činy zkrácení daně, poplatku a podobné platby dle § 148 trestního zákona a zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 trestního zákoníku způsobena v období od 2008 do 2013 včetně, činí 30,18 mld. Kč.

4.5.2 Trestný čin neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby dle § 241 trestního zákoníku / neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti dle § 147 trestního zákona

Následující tabulka pojednává o počtu zjištěných skutků spáchání citovaných trestných činů, o jejich vývoji, způsobené škodě a dává i pohled na rozdílnost mezi jednotlivými regiony. I v tomto případě mohou být údaje porovnány za celé sledované období, tedy od roku 2008 do roku 2013, ačkoliv v této době došlo k zavedení nové trestně-právní úpravy, poněvadž ve skutkové podstatě došlo pouze k rozšíření o jednání v podobě neodvedení pojistného na úrazové pojištění zaměstnanců, což není změnou nijak zásadní.

Tabulka č. 10: Trestný čin neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby dle § 241 trestního zákoníku / neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti dle § 147 trestního zákona – počet zjištěných skutků 2008-2013

kraj	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Hlavní město Praha	210	238	236	282	236	288
Středočeský kraj	83	46	40	43	42	33
Jihočeský kraj	30	20	22	31	12	10
Plzeňský kraj	22	26	10	13	21	8
Ústecký kraj	94	59	74	84	59	49
Královéhradecký kraj	30	15	20	21	15	24
Jihomoravský kraj	119	102	107	115	96	92
Moravskoslezský kraj	33	37	23	29	21	16
Olomoucký kraj	25	12	22	26	23	5
Zlínský kraj	43	53	37	19	38	27
Vysočina	27	9	30	8	18	12
Pardubický kraj	5	2	14	5	3	8
Liberecký kraj	14	14	14	9	7	3
Karlovarský kraj	18	8	16	7	16	8
ČR	753	641	665	692	607	583
Způsobená škoda ČR (tis. Kč)	269754	223852	203378	210396	169310	132437

zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní

Z uvedené tabulky a i z grafického znázornění v grafu č. 4 lze spatřovat setrvalý, ba dokonce mírně klesající trend ve zjištěných skutcích. Za sledované období došlo k poklesu o téměř 200 skutků. Za upozornění stojí prudký pokles ve zjištěných skutcích ve Zlínském kraji v období let 2009-2011, kde se hodnota z původních 53 dostala na 19 skutků za rok. K nepoměrně vysokým hodnotám pravidelně dochází v Hl. m. Praha, které dosahují několikanásobků než v jiných krajích, např. za celé sledované období došlo v Hl. m. Praha k 1490 zjištěným skutkům, přičemž v Plzni jen k 100 případům, tedy jedná se o téměř patnáctinásobný počet.

Graf č. 4: Trestný čin neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby dle § 241 trestního zákoníku / neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti dle § 147 trestního zákona – vývoj zjištěných skutků v ČR 2008-2013

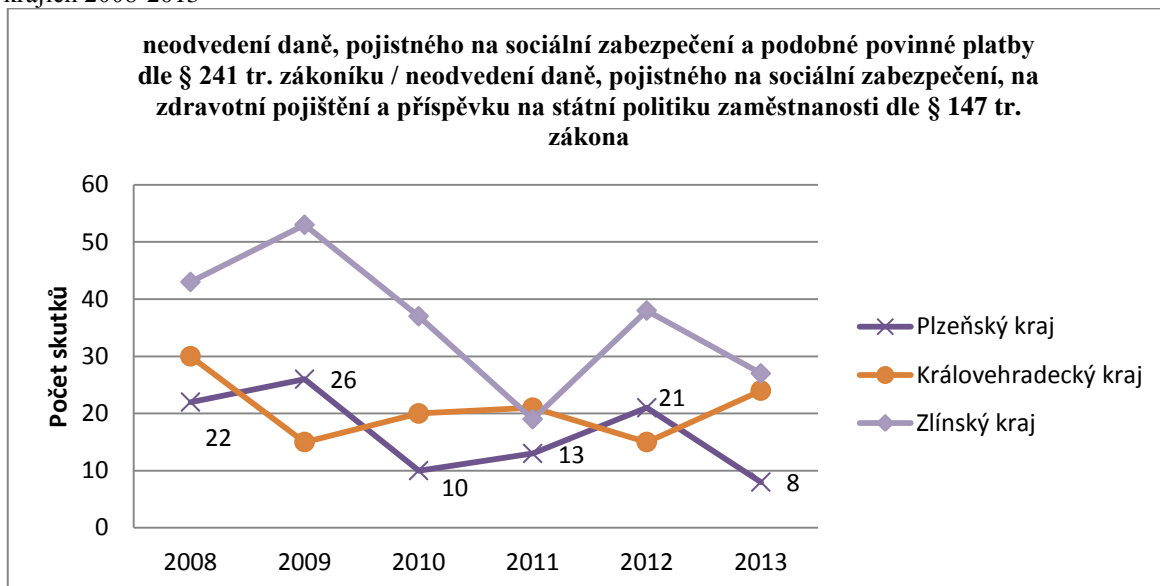

zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní MS Office Excel

U skutkové podstaty tohoto trestného činu je třeba připomenout, že se jedná pouze o platby, které zaměstnavatel odvádí za zaměstnance, tedy o sražené zálohy na daň z příjmu, pojistného na sociální zabezpečení nebo zdravotní pojištění, od 1. 1. 2010 i o úrazové pojištění zaměstnanců. Netýká se to tedy žádných jiných daní, tedy ani daně z přidané hodnoty a daně spotřební. Zde je na místě zmínit, že právě této skutečnosti využívá řada subjektů, které sice daňovou povinnost např. u spotřební daně či daně z přidané hodnoty přiznají v řádné výši, ale daň státu neodvedou. Ta se následně stává zpravidla nedobytnou, jelikož společnost je záhy přivedena do insolvence. Toto jednání bylo velmi časté v rámci obchodů s PHM, kde v řetězci firem fungující jako mrtvé schránky a inkasní společnosti byla daň přiznána, ale neuhrazena. Takováto společnost

byla po daňovém období zlikvidována a na její místo nastoupila společnost nová. Není třeba zmiňovat, že v čele těchto společností byli evidováni tzv. bílí koně.

Graf č. 5: Trestný čin neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby dle § 241 trestního zákoníku / neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti dle § 147 trestního zákona – vývoj zjištěných skutků ve vybraných krajích 2008-2013

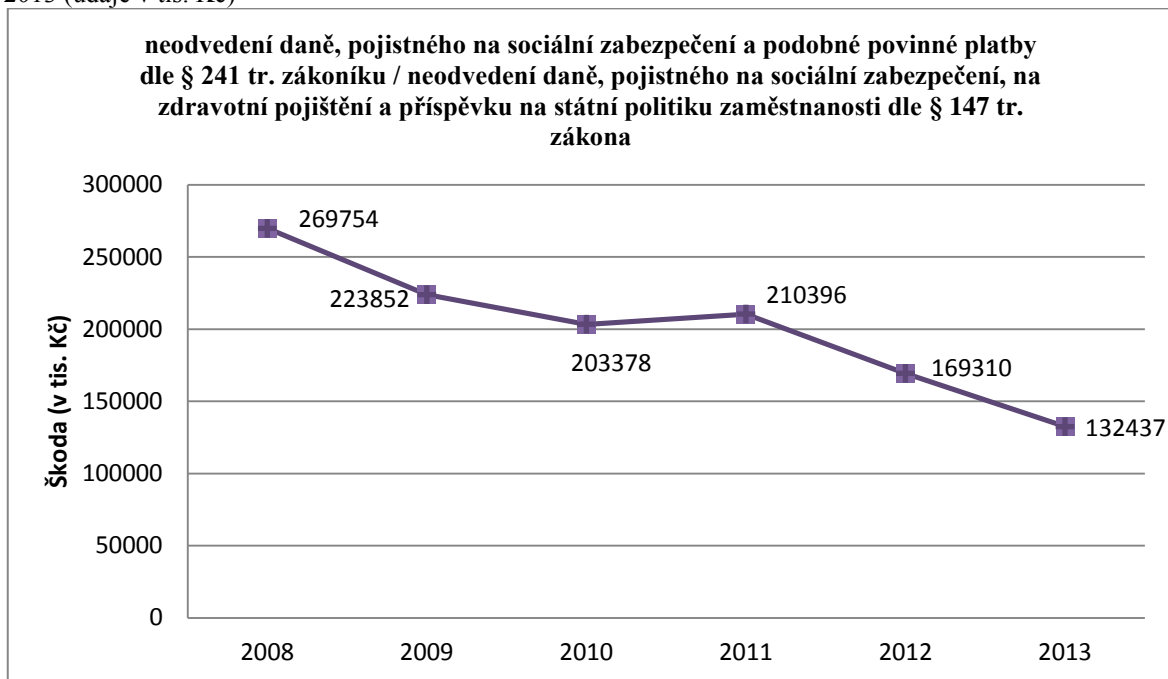
zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní MS Office Excel

Klesající trend má i páchání tohoto trestného činu v Plzeňském kraji, kdy v roce 2013 se počet skutků 8 stal téměř nejmenším z celé republiky, nižších hodnot dosáhly už jen kraje Liberecký a Olomoucký. Tyto nízké a stále klesající hodnoty lze pravděpodobně připisat tomu, že většina podnikatelských subjektů, které svým zaměstnancům daň a pojistné srazí, tak je již zpravidla odvedou. Tohoto deliktu se převážně dopouští pouze ty subjekty, které se dostanou do existenčních problémů, a buď tímto způsobem vyřeší momentální ekonomickou situaci a finanční prostředky použijí na jiný účel, aby v následném období či při prověřování za využití ustanovení o účinné lítosti dle § 242 trestního zákoníku (dříve § 147a trestního zákona) toto dodatečně uhradily, anebo se jedná o subjekty v likvidaci.

I při pohledu na způsobenou škodu, ať už v tabulce č. 9 nebo v následujícím grafu č. 6, kde je patrný trend vývoje, je zřejmé, že i v tomto parametru dochází k pravidelnému poklesu. Z hodnoty 269 mil. Kč v roce 2008 klesla způsobená škoda na téměř polovinu,

tedy na hodnotu 132 mil. Kč v roce 2013. Tento trend lze očekávat i v následujících letech, i když ten pokles už nebude tak markantní, jako dopsud.

Graf č. 6: Trestný čin neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby dle § 241 trestního zákoníku / neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti dle § 147 trestního zákona – vývoj způsobené škody v ČR 2008-2013 (údaje v tis. Kč)

zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní MS Office Excel

4.5.3. Trestný čin porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží dle § 244 trestního zákoníku / porušení předpisů o nálepkách k označení zboží dle § 148a trestního zákona

Pokud se nejprve zaměříme na odlišnosti ve skutkové podstatě dle trestního zákoníku oproti původnímu trestnímu zákonu, tak lze zjistit, že v nové právní úpravě došlo k jejímu rozšíření o kontrolní pásky, používané zejména ke značení lihu, a o jednání spočívající i v dovážení, skladování a přepravování zboží bez příslušných označení (blíže viz Příloha č. 1). Touto změnou má skutková podstata v nové podobě širší záběr, avšak nejedná se o tak významnou změnu, která by zakládala nutnost vést údaje odděleně, tudíž budou data porovnány společně za celé sledované období.

Jak je z následujícího přehledu patrné, vyhledávání a vyšetřování tohoto trestného činu je příznačné pouze pro některé z krajů. Je to pochopitelně dáno i charakterem skutkové podstaty. Největší podíl na celkovém počtu má dlouhodobě zejména Ústecký kraj, v posledních letech však počet skutků vzrůstá i v krajích Moravskoslezském, Zlínském a Libereckém. Za povšimnutí stojí ale i opačná strana a to kraj Královéhradecký, který za sledované období, tedy za posledních šest let, měl pouze 1 zjištěný skutek. Avšak ani Plzeňský kraj neneviduje nijak významný počet skutků, celkově 15.

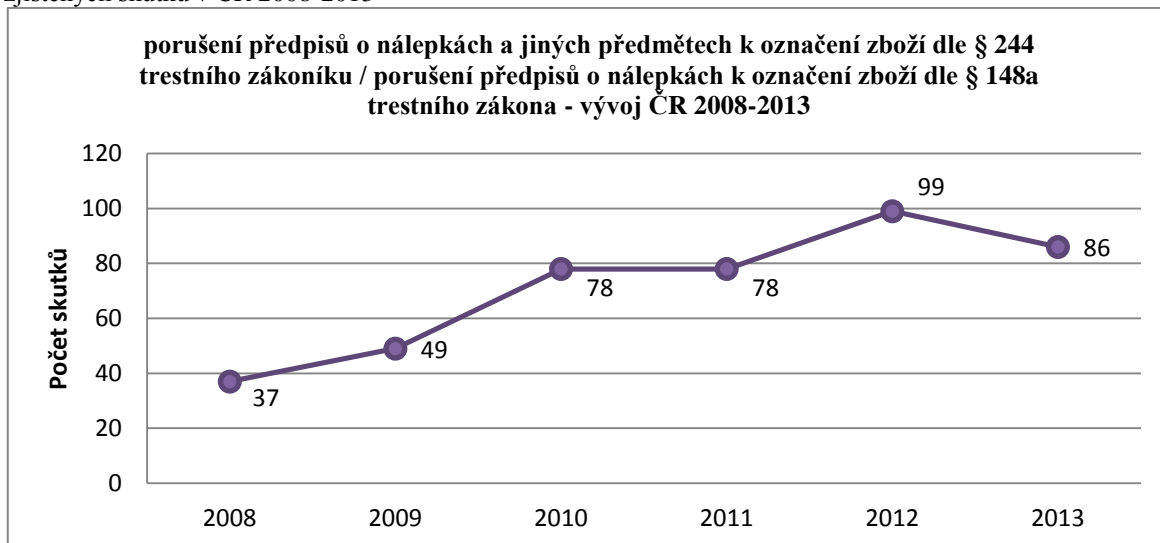
Tabulka č. 11: Trestný čin porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží dle § 244 trestního zákoníku / porušení předpisů o nálepkách k označení zboží dle § 148a trestního zákona – počet zjištěných skutků 2008-2013

kraj	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Hlavní město Praha	3	7	14	6	8	8
Středočeský kraj	0	0	0	1	2	2
Jihočeský kraj	0	1	2	3	7	1
Plzeňský kraj	5	1	3	3	3	0
Ústecký kraj	22	29	33	25	20	17
Královéhradecký kraj	0	0	0	0	0	1
Jihomoravský kraj	0	0	1	5	1	6
Moravskoslezský kraj	2	5	4	11	15	12
Olomoucký kraj	2	0	3	7	7	2
Zlínský kraj	0	0	2	1	18	14
Vysočina	0	1	0	1	0	1
Pardubický kraj	0	0	1	2	3	1
Liberecký kraj	2	3	9	10	11	19
Karlovarský kraj	1	2	6	3	4	2
ČR	37	49	78	78	99	86
Způsobená škoda ČR (tis. Kč)	3268	2527	4832	3177	5264	2008

zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní

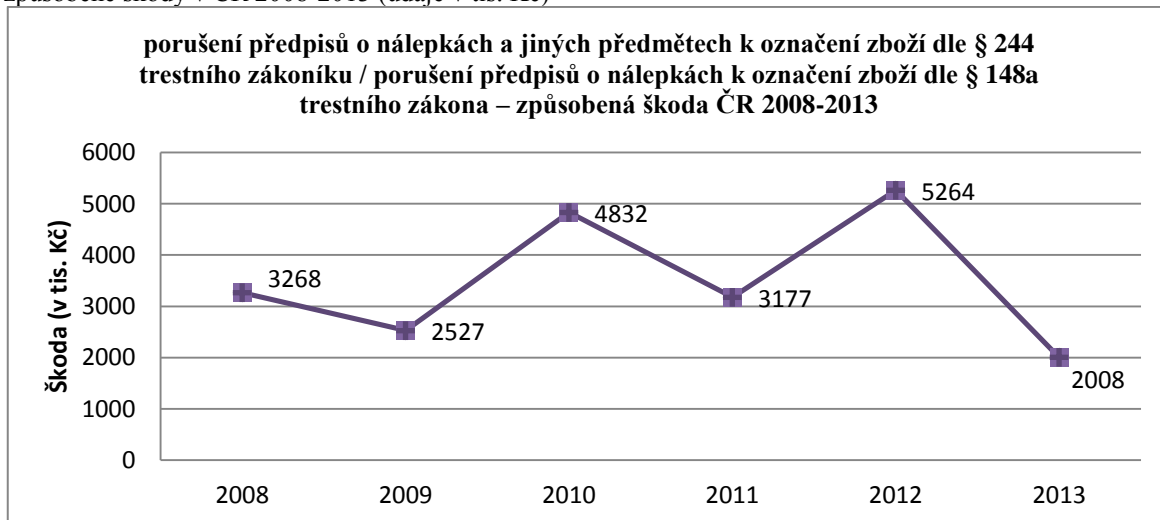
Tento trestný čin je taktéž charakteristický tím, že na jeho odhalování a objasňování se velkou měrou podílí Celní správa ČR, která má dostatek kapacit a v rámci výkonu svých činností přichází do styku právě se zbožím, které musí být ze zákona povinně označeno příslušnými nálepkami nebo kontrolními páskami. I z tohoto důvodu počet odhalených případů mírně roste, viz graf č. 7, orgány celní správy jsou rok od roku co do počtu odhalených protiprávních jednání produktivnější. Důvodem je i to, že tyto orgány si s postupem času více zvykají na relativně volnější působení při prověřování, poznávají moderní technické prostředky, kterými jsou v dostatečné míře vybavovány a nebojí se využívat různých operativních prostředků, které jim trestní řád umožňuje.

Graf č. 7: Trestný čin porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží dle § 244 trestního zákoníku / porušení předpisů o nálepkách k označení zboží dle § 148a trestního zákona – vývoj zjištěných skutků v ČR 2008-2013

zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní MS Office Excel

Graf č. 8: Trestný čin porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží dle § 244 trestního zákoníku / porušení předpisů o nálepkách k označení zboží dle § 148a trestního zákona – vývoj způsobené škody v ČR 2008-2013 (údaje v tis. Kč)

zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní MS Office Excel

Ačkoliv je patrné, že vývoj zjištěných skutků mírně roste, u parametru způsobené škody takový závěr učinit nelze. Z přehledu a i z předchozího grafu je zřejmé, že celková výše způsobené škody osciluje. Je to zejména dáno tím, že způsobená škoda je v řádech několika milionů, konkrétně nejnížší hodnota byla v roce 2013 2 mil. Kč, naopak nejvyšší hodnotou se může pochlubit rok 2012, kdy dosáhla výše 5,26 mil. Kč. Tento rozdíl je nepatrný, vezmeme-li v úvahu skutečnost, že v případě jednoho úspěšně realizovaného

případu může škoda být vyčíslena v řádech statisíců či milionů a tím bude ovlivněn celý trend způsobené škody.

K trestnému činu porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží dle § 244 trestního zákoníku resp. porušení předpisů o nálepkách k označení zboží dle § 148a trestního zákona a k nízkému počtu zadokumentovaných spáchaných skutků a způsobené škody je třeba zmínit ten fakt, že ve většině případů, kdy je pachatelem do oběhu udáváno zboží bez příslušných nálepek a či kontrolních pásek, je toto jednání dle platné judikatury posuzováno jako trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby. Zde je jednočinný souběh vyloučen. Tudíž trestného činu porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží dle § 244 TrZ. se užije zejména tehdy, kdy způsobená škoda nebude dosahovat většího rozsahu, jak vyžaduje ust. § 241 TrZ, tedy trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby. Pochopitelně je zde myšleno zboží, které je originální. Zboží, které není originálním, tudíž padělkem, a je do oběhu udáváno bez příslušných nálepek a kontrolních pásek, bude posuzováno nikoliv podle § 244 TrZ, ale nýbrž podle ustanovení paragrafů chránící průmyslová práva.

4.5.4. Trestný čin padělání a pozměnění předmětů k označení zboží pro daňové účely a předmětů dokazujících splnění poplatkové povinnosti dle § 245 trestního zákoníku / padělání a pozměňování nálepek k označení zboží nebo předmětů dokazující splnění poplatkové povinnosti dle § 145a trestního zákona

K tomuto trestnému činu dochází jen v ojedinělých případech, tudíž pro něj nejsou vedeny samostatné statistiky počtu zjištěných skutků a způsobené škody. Tato skutková podstata a její statistické údaje jsou zahrnuty do položky „ostatní hospodářská trestná činnost“. Z tohoto důvodu nelze hodnověrně zmapovat vývoj a trendy v této oblasti. Avšak dle praktických zkušeností je možno zmínit, že skutečně k naplnění této skutkové podstaty dochází jen výjimečně, převážně je toto jednání spojeno s uvedením padělků zboží na trh, tudíž je skutek kvalifikován jako trestný čin proti průmyslovým právům, případně jako trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby.

K posouzení a kvalifikaci jednání podle trestného činu padělání a pozměnění předmětů k označení zboží pro daňové účely a předmětů dokazující splnění poplatkové povinnosti dle § 245 TrZ by došlo například v případě, kdy bude zjištěno originální zboží

s padělanými nálepkami či kontrolními páskami, nebo kdyby byl odhalen pachatel přímo padělající takovéto předměty k označení zboží. K těmto zjištěním však v praxi téměř nedochází.

4.5.5. Trestný čin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění dle § 254 trestního zákoníku / zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění dle § 125 trestního zákona

Zpočátku je nezbytné zmínit, že změnou trestně-právní úpravy, ke které došlo od 1. 1. 2010, tedy přechodem z trestního zákona na trestní zákoník, nedoznala skutková podstata tohoto trestného činu jakékoliv změny, blíže viz Příloha č. 1. Z toho důvodu není potřeba statistické údaje rozdělovat a mohou být srovnány a mezi sebou porovnány za celé sledované období, tedy od roku 2008 do roku 2013.

Dle níže uvedených statistických údajů, viz tabulka č. 12, je zcela zřejmé, že v posledních třech letech dochází k nárůstu zjištěných skutků. Nárůst za toto období byl téměř o 50%. V předchozích letech byl však trend setrvalý, bez výrazných výkyvů. Počet spáchaných skutků resp. trend vývoje je porovnatelný s trendem u trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby. Tento jev je pochopitelný, jelikož v obou případech je hlavním zájmem pachatele určitým způsobem zkrátit daň. Trestný čin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění je v praxi často aplikován v těch případech, kdy je subjekt na základě podnětu regionálního finančního úřadu prověřován pro podezření z daňového deliktu, avšak pro řádné prošetření věci není schopen doložit účetní podklady, které je povinen ze zákona vést, či jsou v takovýchto dokladech zjištěny hrubě zkreslené či nepravdivé záznamy. A nepodaří-li se orgánům činným v trestním řízení takovému subjektu prokázat naplnění skutkové podstaty trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby, je možné jej stíhat a následně obžalovat za delikt zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění.

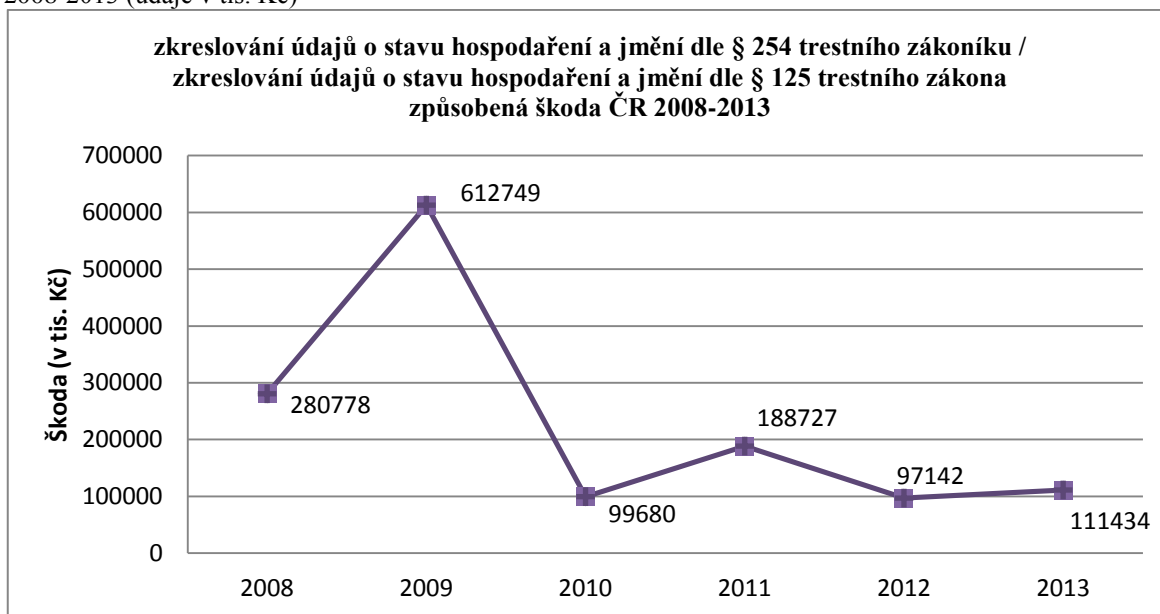
Tabulka č. 12: Trestný čin zkrácení údajů o stavu hospodaření a jmění dle § 254 trestního zákoníku / zkrácení údajů o stavu hospodaření a jmění dle § 125 trestního zákona – počet zjištěných skutků 2008-2013

kraj	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Hlavní město Praha	67	56	52	33	61	68
Středočeský kraj	9	8	13	10	18	20
Jihočeský kraj	13	22	35	29	32	20
Plzeňský kraj	13	19	17	21	23	34
Ústecký kraj	17	11	17	38	23	29
Královéhradecký kraj	18	17	16	13	23	36
Jihomoravský kraj	23	28	18	10	21	25
Moravskoslezský kraj	35	33	30	27	27	20
Olomoucký kraj	19	17	13	21	13	33
Zlínský kraj	14	21	10	12	18	19
Vysočina	13	7	11	8	23	10
Pardubický kraj	1	8	13	2	10	11
Liberecký kraj	9	3	1	5	7	4
Karlovarský kraj	6	9	0	7	5	3
ČR	257	259	246	236	304	332
způsobená škoda ČR (tis. Kč)	280778	612749	99680	188727	97142	111434

zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní

Z této tabulky je patrné, že uplatňování kvalifikace protiprávního jednání dle § 254 trestního zákoníku – trestný čin zkrácení údajů o stavu hospodaření a jmění, dříve trestný čin zkrácení údajů o stavu hospodaření a jmění dle § 125 trestního zákona, je v některých z krajů více obvyklé, v jiných naopak. Konkrétně Plzeňský kraj je co do aplikace tohoto skutku jedním z nejvýkonnějších krajů, pravidelně narůstá počet zjištěných skutků a jeho počet je nad republikovým průměrem, razantní nárůst lze od roku 2012 spatřovat taktéž v kraji Královéhradeckém či v kraji Zlínském, kde je nárůst již od roku 2011. Lze si ale povšimnout i opačných trendů, kdy kraj Moravskoslezský má za celé období mírně klesající trend zjištěných skutků, taktéž kraj Jihočeský zaznamenává v posledních letech pokles. V kontrastu s Plzeňským krajem stojí kraj Liberecký, který v případě trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dosahuje srovnatelných, ba dokonce lepších výsledků, ale co se týče aplikace trestného činu zkrácení údajů o stavu hospodaření a jmění, tak zde jsou jeho celoroční zjištění v řádech jednotek, tedy několikanásobně nižší než v kraji Plzeňském. Lze se jen domnívat, co je příčinou tohoto stavu, zda to jsou jiné priority, či větší úspěšnost při samotném prokazování trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby.

Graf č. 9: Trestný čin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění dle § 254 trestního zákoníku / zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění dle § 125 trestního zákona – vývoj způsobené škody v ČR 2008-2013 (údaje v tis. Kč)

zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní MS Office Excel

V případě tohoto skutkového jednání není vyčíslována tak rozsáhlá škoda, souhrn za celé sledované období, tedy od roku 2008, je 1,39 mld. Kč. Každoročně se výše způsobené škody pohybuje v obdobné výši vyjma roku 2009, kde došlo k razantnímu výkyvu směrem nahoru, zaznamenáno bylo více než dvojnásobné navýšení. V následujícím roce se však způsobená škoda propadla na šestinu, tedy z hodnoty 612 mil. Kč na hodnotu 99 mil. Kč, viz graf č. 9.

4.5.6. Trestný čin neoprávněné podnikání dle § 251 trestního zákoníku / neoprávněné podnikání dle § 118 trestního zákona

Jak je blíže uvedeno v Příloze č. 1, tak prvotním a hlavním smyslem skutkové podstaty trestného činu neoprávněné podnikání je zájem na zajištění rovnosti účastníků na trhu a taktéž ochrana spotřebitelů. Ačkoliv nelze od pachatele, který se dopouští trestného činu neoprávněné podnikání dle § 251 trestního zákoníku, resp. trestného činu neoprávněné podnikání dle § 118 trestního zákona, očekávat, že by plnil svoji povinnost vůči státu tím, že bude ze svého příjmu odvádět příslušné daně a pojistné, tak fiskální zájmy státu jsou chráněny jinými ustanoveními trestního zákoníku a jednočinný souběh je s těmito skutkovými podstatami vyloučen (např. s TČ zkrácení daně, poplatku a podobné

povinné platby). I z tohoto důvodu je zřejmé, že počet zjištěných skutků nebude dosahovat velkých hodnot, o tom se můžeme přesvědčit v tabulce č. 13.

I v tomto případě budou statistické údaje o počtu zjištěných skutků prezentovány a porovnány společně za celé zájmové období. Toto umožňuje fakt, že se změnou trestně-právní úpravy nedošlo k jakékoliv významné změně na skutkové podstatě tohoto trestného činu (viz Příloha č. 1).

Tabulka č. 13: Trestný čin neoprávněné podnikání dle § 251 trestního zákoníku / neoprávněné podnikání dle § 118 trestního zákona – počet zjištěných skutků 2008-2013

kraj	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Hlavní město Praha	16	12	5	11	12	18
Středočeský kraj	13	11	17	11	13	11
Jihočeský kraj	14	24	16	16	14	9
Plzeňský kraj	5	13	3	8	3	7
Ústecký kraj	11	8	9	14	6	11
Královéhradecký kraj	12	8	6	13	10	6
Jihomoravský kraj	8	12	10	6	5	6
Moravskoslezský kraj	18	10	14	19	12	11
Olomoucký kraj	7	8	2	2	11	6
Zlínský kraj	8	7	10	1	5	5
Vysočina	6	7	3	3	8	5
Pardubický kraj	5	1	0	3	1	1
Liberecký kraj	9	10	2	1	4	5
Karlovarský kraj	1	2	4	4	2	3
ČR	133	133	101	112	106	104
Způsobená škoda ČR (tis. Kč)	29013	47751	22269	16106	14023	20711

zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní

Za sledované období se celorepublikový počet případů pohybuje mezi hodnotami 101 a 133, trend vývoje je konstantní, spíše mírně klesající. Zároveň žádný z krajů není nijak výrazně vybočující z průměru, lepších výsledků pravidelně dosahují snad jen Jihočeský a Moravskoslezský kraj.

Vzhledem k charakteru skutkové podstaty a k omezení o jednočinném souběhu, je v praxi tato skutková podstata uplatňována převážně na méně závažné případy, kdy sice pachatel neoprávněně poskytuje služby nebo provozuje výrobní, obchodní či jiné podnikání, ale nedopouští se škody ve větším rozsahu, což je podmínka u ustanovení trestného činu zkrácení, daně poplatku a podobné povinné platby. S tímto koresponduje i

výše způsobené škody tímto trestným činem, kdy za celé sledované období je celkem 149,87 mil. Kč. Téměř jedna třetina z této výše je připisována roku 2009, kdy výše škody dosáhla zvýšené hodnoty 47,75 mil. Kč.

Jak je z policejní praxe známo, tak v posledních letech tvoří významnou část případů drobní internetoví obchodníci. Typickým pro tuto skupinu jsou osoby v domácnosti (např. nezaměstnaní, maminky na rodičovské dovolené, ženy v domácnosti), které si vylepšují rodinný rozpočet prodejem věcí přes bazarové či aukční servery. Objem prodeje však přesahuje obvyklou míru osobního prodeje a i z charakteru nabízených produktů je zřejmé, že tyto prodejci pouze přeprodávají zboží nakoupené za zvýhodněné ceny z velkoobchodů či ze zahraničí. Nelze se nijak domnívat, že tyto pachatelé jsou pro ekonomiku státu jakýmkoliv ohrožením, avšak je třeba dodržovat právní řád a k tomu patří i určitá omezení v podnikání, resp. v nabízení služeb a zboží. I proto jsou vzhledem k nízké společenské škodlivosti v těchto případech v konečném rozhodnutí uplatňovány podmíněné tresty na spodní hranici sazby či je dokonce trestní stíhání podmíněně zastaveno v souladu s ustanovením § 307 a násl. trestního řádu.

4.5.7. Trestný čin porušení práv k ochranné známce a jiným označením dle § 268 trestního zákoníku / porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu dle § 150 trestního zákona

Touto skutkovou podstatou je otevírána v této analytické části skupina trestných činů, které na fiskální příjmy nemají přímý dopad, jako v případě předchozích skutků, ale, jak již bylo blíže definováno v podkapitole 3.2., jedná se o trestné činy s nepřímým dopadem. Zmiňováno je to zejména z toho důvodu, že i statisticky vykazovanou způsobenou škodu nelze vnímat jako škodu způsobenou státu, ale nýbrž jiným převážně podnikatelským subjektům. Pochopitelně ale i v takovém případě jsou určitým způsobem šizeny veřejné rozpočty, jelikož dotčené podnikatelské subjekty z těchto nezískaných finančních prostředků nemohou odvést daně a peníze nemohou použít na další investice v oficiální ekonomice a tím případně podpořit další subjekty, které by z těchto příjmů opět státu odvedly daně. A to není jen o daňových odvodech, nese to sebou i další dopady. Takový podnikatelský subjekt, který nemá dostatek příjmů, může být i ohrožen finančním nedostatkem či dokonce existenčními problémy, které v první fázi bude řešit zejména

propouštěním zaměstnanců, což státu nejen že nepřinese žádný příjem, ale dokonce to znamená zvýšený výdaj v oblasti sociální. I z těchto důvodů je třeba se věnovat i těm skutkům, které mají nepřímý dopad na fiskální příjmy.

Prvním takovým je tedy trestný čin porušení práv k ochranné známce a jiným označením dle § 268 trestního zákoníku, dříve porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu dle § 150 trestního zákona. Jak je vysvětleno v Příloze č. 1, tak u tohoto trestného činu došlo od 1. 1. 2010, tedy s přijetím nové trestní úpravy, k určité změně ve skutkové podstatě, kdy byla rozšířena o konání definované slovy „nabízí, zprostředkuje, vyrobí nebo jinak opatří nebo přechovává“. Základní smysl skutkové podstaty však zůstal nezměněn ani nebyl nijak modifikován, tudíž si lze dovolit hodnoty o zjištěných skutcích a způsobené škodě srovnat ve společných tabulkách a grafech. Přidanou hodnotou takového společného srovnání bude sledovat, zda od roku 2010 došlo k nárůstu zjištěných skutků s ohledem na širší uplatnění, co se týče jednání pachatele.

Údaje o počtu zjištěných skutků, jejich četnosti v jednotlivých krajích a výši způsobené škodě jsou uvedeny v tabulce č. 14. Již při prvním pohledu je zřejmé, že rozdíl v regionech je markantní. Zcela vyčnívající jsou dosažené hodnoty v kraji Jihomoravském. Vyšších hodnot sice pravidelně dosahuje Hl. m. Praha, ale vzhledem k tomu, že zde žije o 200 tisíc obyvatel více a je zde registrován dvojnásobný počet ekonomických subjektů, nejsou rozdíly mezi těmito kraji tak značné. Pochopitelně tento trestný čin, resp. jeho skutková podstata je natolik charakteristická, že nelze kraje hodnotit pouze podle zmíněných dvou parametrů. Zde více než u jiných trestných činů hraje významnou roli právě geografické umístění regionu. Vyhledávání těchto trestných činů je úzce spojeno s hustotou tržnic a blízkostí státních hranic. Většina odhalených případů je totiž v rámci pravidelných i mimořádných kontrol na tržnicích, kde je ve velkém nabízeno zboží padělků světoznámých oděvních, obuvnických či tabákových značek nebo alkoholických nápojů. V poslední době bývá taktéž rozsáhlé padělání hraček (např. panenka My Little Pony, stolní hra Scrabble) nebo mycích a pracích prostředků. Výjimkou pochopitelně nejsou ani různá elektronická zařízení.

Tabulka č. 14: Trestný čin porušení práv k ochranné známce a jiným označením dle § 268 trestního zákoníku / porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu dle § 150 trestního zákona – počet zjištěných skutků 2008-2013

kraj	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Hlavní město Praha	70	107	49	197	176	371
Středočeský kraj	12	6	15	5	8	3
Jihočeský kraj	17	14	10	11	10	10
Plzeňský kraj	18	9	3	8	7	20
Ústecký kraj	39	31	36	27	24	9
Královéhradecký kraj	17	8	5	8	1	1
Jihomoravský kraj	43	35	98	149	143	158
Moravskoslezský kraj	8	9	4	2	6	4
Olomoucký kraj	2	5	13	30	2	1
Zlínský kraj	13	8	8	4	5	4
Vysočina	2	4	8	25	7	4
Pardubický kraj	4	12	54	85	30	12
Liberecký kraj	42	50	49	71	6	5
Karlovarský kraj	6	5	7	5	2	9
ČR	293	303	359	627	427	611
Způsobená škoda ČR (tis. Kč)	24216	74557	20375	10472	11236	81067

zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní

Při pohledu na vzrůstající trend vývoje, zejména v prvních letech sledovaného období, a na skokový nárůst zjištěných případů mezi roky 2010 a 2011, kdy byl nárůst téměř o 100%, je potřeba zmínit, že, kromě již zmíněného rozšíření jednání pachatele ve skutkové podstatě tohoto trestného činu přijaté novou trestně-právní úpravou, má na tomto velký podíl i Celní správa ČR. Tento orgán v posledních letech je právě tím, kdo provádí nejen rozsáhlé kontroly na tržnicích, ale i přímo na pozemních komunikacích v rámci výkonu svých pravomocí. Zde prochází namátkovými i cílenými kontrolami různé dodávky a kamiony, ve kterých je často odhalováno zboží neoprávněně opatřené ochrannou známkou. Jak již byl zmíněn Jihomoravský kraj, tak v jeho případě se jedná o místo, kudy do země vjíždí nákladní kamionová doprava z východní Evropy, tudíž zde je zvýšený záchyt takového nelegálního zboží.

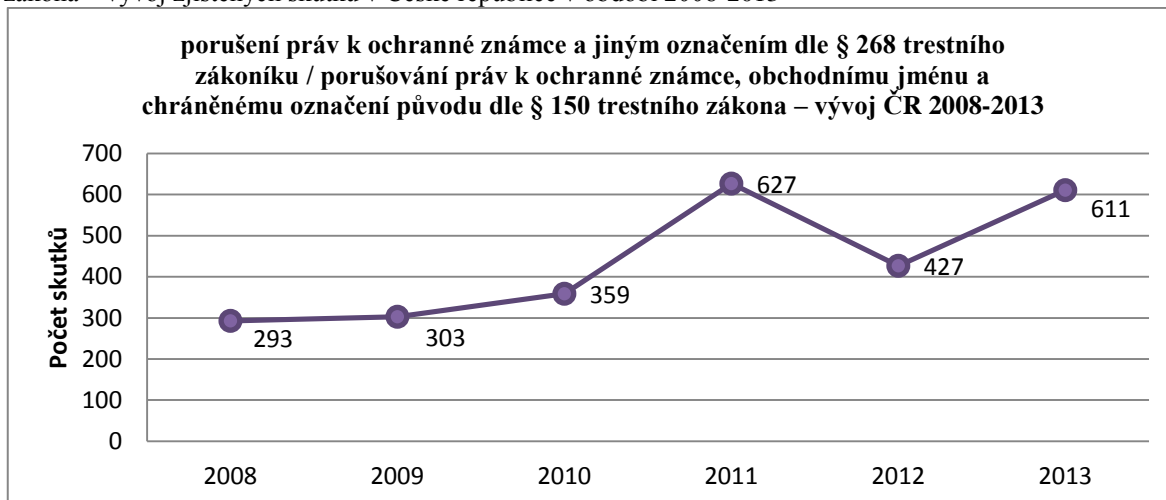
Za vyzdvihnutí stojí i Hl. m. Praha, kde počty zjištěných skutků pravidelně rostou. Je zde sice lokalizováno velké množství tržnic, dokonce se zde nachází i největší vietnamská tržnice střední Evropy - tržnice Sapa, o které se dá bez nadsázky mluvit jako o městě ve městě, ale to zákonitě neznamená snadno odhalené případy. Právě velké záchyty

v předchozích letech měly ten dopad, že prodejci zboží již veřejně nevystavují, ale ukrývají jej v čím dál důmyslnějších úkrytech, ve vozidlech zaparkovaných opodál, ve falešných podlahách a zdech, v kanalizačních výpustích, v jiných uzamčených stáncích apod. A také zmíněná tržnice Sapa je sama o sobě bludištěm a pod zemí navíc ukrývá obrovský labyrint chodeb a skladů. Tímto jsem narazil na další problém – a tím je odhalování ukrytého zboží. Pokud je toto v rámci kontrolovaného stánku, nebývá s tím potíž. Ta nastává při zjištění, dokonce se může jen jednat o pouhou domněnku, že se zboží ukrývá v uzamčeném kontejneru nebo stánku. Zde je nezbytný příkaz k prohlídce jiných prostor a pozemků v souladu s ustanovením § 83a trestního řádu. Není ojedinělé, když však návrh na vydání takového příkazu není soudcem akceptován a to pro nedostatek přesvědčivých důkazů o existenci nelegálního zboží.

Při pohledu na výše uvedenou tabulku je taktéž potřeba zmínit realitně nízký počet zjištěných skutků v Plzeňském kraji. Vzhledem k tomu, že se jedná o příhraniční kraj s Německem a zvláště v okresech Tachov, Domažlice a Klatovy se nachází nespočet menších či větších tržnic, lze považovat počet 65 případů během šesti let za velmi nízký. Je to pochopitelně dáno kapacitními možnostmi policie a orgánů celní správy, nastavenými prioritami, ale i tak je toto číslo nevyhovující. Taktéž u kraje Jihočeského, kde se dá rovněž počítat s širokou zahraniční klientelou, které se budou snažit prodejci nabízet padělky známých značek, je každoroční počet odhalených případů, pohybující se na hranici 10, nedostatečný.

Podíváme-li se na trend vývoje u odhalených případů tohoto trestného činu, tak jak můžeme vidět na grafu č. 10, je celorepublikový vývoj pozitivní, tedy rostoucí. Velký růst je zaznamenán zejména v letech 2008-2011. Na tomto se podepsalo již zmíněné rozšíření jednání ve skutkové podstatě a taktéž zvýšená aktivita orgánů celní správy. Následně došlo k mírnému poklesu, rok 2013 však opět byl ve znamení růstu.

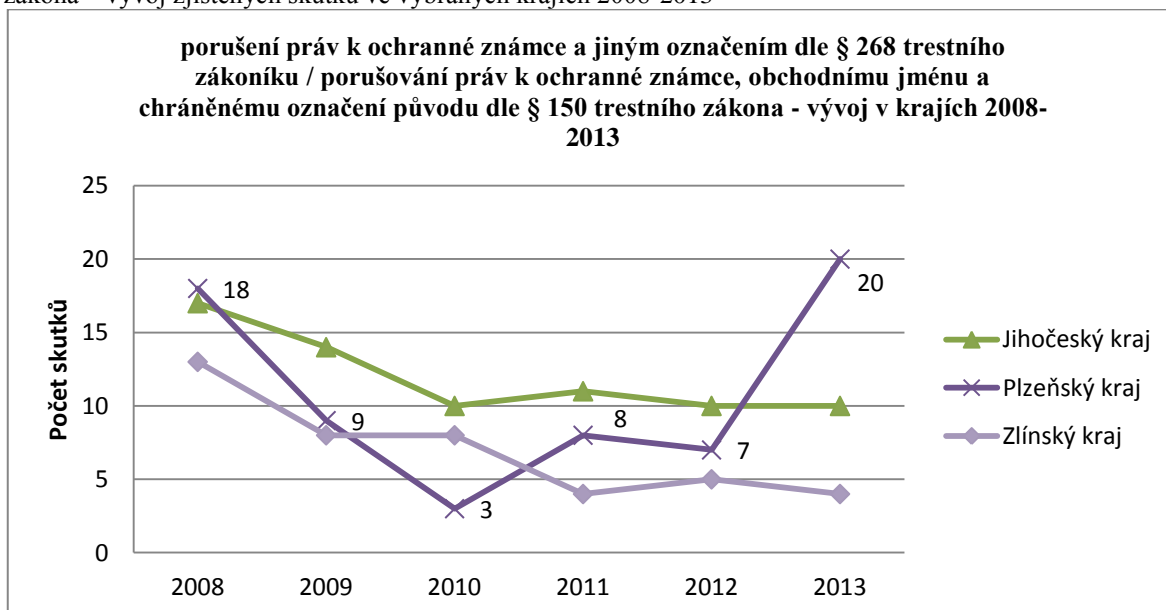
Graf č. 10: Trestný čin porušení práv k ochranné známce a jiným označením dle § 268 trestního zákoníku / porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu dle § 150 trestního zákona – vývoj zjištěných skutků v České republice v období 2008-2013

zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní MS Office Excel

Naopak, podíváme-li se v grafu č. 11 na již zmíněné kraje Plzeňský a Jihočeský a pro srovnání přidáme i porovnatelný kraj Zlínský, tak u všech zmíněných je dlouhodobý trend vývoje zjištěných případů klesající. Výjimku tvoří jen nárůst případů v Plzeňském kraji mezi roky 2012 a 2013, avšak ani číslo 20 není nijak uspokojivé. Lze jen doufat, že vývoj bude již jen rostoucí.

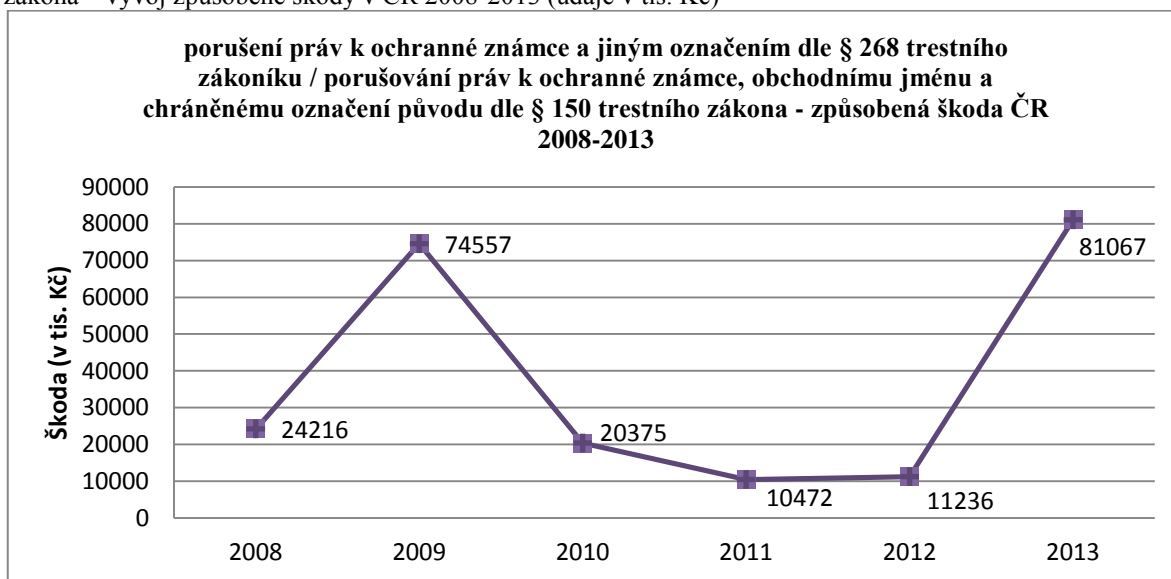
Graf č. 11: Trestný čin porušení práv k ochranné známce a jiným označením dle § 268 trestního zákoníku / porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu dle § 150 trestního zákona – vývoj zjištěných skutků ve vybraných krajích 2008-2013

zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní MS Office Excel

Byl-li zmiňován rostoucí trend vývoje u zjištěných skutků, nelze již ve stejném duchu hovořit o vývoji způsobené škody. Zde je z předložených čísel vidět, a je to i vyjádřeno v grafu č. 12, že po prvotním nárůstu ve sledovaném období došlo k prudkému poklesu, kdy se způsobená škoda z původních 74,56 mil. Kč během dvou let dostala na hodnotu 10,47 mil. Kč. Celková způsobená škoda dosáhla ve sledovaném období výše 221,92 mil. Kč.

Graf č. 12: Trestný čin porušení práv k ochranné známce a jiným označením dle § 268 trestního zákoníku / porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu dle § 150 trestního zákona – vývoj způsobené škody v ČR 2008-2013 (údaje v tis. Kč)

zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní MS Office Excel

Za upozornění stojí dvě období a to roky 2011 a 2013. Nejprve je třeba si povšimnout počtu zjištěných skutků, který je téměř srovnatelný, tedy 627 případů v roce 2011 a 617 případů v roce 2013. A nyní porovnání způsobené škody – 10,47 mil. Kč v roce 2011 a 81,07 mil. Kč v roce 2013. Ten rozdíl je extrémní. Značí to, že se v loňském roce podařilo v jednotlivých případech provést záchyty velkého množství padělaného zboží a to zejména i díky znalosti typů různých skrýší a taktéž díky připravenosti na uzamčené kontejnery a stánky, kdy v rámci plánovaných akcí je již dopředu získán příkaz k prohlídkám jiných prostor, které byly předchozími operativními prověrkami vyhodnoceny jako sklady.

V současné době je taktéž zcela obvyklé, že zástupci majitelů ochranných známek si najímají soukromé subjekty – právní či detektivní kanceláře, které sami na trhu provádí

vyhledávání padělků značek jejich klientů. Následně učiní tzv. kontrolní nákup, zadokumentují celý jeho průběh, po nákupu toto zboží podrobí analýze a připraví veškerou dokumentaci včetně vyčíslení škody. Veškeré podklady poté předají orgánům činným v trestním řízení k jejich dalšímu opatření.

4.5.8. Trestný čin porušení chráněných průmyslových práv dle § 269 trestního zákoníku / porušování průmyslových práv dle § 151 trestního zákona

Změnou právního předpisu, tedy nahrazením trestního zákona trestním zákoníkem, nedošlo k jakékoli změně ve skutkové podstatě tohoto trestného činu, tento je nově definován téměř stejným způsobem jako za staré právní úpravy. Došlo pouze k rozšíření o odstavec č. 2 a 3 upravující způsobenou škodu a o rozšíření o jednání vykazující znaky obchodní činnosti nebo jiného podnikání, viz Příloha č. 1. Není tedy jakéhokoliv důvodu, aby nemohly být údaje o zjištěných skutcích porovnány a zhodnoceny za celé zájmové období let 2008-2013.

K naplnění této skutkové podstaty dochází jen velmi zřídka, resp. zjištění či oznámení takového jednání je výjimečné. O tom hovoří i statistiky, kdy celorepublikový počet případů je počítán v řádech jednotek, resp. osciluje mezi hodnotami 6 a 22 skutků. Pouze v roce 2011 došlo k výkyvu a to ke zjištěným 46 případům spáchání trestného činu porušení chráněných průmyslových práv. Jak je ale z předložené tabulky zřejmé, viz tabulka č. 15, tento nárůst je zapříčiněn pouze zvýšeným počtem zjištění v daném roce v Libereckém kraji, tedy nejednalo se o celorepublikový jev. Ze statistik bohužel nejde vyčíst, zdali skutečně bylo odhaleno 26 unikátních skutků nebo se v tomto případě pouze jednalo o skutečnost, kdy v rámci jednoho zjištěného rozsáhlého případu se jej podařilo parciálně statisticky vykázat.

Naopak jsou regiony, kde po celé sledované období nebyl zjištěn ani oznámen jediný případ naplnění této skutkové podstaty, konkrétně v Plzeňském a Karlovarském kraji, v několika dalších krajích došlo za celé šestileté období pouze k několika případům – Olomoucký kraj (2), Královéhradecký kraj (2), Moravskoslezský kraj (2), Jihočeský kraj (3), Zlínský kraj (3).

Tabulka č. 15: Trestný čin porušení chráněných průmyslových práv dle § 269 trestního zákoníku / porušování průmyslových práv dle § 151 trestního zákona – počet zjištěných skutků 2008-2013

kraj	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Hlavní město Praha	2	2	0	0	4	2
Středočeský kraj	3	2	1	0	0	0
Jihočeský kraj	0	0	1	0	1	1
Plzeňský kraj	0	0	0	0	0	0
Ústecký kraj	1	0	3	9	3	0
Královéhradecký kraj	0	1	0	1	0	0
Jihomoravský kraj	2	0	2	4	1	0
Moravskoslezský kraj	0	0	0	0	0	2
Olomoucký kraj	0	0	1	0	1	0
Zlínský kraj	0	0	1	0	0	2
Vysočina	0	0	2	6	0	1
Pardubický kraj	6	1	2	0	0	1
Liberecký kraj	1	0	9	26	0	1
Karlovarský kraj	0	0	0	0	0	0
ČR	15	6	22	46	10	10
Způsobená škoda ČR (tis. Kč)	124	114	619	529	327	1025

zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní

Celkem bylo tedy za období let 2008-2013 prověřováno 109 případů. Toto dokresluje i výše způsobené škody, která v tomto období dosáhla celkové hodnoty 2,74 mil. Kč, kdy jen v roce 2013 byla škoda vyčíslena na 1,03 mil. Kč.

4.5.9. Trestný čin porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 270 trestního zákoníku / porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 152 trestního zákona

Posledním analyzovaným, avšak ne rozhodně zanedbatelným, trestným činem je porušování autorského práva. Obdobně jako v předchozím případě, tak i v tomto ustanovení došlo přijetím trestního zákoníku pouze k drobné úpravě oproti trestnímu zákonu. Skutková podstata byla ve druhém odstavci rozšířena o jednání mající znaky obchodní činnosti nebo jiného podnikání, rovněž byly specifikovány trestní sazby s ohledem na způsobenou škodu, resp. rozsah získaného prospěchu, blíže viz Příloha č. 1.

Tento trestný čin byl často aplikován v minulosti, kdy opravdu docházelo k masivnímu porušování autorských práv a to zejména kopírováním hudby, filmů a počítačových her na CD a DVD nosiče (před tímto ještě audio a video kazety) a k jejich následnému nabízení ve stáncích na tržnicích, kde byly posléze odhalovány orgány státní správy. Taktéž nebyly výjimkou prováděné zátahy na vysokoškolských kolejích, kde skupinami studentů docházelo k masivnímu nelegálnímu kopírování obsahů originálních nosičů a jejich následné distribuci. V posledních letech však k těmto jevu dochází už velmi zřídka a to zejména s rozvojem internetu. Pro dnešní dobu typičtější je sdílení hudby, filmů a her na webech k tomu určených či na uzavřených sítích. Zde si takový obsah další uživatelé mohou stáhnout a to buď zdarma, kdy podmínkou běžně bývá, že takový člověk sám musí nabídnout zase jiné soubory ke stažení, či za symbolický poplatek. Pochopitelně tento poplatek není adresován majitelům chráněných práv, ale tomu, kdo obsah sdílí.

V posledních letech však přibyl další fenomén – nelegální kopírování softwarových programů. Toto se již netýká jen studentů, kteří si chtějí poslechnout hudbu či zahrát nějakou hru, ale zde jsou aktéry různé podnikatelské subjekty, které v úmyslu ušetřit za pořizovací náklady si opatří nelegální kopii účetních, programovacích, projektovacích či jiných programů, které potřebují ke svému podnikání. Ve většině případů se odkazují na nemorálně vysoké pořizovací náklady, s čímž někdy lze třeba i svým způsobem souhlasit, avšak to nemůže být akceptovatelnou obhajobou jejich protiprávního jednání.

Co se týče odhalování těchto případů, tak zde se většinou jedná o prvotní oznámení od zástupců majitelů chráněných práv. Tito, opět i prostřednictvím různých soukromých kanceláří, vyhledávají v obsahu internetu nabídky nelegálních kopií jejich produktů a po předstíraném nákupu a zadokumentování aktivity prodejce jakožto nabízeného zboží věc předají policii. U softwarových programů či počítačových her mají tu výhodu, že drtivá většina z nich pro svoji plnou funkčnost vyžaduje připojení na internet či se sami automaticky k němu připojí, což umožňuje majitelům chráněných práv snadněji odhalit nelegálního uživatele.

Z níže uvedeného přehledu – tabulky č. 16 je patrný vývoj zjištěných skutků, přičemž trend vývoje je i graficky znázorněn v grafu č. 13. Ačkoliv je v grafu patrný skokový nárůst v roce 2010 a jeho následný pokles, tak při detailnějším pohledu do předložené tabulky si již lze povšimnout, že tento nárůst byl zapříčiněn enormním počtem

odhalených případů v Olomouckém kraji, konkrétně se zde jednalo o 309 skutků, což tedy tvořilo téměř polovinu z celého počtu. I zde pochopitelně může být položena otázka, jak k takovému enormnímu nárůstu došlo, zda odhalením větší skupiny či sítě unikátních pachatelů, či došlo k hromadnému statistickému vykázání v jednom či několika zjištěných případech.

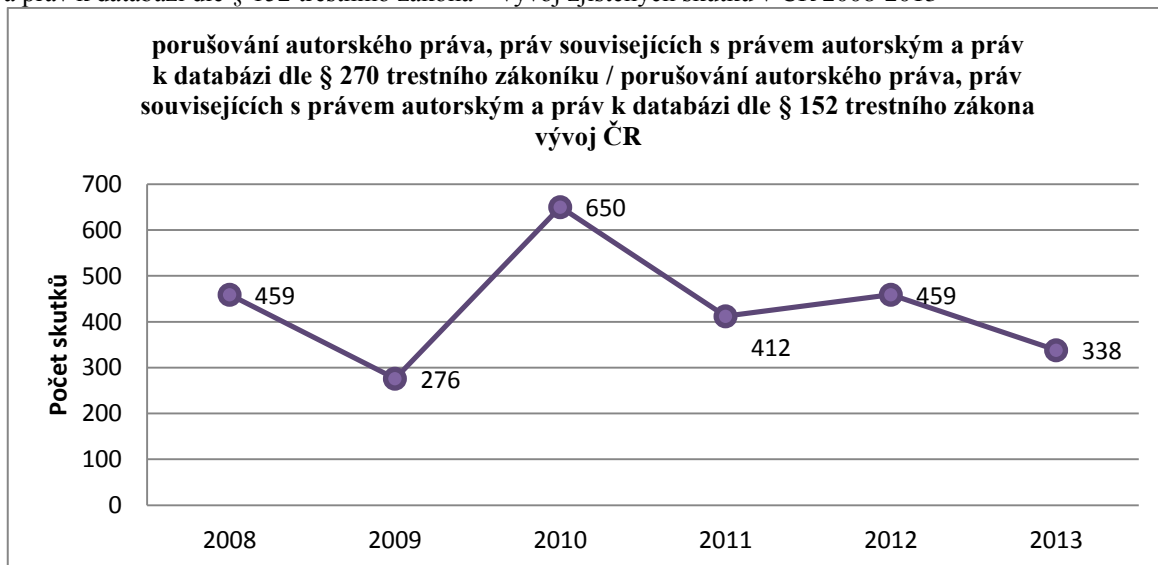
Tabulka č. 16: Trestný čin porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 270 trestního zákoníku / porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 152 trestního zákona – počet zjištěných skutků 2008-2013

kraj	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Hlavní město Praha	89	43	66	65	113	41
Středočeský kraj	46	24	16	30	13	21
Jihočeský kraj	25	10	23	7	17	17
Plzeňský kraj	62	28	35	14	21	24
Ústecký kraj	57	35	37	37	37	29
Královéhradecký kraj	14	6	8	10	7	9
Jihomoravský kraj	23	25	47	79	55	52
Moravskoslezský kraj	27	21	29	27	27	34
Olomoucký kraj	19	22	309	39	98	42
Zlínský kraj	16	11	25	20	21	12
Vysočina	11	11	7	17	12	11
Pardubický kraj	15	10	29	42	27	25
Liberecký kraj	42	25	13	15	3	10
Karlovarský kraj	13	5	6	10	8	11
ČR	459	276	650	412	459	338
Způsobená škoda ČR (tis. Kč)	32653	83215	37708	37385	35016	125480

zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní

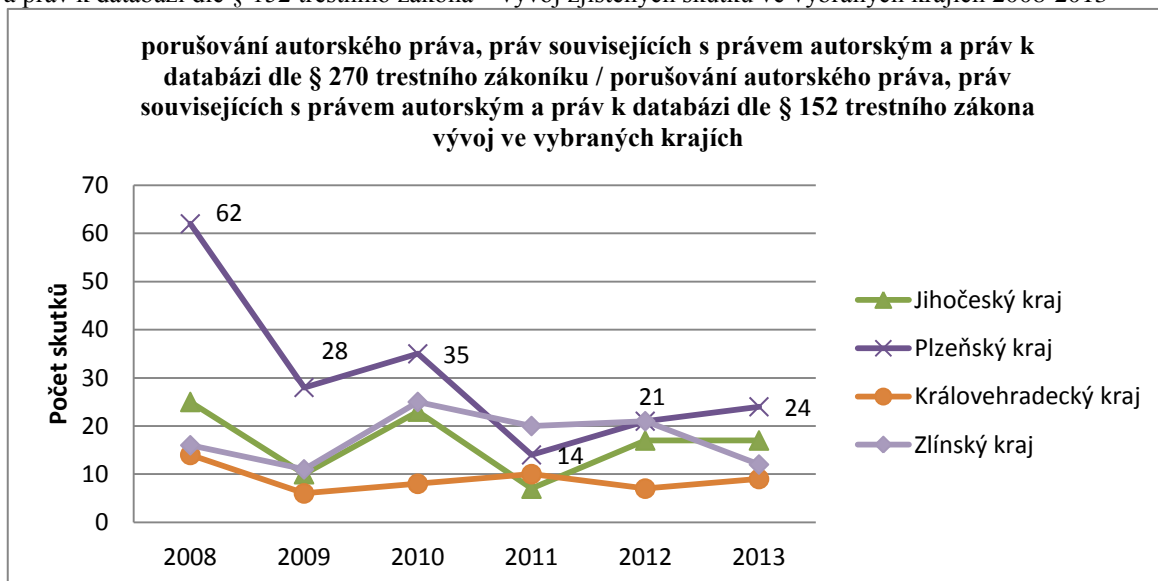
Co se týče jednotlivých regionů, tak mimo zmíněného extrémního výsledku Olomouckého kraje v roce 2010 si zbylé kraje drží relativně stálý trend a hodnoty jsou mezi sebou srovnatelné, vezmeme-li v úvahu velikost krajů, počet obyvatel a ekonomických subjektů. Vzhledem k povaze skutkové podstaty tohoto trestného činu nelze hovořit o nějaké regionalitě, tento skutek může být úplně stejným způsobem a ve stejném rozsahu páchan na západě Čech jako na Moravě. Určité regionální rozdíly šly sledovat spíše v minulosti, kdy právě docházelo k distribuci nelegálních kopií na tržnicích či ve studentských střediscích – na VŠ kolejích a internátní zařízení.

Graf č. 13: Trestný čin porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 270 trestního zákoníku / porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 152 trestního zákona – vývoj zjištěných skutků v ČR 2008-2013

zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní MS Office Excel

Graf č. 14: Trestný čin porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 270 trestního zákoníku / porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 152 trestního zákona – vývoj zjištěných skutků ve vybraných krajích 2008-2013

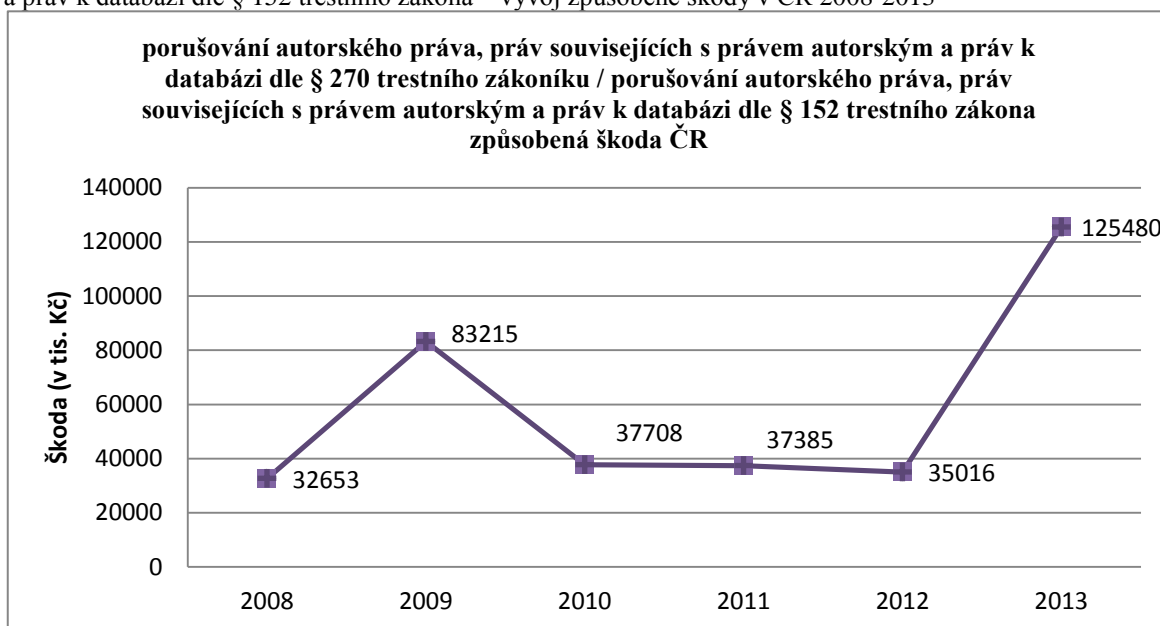
zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní MS Office Excel

V rámci Plzeňského kraje je dlouhodobě zjišťován konstantní počet zjištěných skutků tohoto trestného činu, vyjma roku 2008, kdy se celkový počet dostal k hodnotě 62, což byl nejlepší výsledek za sledované období. Ve srovnání s porovnatelnými kraji, tedy s krajem Jihočeským, Královéhradeckým a Zlínským, je vidět, že právě Plzeňský kraj

dosahuje pravidelně nejlepších hodnot, viz graf č. 14. Zbylé tři kraje mají vzácně shodný průběh vývoje, jaký sice má i kraj Plzeňský, ale ten každoročně dosahuje vyššího počtu zjištěných případů.

Pokud bylo zmíněno, že počet zjištěných případů má konstantní téměř neměnný vývoj, tak obdobným způsobem lze hodnotit i způsobenou škodu. Výše celkově způsobené škody je taktéž relativně neměnná, s výjimkou roku 2009 a 2013, kdy došlo k výkyvům směrem nahoru. Avšak pokud tyto dva parametry, tedy počet zjištěných skutků a způsobenou škodu porovnáme mezi sebou, tak docházíme k zajímavému zjištění. Když byl zmíněn nejvíce úspěšný rok co do počtu případů, tedy rok 2010 s 650 případy, tak z hlediska škody se jednalo o téměř nejhorší výsledek, jen 37,70 mil. Kč.

Graf č. 15: Trestný čin porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 270 trestního zákoníku / porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 152 trestního zákona – vývoj způsobené škody v ČR 2008-2013

zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní MS Office Excel

Naopak co do počtu případů nejslabší výsledek 276 v roce 2009 zaznamenal druhou největší způsobenou celkovou škodu 83,21 mil. Kč. A k poslednímu paradoxu došlo v roce 2013, kde při druhém nejhorším výsledku co do počtu případů, tedy 338 skutků, byla vykázána způsobená absolutně nejvyšší škoda 125,48 mil. Kč, tedy více než trojnásobná než v roce 2010, kdy byl zjištěn dvojnásobný počet případů. Zde je patrné, že nelze

statisticky hodnotit pouze zjištěné případy a spáchané skutky, ale je nutné to vztahovat i ke způsobené škodě.

K extrémnímu nárůstu škody v posledním roce lze doplnit, že se bude v největší míře jednat o důsledek častějšího odhalování porušování autorských práv na úseku softwarových programů, kde jsou škody vyčíslované majiteli chráněných práv značně vysoké.

Pro zajímavost lze dodat, že touto kvalifikací byli v minulosti často postihováni i provozovatelé různých restaurací, obchodů či zábavních podniků, kde veřejně provozovali hudební produkci bez řádného zaplacení poplatků autorským asociacím. V současnosti v České republice působí 6 kolektivních správců práv: DILIA, Ochranný svaz autorský, Intergram, OOA-S, GESTOR a Ochranná asociace zvukařů. Avšak jak těchto asociací přibývá, tak naopak ubývá trestních oznámení na jednotlivé právnické či fyzické osoby – podnikatele. Velkou měrou na tom má pochopitelně zásluhu povědomí těchto ekonomických subjektů o povinnosti platit licenční resp. autorské poplatky a taktéž dobrá komunikace a jednání kolektivních správců práv s případnými provinilci, kterým je dána možnost dodatečné úhrady bez sankčních postihů. Proto k trestním oznámením v této oblasti již dochází velmi zřídka.

5. Shrnutí výsledků zkoumání

V předchozí kapitole byly učiněny analýzy všech sledovaných oblastí, resp. jednání, odděleně. V této části bude tudíž provedeno shrnutí provedených zjištění tak, aby mohl být předestřen celkový rozsah dopadů porušování právních předpisů v ekonomice na příjem státního rozpočtu, příjmy zdravotních pojišťoven a správy sociálního zabezpečení.

V prvé řadě zhodnotíme ekonomické dopady zjištěných vybraných trestných činů za období 2008-2013, tedy zhodnotíme, jaká byla výše způsobené škody a jaký je trend vývoje. Je třeba připomenout, že v předchozí části byly veškeré údaje prezentovány a srovnávány společně za celé sledované období a to i přesto, že v jeho průběhu toho došlo ke změně v trestně-právní úpravě. U každé skutkové podstaty však bylo řádně vyhodnoceno, že společné porovnávání není v rozporu, že změnou právní úpravy ani u jednoho z předmětných trestných činů nedošlo k zásadním změnám ve skutkových podstatách, které by znemožňovaly vzájemné srovnání a spojení do jednoho přehledu. S ohledem na tuto skutečnost lze tedy i celkové shrnutí a vyhodnocení výsledků zkoumání učinit v jednom souboru, tedy bez rozdělení skutků spáchaných do 31. 12. 2009 a od 1. 1. 2010.

Z tabulky č. 17, kde je učiněn přehledný souhrn způsobených škod za sledované období let 2008-2013, je patrné, že každoročně dochází pácháním vybraných hospodářských trestných činů k miliardovým škodám. V roce 2008 byla dosažena celková způsobená škoda 7,05 mld. Kč, v následujícím roce však došlo k jejímu poklesu téměř o 50%, tedy na hodnotu 3,83 mld. Kč. Obdobné hodnoty bylo dosaženo i v roce 2011, tedy škody 3,83 mld. Kč. Od následujícího roku začalo docházet k opětovnému nárůstu celkově způsobené škody, kdy nejprve v roce 2012 byla její výše 6,61 mld. Kč a v roce 2013 byla sečtena škoda v rekordní výši 7,31 mld. Kč. Trend vývoje celkově způsobené škody za dané trestné činy má nepříznivý vývoj, v posledních letech lze zcela jasně vidět značný růst. Celkově byla za sledované období způsobena škoda 33,53 mld. Kč.

Tabulka č. 17: Souhrn způsobené škody za vybrané trestné činy v ČR 2008-2013 (údaje v tis. Kč)

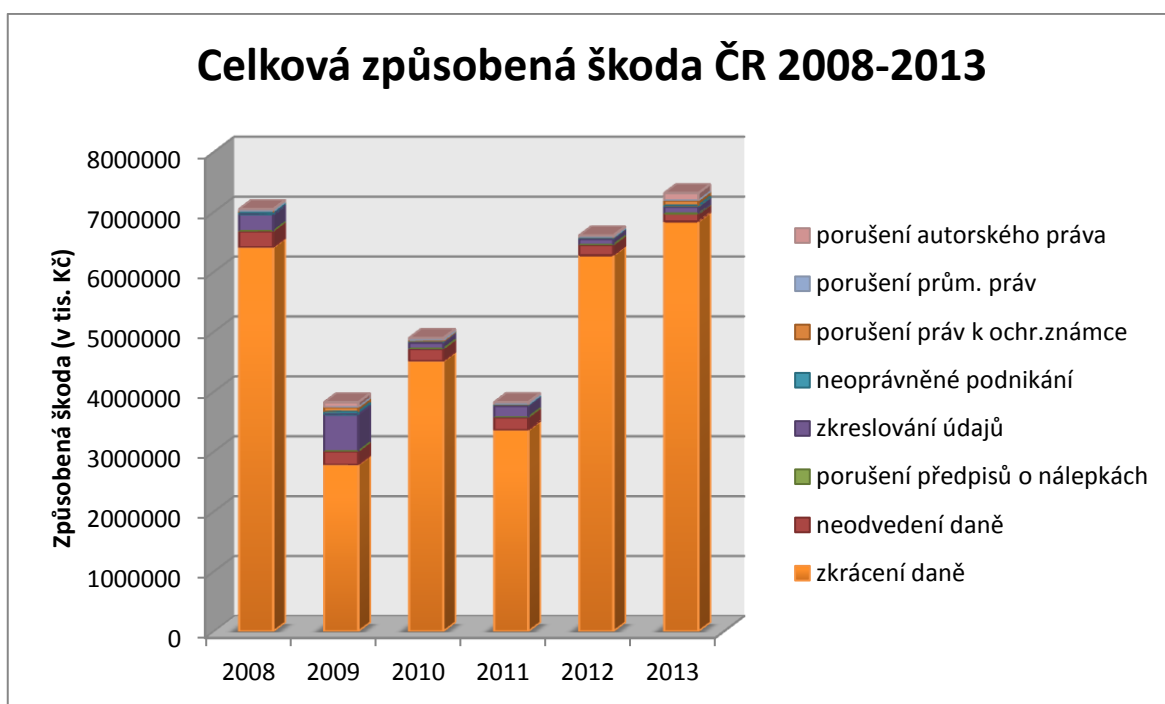
Trestný čin	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Souhrn
Zkrácení daně, poplatku apod.	6410370	2780582	4510534	3361121	6278758	6843153	30184518
Neodvedení daně, pojistného na soc. zabezpečení	269754	223852	203378	210396	169310	132437	1209127
Porušení předpisů o nálepkách	3268	2527	4832	3177	5264	2008	21076
Zkreslování údajů o stavu hospodaření	280778	612749	99680	188727	97142	111434	1390510
Neoprávněné podnikání	29013	47751	22269	16106	14023	20711	149873
Porušení práv k ochranné známce	24216	74557	20375	10472	11236	81067	221923
Porušení chráněných průmysl. práv	124	114	619	529	327	1025	2738
Porušení autorského práva	32653	83215	37708	37385	35016	125480	351457
Souhrn	7050176	3825347	4899395	3827913	6611076	7317315	33531222

zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní

Pokud byla uvedena výše způsobené škody páčáním vybraných trestných činů, je zapotřebí taktéž uvést, jakého podílu na této škodě dosahují jednotlivé skutkové podstaty. Z předchozí tabulky a zároveň z grafického znázornění v grafu č. 16 je zcela zřejmé, že největší téměř absolutní podíl na výši škod má trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby. Každoroční procentuální podíl tohoto porušení zákona na celkové škodě činí více než 91%, vyjma roku 2009, kde činil „jen“ 73%. Za celé sledované období pak činil podíl tohoto trestného činu na celkové škodě 90%, tedy v číslech 30,18 z 33,53 mld. Kč.

Druhou pozici ve významnosti na způsobené škodě pak obsadil trestný čin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění, následovaný trestným činem neodvedení daně, poplatku a podobné povinné platby, dříve trestný čin neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku nezaměstnanosti.

Graf č. 16: Souhrn způsobené škody za vybrané trestné činy v ČR 2008-2013 (údaje v tis. Kč)

zdroj: statistické přehledy kriminality, dostupné na www.policie.cz, zpracování vlastní MS Office Excel

K tomuto je třeba doplnit, že v případě skutkové podstaty trestného činu neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby, dříve trestný čin neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku nezaměstnanosti, je dokumentována pouze ta částka, která není odvedena za zaměstnance, přičemž v těchto případech není odvedena ani zbylá část za zaměstnavatele, která představuje částku vyšší, a taktéž se toto netýká ani dalších daní, např. daní z přidané hodnoty či spotřebních daní, kde v některých případech subjekty daňovou povinnost spočívající v přiznání dani splní, avšak finanční prostředky již na účet finančních orgánů úmyslně nepoukážou, tedy tato částka je vedena jako daňový nedoplatek.

V kontextu tohoto zhodnocení je třeba dodat údaje uvedené v podkapitole 4.2., vztahující se k daňovým nedoplatkům, tedy, že celkový objem daňových nedoplatků k 31. 12. 2011 činil 188,9 mld. Kč, z čehož územní finanční orgány evidovaly objem nedoplatků ve výši 118,8 mld. Kč, Česká správa sociálního zabezpečení ve výši 61,3 mld. Kč a celní orgány ve výši 8,8 mld. Kč. Územním finančním orgánům se od roku 2005 každoročně

podaří vymocit u daňových nedoplatků částku v rozmezí 5 – 7 mld. Kč, což představuje úspěšnost k objemu vymáhaných daňových nedoplatků pouhých 6 - 10%.

Českou správou sociálního zabezpečení jsou u zaměstnavatelů každoročně v rámci pravidelných i mimořádných kontrol zjišťovány více či méně závažné nedostatky v plnění zákonem uložených povinností, kdy jen v období 2010-2012 bylo vydáno 25.710 platebních výměrů s vyčísleným dlužným pojistným ve výši 170,22 mil. Kč a penále ve výši 34,22 mil. Kč. Zároveň bylo za stejné období uloženo celkem 2.411 pokut v celkové výši 8,58 mil. Kč.

Všeobecnou zdravotní pojišťovnou České republiky, tedy největší a nejvýznamnější pojišťovnou v zemi, bylo za období 2009-2012 po provedených kontrolách předepsáno k úhradě prostřednictvím platebních výměrů dlužné pojistné, penále a pokuty v celkové výši 10,24 mld. Kč, z čehož bylo uhrazeno 4,64 mld. Kč. V tomto případě úspěšnost úhrady resp. vymožení činí 45,3%. V případech, kdy nebylo zahajováno správní řízení, byly pojišťovnou vydávány tzv. výkazy nedoplatků. Na jejich základě bylo za srovnatelné období předepsáno dlužné pojistné a penále ve výši 12,23 mld. Kč, uhrazeno bylo 46,5%, tedy 5,68 mld. Kč.

Dopady porušování právních předpisů

Z výše uvedených jasně vypovídajících čísel je zřejmé, že porušování právních předpisů v ekonomice v ČR má velký dosah na zájmové příjmy, tedy příjmy státního rozpočtu, zdravotních pojišťoven a Správy sociálního zabezpečení. K těmto údajům je třeba zdůraznit, že se jedná pouze o zjištěné případy, tedy ty, které vyšly najevo kontrolní činností příslušných orgánů v rámci výkonu jejich úřadů. Je mnoho deliktů, které zůstanou neodhaleny a to ať v podobě neoprávněných odpočtů daně z přidané hodnoty, nesprávných odvodů zaměstnavateli za své zaměstnance či jiné daňové provinění. Uvádění, jaká skutečná škoda vzniká porušováním právních předpisů v ekonomice, by bylo hádání z křišťálové koule.

Tím, že se státu nedaří v plné míře vybrat či vymoci oprávněné platby a vynutit si dodržování práva, má řadu konkrétních dopadů, které lze najít téměř v každém segmentu veřejného života. Tím, že státu vznikají porušováním právních předpisů v ekonomice a

pácháním související hospodářské trestné činnosti značné daňové nedoplatky, nemohou být tyto finanční prostředky použity ke zlepšení ba dokonce k pouhému zajištění základních funkcí státu. Markantní dopady lze spatřit v poddimenzovaném školství, kdy v důsledku nedostatku finančních prostředků jsou různá školská zařízení slučována, platy pedagogů jsou na neodpovídající úrovni a zároveň se zvažuje zavedení školného, dále lze dopady nalézt například v zanedbané infrastruktuře, kdy příslušné organizace nemají dostatek finančních prostředků ani na samotné udržení stavu komunikací, natož na jejich modernizaci. Výrazné dopady porušování předpisů v ekonomice, na základě čehož ve veřejných rozpočtech chybí výše specifikované finanční prostředky, lze najít i v segmentu bezpečnosti. V řadě obcí dochází k dosluhování hasičské techniky, na některých potřebných místech nejsou budovány nezbytné hasičské základny a sbory leckde nemají ani dostatek prostředků na pohonné hmoty. Totéž je možné spatřit i u policie, kde se nedostatek finančních prostředků projevuje v omezování hlídkové činnosti jako důsledek neustálých úspor na pohonných hmotách, zároveň nedochází k nákupu moderních technických prostředků sloužící k odhalování přestupků a trestných činů, dokonce jsou realizována úsporná opatření při nákupu střeliva, což se projevuje v redukování střelecké přípravy. Dosah chybějících peněz, o které stát přichází rozsáhlými daňovými úniky, v důsledku čehož dochází k neustálým rozpočtovým škrtnům v jednotlivých kapitolách, se může do budoucna draze vymstít a to jako důsledek nedostatečného financování kapitoly věda a výzkum.

Taktéž konkrétní dopady nezdaru výběru pojistného na všeobecné zdravotní pojištění není obtížné nalézt. Celé zdravotnictví v tomto státě je již po dlouhá léta poddimenzované a trpící trvalým nedostatkem finančních prostředků. Zcela markantním je neustálé snižování akutních lůžek, rušení stanic první pomoci a omezování činností stanic rychlé záchranné služby. Důsledkem toho je zhoršená kvalita a dostupnost poskytovaných služeb, zejména v okrajových částech země, a taktéž zvýšení dojezdových časů sanitek záchranné služby.

Co se týče oblasti sociálního zabezpečení, tak i zde se výrazně projevují chybějící finanční prostředky. Řada mladých maminek samoživitelek či důchodců žije vzhledem k nízkým dávkám, příspěvkům a důchodům, na pokraji chudoby, s penězi sotva vystačí na pokrytí základních životních potřeb. Za zmínku rozhodně stojí také nízká kvalita a nedostatečná kapacita poskytovaných sociálních služeb.

Výše uvedené dopady se však v budoucnu budou pravděpodobně ještě více prohlubovat, což vyplývá ze zjištění z provedeného výzkumu. Při pohledu na zájmové příjmy, tedy příjmy státu, zdravotních pojišťoven i Správy sociálního zabezpečení, je patrné, že nejméně od roku 2009 se každoročně zvyšují. Tempo růstu však není takové, které je v případě škod způsobených právě porušování právních předpisů. V případě nárůstu daňových nedoplatků lze říci, že do roku 2009 byl vývoj relativně stabilní, neměnný. Mezi roky 2009 a 2010 však objem vymáhaných nedoplatků vzrostl o 3 mld. Kč, v následujícím roce dokonce o více než 12 mld. Kč. Pozitivní trend vývoje lze sice spatřovat v případě dlužného pojistného vyměřovaného Českou správou sociálního zabezpečení, které od roku 2010 do roku 2012 kleslo na polovinu, avšak je třeba zohlednit, že rapidně klesl i počet kontrol, konkrétně o 61%. V tomto ohledu lze považovat každoroční změnu stavu za negativní. Obdobný trend je i v případě Všeobecné zdravotní pojišťovny ČR – zde dlouhodobě klesá výše předepsaného a uhrazeného dlužného pojistného, vyměřeného na základě platebních výměrů. Výjimkou je dlužné pojistné předepsané na základě výkazu nedoplatků, zde je sice klesající výše předepsaného dlužného pojistného, avšak znatelně roste úspěšnost úhrady resp. vymáhání.

Také trendy vývoje způsobených škod vzniklých spácháním citovaných trestných činů jsou, až na výjimky, obdobné. Konkrétně u trestného činu zkrácení daně poplatku a podobné povinné platby, který, jak bylo již uvedeno, má největší podíl na celkovém objemu, je patrný znatelný pokles škody v roce 2009, naopak od roku 2011 dochází k rychlému nárůstu, současně s tím i roste počet zjištěných případů. Nárůst spáchaných skutků je i v případech trestného činu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění či trestného činu porušení práv k ochranné známce a jiným označením, dříve trestný čin porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu, kde došlo v roce 2009 k rapidním zvýšením způsobených škod, v následujícím roce 2010 naopak k výraznému poklesu, aby od roku 2011 byl opět vývoj vzrůstající. Zejména v roce 2013 je pak zaznamenáván výrazný nárůst. Téměř ve všech případech lze najít shodný prvek, který ovlivnil jejich vývoj – tím nejzásadnějším je rozhodně hospodářská krize v roce 2008 a následná ekonomická recese. Toto způsobilo, že řada ekonomických subjektů, zvyklých na štědré předchozí roky, na jejichž základě si i vzaly řadu úvěrů na rozvoj firem, najednou řešila zásadní ekonomické problémy. V řadě případů se jednalo dokonce o problémy existenční. Zejména v některých hospodářských odvětvích

ekonomiky byl pokles zakázek a s tím spojený pokles obrátů, tržeb a zisků obrovský. To zapříčinilo, že v následujícím roce došlo pochopitelně ke značnému poklesu ve státních příjmech a zároveň se zvýšil počet subjektů, které jako jednu z cest z tíživé situace zvolily neplnění zákonných povinností resp. porušování předpisů v ekonomice. To plně koresponduje i se zjištěním o zvyšujícím se počtu spáchaných skutků.

Dalším aspektem, který ovlivnil sníženou schopnost orgánů příslušných odvětví státní správy provádět kontrolní a vymáhací činnost, byla kombinace úsporných opatření ze strany státu a zároveň zvyšující se byrokracie. Konkrétně od roku 2009 docházelo k personálním úpravám ve všech složkách a na všech úrovních státní správy, tedy zejména byly snižovány počty zaměstnanců na příslušných regionálních pracovištích. Zároveň administrativní zatížení jednotlivých úředníků narůstá geometrickou řadou, ačkoliv by se chtělo říci, že v době moderní výpočetní techniky tomu bude naopak. Vzniká řada nových evidencí, formulářů, dochází k neustálé změně legislativy a metodiky, což vše vede k tomu, že dotyční pracovníci mají stále méně času na svoji stěžejní náplň práce – kontrolní činnost. Toto tvrzení zcela dokladuje předchozí zjištění o výrazném snížení provedených kontrol ze strany Všeobecné zdravotní pojišťovny ČR a České správy sociálního zabezpečení, kdy obdobný stav je i na regionálních pracovištích finanční správy.

Současně došlo na řadě pracovních zařazení dokonce ke snížení platového ohodnocení, což pochopitelně vede k částečné ztrátě motivace. Zároveň systém ohodnocení ve státní správě je oproti soukromému sektoru nedokonalý, pokud jsou již nějaké finanční prostředky určené na osobní ohodnocení či mimořádné pracovní odměny, tak stále ve většině případů není rozdělení tak zcela spravedlivé, tedy podle výkonů a záslužnosti.

Těchto skutečností si již pochopitelně část veřejnosti všimla a ze strany řady nepoctivých subjektů je toho zneužíváno, kdy ve smyslu rčení „příležitost dělá zloděje“ se v daňovém přiznání dopouští uvádění nepravdivých údajů. U některých subjektů se jedná o drobná zkreslení, o zamlčení části příjmů či započítání některých neuskutečněných výdajů. Objevily se však i osoby či organizované skupiny pachatelů, které se prvoplánovaně snaží dopouštět daňových deliktů ve velkém rozsahu. Obě tyto skupiny mají shodný znak – všichni doufají či dokonce věří, že vzhledem k přetíženému a kapacitně nedostačujícímu

kontrolnímu systému se vyhnou odhalení. Bohužel v řadě případů se jim to skutečně podaří.

Dalším, ne rozhodně zanedbatelným faktorem, je daňové zatížení. Je mylné se domnívat, že pro zvýšení státního příjmu postačí zvednout některou sazbu daně a tím se jednoduše rozpočet naplní. Ono to totiž v důsledku může mít zcela opačný efekt. Čím více bude vládní politika směřována na zvyšování daňové zátěže produktivní části obyvatel, tedy když bude docházet k neustálému zvyšování daní z příjmů, daní z přidané hodnoty a jiných daní, tak se bude více subjektů uchýlovat k porušování ekonomických předpisů či neplnění svých povinností. Ty subjekty, které na to budou mít, tak se navíc rozhodnou přesunout své oficiální sídlo do jiného státu, kde je daňové zatížení minimální resp. žádné, tedy do oblastí nazývaných daňové ráje. K tomuto jevu skutečně v poslední době dochází ve větší míře, avšak jejich počet k celkovému počtu ekonomických subjektů je prozatím zanedbatelný, tato procedura není jednoduchá a nese sebou spoustu administrativních i technických opatření.

Současný stav legislativy a boje na úseku hospodářské trestné činnosti

Současná legislativa ve zkoumané oblasti, tedy právní normy upravující povinnosti subjektů hradit státu povinné platby a související trestně-právní úprava, vše podrobněji definováno a zkoumáno v kapitole třetí, je prozatím dostačující a bez výrazných mezer či nedostatků. Orgány finanční správy mají dostatek sankčních prostředků k vynucení plnění povinností u těch subjektů, které si je neplní či předpisy záměrně porušují. Zároveň trestně-právní úprava je nastavena tak, že dokáže postihnout téměř veškerá protiprávní jednání na tomto úseku, a tresty jsou v dostatečné výši, aby plnily svoji funkci. Nedostatky je spíše možné spatřovat v jednotlivých činnostech orgánů finanční správy, které v řadě případů nedostatečně hájí zájmy státu a také nedostatečně využívají exekučních možností dané jim zákony.

Zákonodárci jsou si vědomi velmi špatného stavu při výběru a správě daní, zejména v souvislosti s výběrem daně z přidané hodnoty, a v této oblasti se snaží činit kroky směřující ke zlepšení stavu. V nedávné době byla zavedena a do praxe aplikována dvě opatření, která mohou do budoucna přinést zásadní změnu co do zefektivnění výběru DPH.

Jejich přínos bude moct být vyhodnocen až s odstupem času, avšak je zde téměř jistý předpoklad, že jejich přijetí zvýší efektivnost výběru daní, resp. sníží daňové úniky.

Jedno z těchto opatření, které bylo v nedávné době zavedeno, je ve vztahu k platbě daní v souvislosti s obchody s pohonnými hmotami. Podvody s pohonnými hmotami tvoří velkou část sumy nedoplatků na dani z přidané hodnoty. Podle Společenství čerpacích stanic ČR nebylo 15% veškerého benzínu a nafty dovezené do České republiky nikdy zdaněno daní z přidané hodnoty.

Ve Sbírce zákonů v částce 91 byl dne 2. srpna 2013 vyhlášen zákon č. 234, kterým se mění zákon č. 311/2006 Sb., o pohonných hmotách a čerpacích stanicích pohonných hmot, a zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, tato novela zákona nabyla účinnosti dnem 1. 10. 2013. Záměrem nové právní úpravy bylo nastavení přísnějších parametrů a podmínek pro distribuci pohonných hmot a tím současně omezení možností vzniku daňových úniků na pohonných hmotách. Podle novely zákona o pohonných hmotách je možné provozovat distribuci pohonných hmot pouze na základě koncesované živnosti a za současného splnění dalších podmínek registrace u celního úřadu. Mezi podmínky registrace patří mimo jiné bezdlužnost vůči orgánům finanční a celní správy a neexistence nedoplatku na pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a na pojistném na veřejné zdravotní pojištění. Další nedílnou podmínkou registrace je poskytnutí kauce ve výši 20 mil. Kč a to složením částky na zvláštní účet celního úřadu nebo formou bankovní záruky. Před touto novelizací bylo na trhu s pohonnými hmotami jako distributor registrováno téměř dva tisíce subjektů, po jejím zavedení tento počet výrazně klesl, ke dni 3. 3. 2014 je dle údajů Celní správy České republiky registrováno pouhých 154 distributorů. Novela v sobě taktéž nese postih pro distributory nebo provozovatele čerpacích stanic pohonných hmot, kteří nakoupí pohonné hmoty od distributora bez registrace v Registru distributorů pohonných hmot, kdy v takovém případě mohou být sankcionováni pokutou ve výši 20 mil. Kč.⁴⁸

Druhým nedávno přijatým opatřením je novelizace zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, kterou bylo zavedeno ručení příjemce zdanitelného plnění, s tím byl také zaveden institut tzv. nespolehlivého plátce. Plátce, který přijme zdanitelné plnění s

⁴⁸ CELNÍ SPRÁVA ČESKÉ REPUBLIKY. *Informace pro subjekty – novela zákona o pohonných hmotách* [online]. Praha: Celní správa České republiky [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: http://www.celnisprava.cz/cz/dane/registr-phm/Informace_registr_PHM/Informace_13_43083.pdf

místem plnění v tuzemsku uskutečněné jiným plátcem nebo poskytne úplatu na takové plnění (dále jen „příjemce zdanitelného plnění“), ručí za nezaplacenou daň z tohoto plnění, pokud v okamžiku jeho uskutečnění věděl nebo vědět měl a mohl, že a) daň uvedená na daňovém dokladu nebude úmyslně zaplacená, b) plátce, který uskutečňuje toto zdanitelné plnění nebo obdrží úplatu na takové plnění (dále jen „poskytovatel zdanitelného plnění“), se úmyslně dostal nebo dostane do postavení, kdy nemůže daň zaplatit, nebo c) dojde ke zkrácení daně nebo vylákání daňové výhody. Příjemce zdanitelného plnění ručí také za nezaplacenou daň z tohoto plnění, pokud je úplata za toto plnění bez ekonomického opodstatnění zcela zjevně odchylná od obvyklé ceny, byla poskytnuta zcela nebo zčásti bezhotovostním převodem na účet vedený poskytovatelem platebních služeb mimo tuzemsko, nebo byla poskytnuta zcela nebo zčásti bezhotovostním převodem na jiný účet než účet poskytovatele zdanitelného plnění, který je správcem daně zveřejněn způsobem umožňujícím dálkový přístup.⁴⁹

Příjemce zdanitelného plnění taktéž ručí za nezaplacenou daň z tohoto plnění, pokud je v okamžiku jeho uskutečnění o poskytovateli zdanitelného plnění zveřejněna způsobem umožňujícím dálkový přístup skutečnost, že je nespolehlivým plátcem.⁵⁰ Toto označení má plátce DPH, který závažným způsobem neplní své povinnosti ve vztahu ke správě daně. Zákon pro tyto případy, tedy aby se subjekt vyhnul ručení a případnému dvojímu zaplacení DPH, umožňuje využít zvláštní způsob zajištění daně dle § 109a zákona o DPH a zaplatit daň z přidané hodnoty místo dodavateli přímo na účet správce daně.

V rámci **organizace policejních orgánů** na úseku boje s hospodářskou trestnou činností, tedy zejména té, která je předmětem zkoumání diplomové práce, se touto problematikou zabývá několik úrovní liniového řízení. Nejnižšími články jsou oddělení hospodářské kriminality zřízené při každém z územních odborů Policie ČR (převážně kopírující okresní rozdělení území), v jejichž kompetenci jsou trestné činy, u kterých v prvním stupni řízení koná okresní soud. Dalšími jsou odbory hospodářské kriminality krajských ředitelství policie, do jejichž příslušnosti spadají ty trestné činy, u kterých v prvním stupni řízení koná krajský soud. Takové trestné činy jsou definované v § 17 trestního řádu, zejména se jedná o trestné činy, jejichž dolní hranice trestu odnětí svobody činí nejméně pět let, nebo pokud za ně lze uložit výjimečný trest a dále ty trestné činy,

⁴⁹ Česko. Zákon č. 235/2004 Sb. ze dne 1. dubna 2004 o dani z přidané hodnoty.

⁵⁰ Česko. Zákon č. 235/2004 Sb. ze dne 1. dubna 2004 o dani z přidané hodnoty.

kteřé trestní řád v daném paragrafu výslovně uvádí. Nejzávažnější finanční resp. hospodářskou kriminalitou se zabývá Útvar odhalování korupce a finanční kriminality zřizovaný pod Policejním prezidiem ČR. V jeho příslušnosti jsou nejzávažnější hospodářské a daňové delikty buď se škodou přesahující částku 150 mil. Kč, anebo s prvky rozsáhlé organizované skupiny či s prvky mezinárodními.

Jako kladnou lze hodnotit spolupráci mezi jednotlivými policejními orgány a vzájemné předávání informací, k čemuž dopomáhají stále více sofistikované interní informační systémy. Zároveň je nastavená úzká spolupráce s orgány celní správy, s nimiž jsou v řadě případů odhalování závažné trestné činnosti zřizovány společné pracovní týmy, zejména na úseku obchodů s pohonnými hmotami či na úseku nezdaněných tabákových výrobků. Zřizování takovýchto pracovních týmů má pro trestní řízení zcela pozitivní přínos, nejméně v tom směru, že každá ze složek disponuje rozdílnými prostředky použitelnými v rámci operativní činnosti. Co se týče komunikace a vzájemné spolupráce s orgány finanční správy, tak zde se již tak pozitivně hovořit nedá. Pracovníci územních finančních orgánů jsou při vyžadované součinnosti vůči policejním orgánům nepřístupní a to s odvoláním na povinnost mlčenlivosti. Není to však jejich chyba, nýbrž zákonné úpravy, která je velmi omezující. Bylo by na místě zvažovat určitou změnu legislativy tak, aby společný boj proti hospodářské trestné činnosti zejména na úseku daní byl zefektivněn snazší výměnou informací mezi oběma složkami, tedy orgány činnými v trestním řízení a orgány finanční správy. Takovou pomyslnou první vlašťovkou je zavedení tzv. speciálního určení, kterým disponují vybraní příslušníci specializovaných útvarů Policie ČR a které umožňuje vyžadovat od správce daně informace získané při správě daní, je-li to nezbytné pro plnění konkrétního úkolu v oblasti boje proti korupci, terorismu, organizovanému zločinu, daňové, finanční a závažné hospodářské kriminalitě a legalizaci výnosů z trestné činnosti.

Jako negativní jev se v praxi ukazují nadměrné administrativní požadavky a velké zatížení spisovými materiály na jednoho policistu, což obojí tvoří velkou překážku při prověřování a vyšetřování hospodářské trestné činnosti. Útvary policie zabývající se hospodářskou kriminalitou jsou dlouhodobě personálně poddimenzované a současně jsou zatíženy značnými administrativními úkony a to i nesouvisejícími se samotným trestním řízením. Jednu z nadbytečných administrativních zátěží, která by šla snadno odstranit, lze najít u činností směřující k vypátrání výnosů z trestné činnosti a týká se hromadného

dotazování bankovních ústavů, kdy jen těch relevantních jsou v současné době téměř čtyři desítky. Důsledkem toho jsou dlouhé čekací doby na odpovědi, jelikož bankovní ústavy jsou zahlceny žádostmi policejních orgánů o sdělení informací a vyřizují je v pořadí, v jakém byly doručeny. Toto negativum by šlo odstranit zavedením centrálního registru bankovních účtů, kdy by byly dotazovány jen ty bankovní subjekty, u kterých by měla zájmová osoba zřízen nějaký produkt, blíže viz navrhovaná opatření.

Efektivnějšímu odhalování a vyšetřování hospodářské trestné činnosti by také prospělo zavedení tzv. mikro týmů o složení jeden vyšetřovatel a dva operativci, tedy alespoň na úrovni odborů hospodářské kriminality při krajských ředitelstvích policie, v jejichž příslušnosti je závažná hospodářská trestná činnost. K takovému zřizování bohužel dochází velmi zřídka, tudíž vznikají obtíže při zastupování a orientování v trestním spise, je-li např. hlavní zpracovatel nemocen, také nelze činit paralelní šetření a úkony, což by celou věc přípravného řízení urychlilo, v neposlední řadě je to otázkou i různých úhlů pohledu na daný případ, což by se mohlo projevit i v odhalení nových skutečností a zajištění dalších důkazů.

Návrhy opatření ke zlepšení stavu a eliminaci nežádoucích jevů

V předchozích částech kapitoly byly demonstrovány dopady porušování právních předpisů v ekonomice v České republice na příjmy státního rozpočtu, zdravotních pojišťoven a Správy sociálního zabezpečení, byl za sledované období charakterizován i rozsah ekonomických dopadů a v neposlední řadě byly pojmenovány základní příčiny tohoto nežádoucího jevu, jakožto nedostatky v praxi.

V následující části budou představeny návrhy opatření, které by po jejich realizaci mohly vést ke zlepšení stavu a k eliminaci negativních a nežádoucích jevů, tedy zejména jde o efektivnější výběr daní a jiných povinných plateb do veřejných rozpočtů a zamezení porušování právních předpisů v ekonomice.

Jedním z opatření, které by bylo relativně snadné v blízké době aplikovat a prospělo by k vyššímu výběru daní snížením daňových úniků, je povinné zavedení fiskálních registračních pokladen. V diskuzích mezi politiky či odbornou veřejností se však jedná o kontroverzní téma. V jeho prospěch hovoří ohromné daňové úniky, o čemž mohou svědčit vykazované daňové základy obchodníků – fyzických osob, v řadě případů pohybující se na

hraně minimální mzdy, i zkušenosti z kontrol, kde reálně zjištěné marže se řádově odlišují od vykazovaných. Tyto úniky mají přitom multiplikační charakter, tedy nejen že subjekt neplatí žádné nebo téměř žádné daně z příjmů, ale v důsledku toho platí i minimální pojistné na sociální zabezpečení a veřejné zdravotní pojištění.⁵¹ Na druhou stranu lze najít i řadu argumentů hovořící v neprospěch zavedení tohoto opatření. Jedním z nich jsou pochopitelně náklady daňových subjektů na pořízení takovýchto registračních pokladen, administrativu a na servisní údržbu. Dalším jsou náklady daňové správy na rozsáhlejší administrativu a nutnou kontrolu. A v neposlední řadě, i sebelepší registrační pokladna je jen technické zařízení a jako takové lze nastavit tak, aby vykazovala pouze žádoucí údaje.

S výše uvedeným opatřením je v přímé souvislosti i další z opatření tzv. účtenková loterie. Toto opatření již bylo zavedeno na Slovensku a v podstatě jde o to, že do loterie se může přihlásit každý občan starší 18-ti let, který má platnou účtenku z elektronické registrační pokladny v hodnotě nejméně jedno euro, každá účtenka má svůj unikátní kód. Registrovat do loterie se lze například prostřednictvím internetu, mobilních aplikací či textových zpráv a losování probíhá každých 14 dní, kdy nejvyšší výhrou je 10 tisíc eur. Dle prvotních zpráv se zdá, že toto opatření na Slovensku funguje, spotřebitelé ve zvýšené míře vyžadují doklady z registračních pokladen a do loterie bylo již zaregistrováno přes 30 mil. účtenek. Ministerstvo financí Slovenské republiky dokonce zvýšilo odhad výběru daní pro tento rok o 529 mil. EUR, což činí cca. 14 mld. Kč.⁵² Lze se po zkušenostech ze Slovenska domnívat, že přínosem by toto opatření bylo i v České republice.

Zcela nezbytným pro efektivní boj nejen s hospodářskou kriminalitou, pro urychlení a hospodárnost trestních řízení a zejména pro pátrání po výnosech z trestné činnosti je zavedení centrálního registru bankovních účtů. Tento by byl veden Českou národní bankou a každý bankovní ústav v zemi by měl povinnost do něj vkládat údaje o klientech, alespoň v rozsahu kdo, od kdy a jaký typ produktu má u něj zřízen. Orgány činné v trestním řízení následně nebudou muset zdlouhavě a složitě dotazovat všechny bankovní subjekty na českém trhu, kterých jsou téměř čtyři desítky, ale učiní jeden dotaz do centrálního registru a na základě případné pozitivní odpovědi již budou dotazovat

⁵¹ KOMORA DAŇOVÝCH PORADCŮ ČESKÉ REPUBLIKY. *Fiskální registrační pokladny - ano či ne?* [online]. © 2006-2014 Komora daňových poradců ČR [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.kdpcr.cz/article.asp?nArticleID=2223&nLanguageID=1>

⁵² URBÁNEK, Vladimír. *Účtenková loterie na Slovensku zdá se funguje* [online]. kurzy.cz, 4.12.2013 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://zpravy.kurzy.cz/359758-uctenkova-loterie-na-slovensku-zda-se-funguje>

konkrétní bankovní ústav o sdělení podrobnějších informací. Tímto nijak nebude rozšířena pravomoc policejních orgánů o možnost libovolně nahlížet na účty občanů, jak je občas mediálně prezentováno, jelikož i v tomto případě bude potřebný dotaz provádět dozorující státní zástupce tak, jak je tomu doposud. Toto opatření pouze urychlí získání nezbytných informací a sníží administrativní zatížení policejních orgánů, státních zástupců a samotných bankovních ústavů.

V průběhu diplomové práce byl opakovaně zmiňován ohromný počet ekonomických subjektů registrovaných v Praze a s tím spojená zcela nedostatečná kapacita kontrolních pracovníků, což pochopitelně vede ze stran nepoctivých subjektů ke snaze registrovat se na území Prahy a to jim umožňuje snáze se dopouštět daňových deliktů, resp. s menším rizikem odhalení. Toto lze částečně odstranit dvěma způsoby. Za prvé personálním posílením kontrolních orgánů finanční správy, což je však limitováno dostupným množstvím mzdových finančních prostředků. Za druhé se může jednat o opatření rovnoměrného rozložení daňové kontroly tak, aby zde nevznikaly tzv. vnitřní daňové ráje, jak bylo blíže definováno v kapitole čtvrté. To by sebou neslo pochopitelně řadu legislativních změn, jedna z nich by se musela týkat místní příslušnosti, kdy by alespoň pro prvotní fázi kontroly daňového subjektu, která spočívá zejména ve vyhodnocení podkladů, podaných přiznání a ostatních údajů vedených v elektronické podobě, byl příslušný i jiný orgán finanční správy, než ten v místě pobytu nebo sídla subjektu. Systém by byl nastaven tím způsobem, že by daňové subjekty, které by byly vybrány k periodické či mimořádné kontrole, byly automaticky přiděleny jakémukoliv územnímu pracovišti orgánu finanční správy bez ohledu na místní příslušnost, dodržováno by bylo hledisko rovnoměrného zatížení. V případech zjištění nedostatků či porušení nebo nesplnění některých z povinností by pro další fázi kontroly, kde je již vyžadována osobní účast daňového subjektu, byl případ postoupen správci daně v místě bydliště resp. sídla subjektu.

V současné době není třeba zavádět opatření mající charakter zpřísnění sankcí za porušení nebo nesplnění povinností daných zákonem a zvyšování trestních postihů. Příslušné právní normy již teď obsahují relativně přísné tresty. Je však třeba více využívat zákonem daných oprávnění, čímž je u orgánů finanční správy myšleno zejména plné využívání všech exekučních možností dané daňovými a dalšími souvisejícími zákony a na

straně policejních orgánů zase využívání všech institutů k zajištění věcí důležitých pro trestní řízení, zejména při snaze o zajištění účetních dokladů. A vzhledem k tomu, že pachatelé se protiprávního jednání dopouštějí zejména v úmyslu finančního obohacení či získání jiného prospěchu, je rovněž třeba ze strany policejních orgánů zvýšit úsilí při zajišťování výnosů z trestné činnosti.

Za zmínku v této souvislosti stojí i jeden příklad z praxe. Pachatel se dopustil trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 odst. 1, 3 trestního zákoníku v souvislosti s podvody na dani z přidané hodnoty při obchodu s hutním materiálem. Škoda byla vyčíslena na více než 50 mil. Kč a bylo prokázáno, že svoji daňovou povinnost neplnil úmyslně, tedy že se např. nejednalo o jakousi druhotnou platební neschopnost. V rámci řízení před soudem bylo dotázáno příslušné pracoviště orgánu finanční správy s dotazem, zda se jako poškozený připojuje k trestnímu řízení s nárokem na náhradu škody. Odpověď byla negativní. To je naprosto nepochopitelný stav, vždyť zájem státu by měl být na vymožení všech oprávněných finančních prostředků a k tomu musí důsledně využívat veškerých zákonných nástrojů a nic na tom nemůže měnit fakt, že pachatel byl v dané době nemajetný, s dluhy a peníze získané trestnou činností prohrál v hazardních hrách.

Jedním z dalších možných opatření, které by napomohlo ke snížení daňových úniků, je zvýšení odpovědnosti statutárních orgánů za finanční stav společnosti, resp. za závazky vůči státu. Jedním ze způsobů jak toho docílit by bylo uzákonění odpovědnosti samotných fyzických osob za závazky, které vznikly za doby jejich působení ve statutárních orgánech společností. Tím by se předešlo situacím, kdy společnost svými aktivitami zapříčiní velké daňové nedoplatky a v momentě, kdy je již situace neudržitelná, tak vlastník této společnosti převede svůj obchodní podíl jakožto veškeré funkce ve statutárních orgánech na tzv. bílého koně. Tím se zbaví odpovědnosti, alespoň do té doby, kdy je mu v rámci vyšetřování prokázáno jeho protiprávní jednání v době, kdy ve společnosti působil. K tomu však dochází zřídka kdy, jelikož současně se změnou statutárního orgánu dochází v těchto případech i ke „ztrátám či krádežím“ kompletní účetní evidence.

S tímto opatřením by mohlo úzce souviset další a to v oblasti provádění samotných změn ve statutárních orgánech společností. Lze si představit, že budou nastavena taková pravidla, kdy při zápisu změny ve statutárním obsazení společnosti prováděné v

obchodním rejstříku bude vyžadováno potvrzení o bezdlužnosti vůči orgánům státní správy, tedy finančnímu úřadu a Správě sociálního zabezpečení. V opačném případě by byl k takové změně nutný souhlas příslušného orgánu finanční správy, kdy tento souhlas by byl podmíněn osobním závazkem původního statutárního orgánu za finančními závazky vůči státu a to i za takové, kde již zdanitelné plnění vzniklo, avšak není prozatím evidováno jako splatný závazek či nedoplatek.

Toto opatření však bohužel neřeší ty případy, kde ve statutárních orgánech společností jsou tzv. bílí koně již od počátku. Toto negativum pravděpodobně nikdy nebude odstraněno, alespoň ne do té doby, kdy budou existovat lidé, kteří jsou ochotni bez rozmyslu podepsat za úplatu jakoukoliv listinu.

Ke zvýšení daňových odvodů a ochotě podrobit se daňovému systému zajisté pomůže snížení resp. optimalizace daňového zatížení fyzických a právnických osob. Výše daňového zatížení přímo úměrně souvisí s rozhodováním subjektů o porušení či neplnění zákonem daných povinností a o spáchání daňových deliktů či dokonce souvisejících trestných činů. Je-li sazba daní a jiných povinných plateb vysoká, snižuje se morálka subjektů k řádnému odvodu a z jejich strany přibývají jednání za hranou zákona. Je prokázáno, že míra zdanění a daňových výnosů spolu nepřímo souvisejí, tedy chce-li stát dosáhnout maximálního daňového příjmu, tak není možno pouze navýšit sazbu daně, nýbrž nalézt její optimální výši, což může v důsledku znamenat i snížení takové sazby. S ochotou k podrobení se daňovému systému souvisí i míra administrativní zátěže daňových subjektů. Je nezbytné odstraňovat veškerá nadměru zatěžující byrokratická nařízení a zjednodušovat daňová přiznání a celý systém správy daní. I to v důsledku povede k efektivnějšímu výběru povinných plateb a tím se zvýší daňové příjmy plynoucí do státního rozpočtu a rozpočtů zdravotních pojišťoven a Správy sociálního zabezpečení.

Byl-li již zmiňován kontrolní systém všech zájmových institucí, tedy zejména orgánů finanční správy, zdravotních pojišťoven či Správy sociálního zabezpečení, tak z jeho strany mohou být nežádoucí jevy eliminovány tím, že dojde ke zvýšení počtu kontrol. To by v důsledku mělo přinést jednak odhalení vícero subjektů porušujících či neplnících si své povinnosti, ale taktéž to povede ke snížení daňové delikventnosti, jelikož daňové subjekty si budou více uvědomovat riziko odhalení a to řadu z nich odradí od nezákonných praktik.

V této souvislosti je též nezbytné uvést, že je potřeba urychlit veškeré kontrolní činnosti prováděné orgány státní správy a v rovině trestní všechny fáze, tedy prověřování, vyšetřování a dokazování, prováděné orgány činnými v trestním řízení. Je třeba, aby si subjekty, které porušily či nesplnily některou ze svých povinností, nebo pachatelé trestné činnosti byli vědomi, že případný postih může přijít zakrátko. Vědomí postihu „někdy v budoucnu“ má zcela negativní dopad a u řady subjektů podporuje delikventní chování.

Ke snižování počtu spáchaných hospodářských trestných činů a daňových deliktů přispěje rovněž výraznější provázanost mezi orgány státní správy, které díky lepší výměně informací budou pracovat pružněji, efektivněji a budou schopny svoji činností řadě případů předcházet, či alespoň snižovat rozsah vzniklé škody.

Na závěr je nutné zmínit ještě jeden faktor, který rozhodně může přispět k eliminaci negativních jevů, a tím je prevence. Je nezbytné nacházet takové mechanismy a nástroje, jakými lze motivovat lidi, aby se účastnili oficiální ekonomiky a ne tzv. šedé. Jedním z nástrojů může být již zmíněná úctenková loterie. Ze strany státu musí být neustále vyvíjen tlak na zlepšení morálky ve společnosti, musí činit kroky vedoucí k větší informovanosti o problematice daňových deliktů a hospodářských trestných činů a o případných postizích za ně ukládaných, v neposlední řadě je potřeba najít kvalitní distribuční kanál, kterým se tyto informace dostanou k adresátům.

S tímto úzce souvisí chování samotného státu a jeho představitelů. Pokud stát po svých občanech vyžaduje odvádět do státního rozpočtu nemalé finanční prostředky v podobě daní, pojistného či jiných povinných plateb, tak je bezpodmínečně nutné, aby s těmito penězi dále nakládal s péčí dobrého hospodáře a se vsí úctou k jejich původu. Pro občany není nic více demotivující k placení daní než to, když se prostřednictvím různých sdělovacích médií dozví, že stát realizuje několikanásobně předražené zakázky než v jiných zemích, že nedochází k vymáhání dlužných finančních prostředků od pachatelů trestných činů (viz výše uvedený příklad), že jsou z veřejných či poloveřejných rozpočtů podporovány naprosto nepotřebné či zmanipulované projekty, ze kterých těží jen určité zájmové skupiny, nebo že za veřejné peníze si někteří politici realizují soukromé dovolené, případně jsou-li vzati do vazby pro podezření ze spáchání trestného činu, tak i přesto mohli ještě donedávna čerpat plné poslanecké náhrady.

6. Závěr

Diplomová práce si v úvodu dala za cíl zjistit a zhodnotit dopady porušování právních předpisů v ekonomice v České republice na příjem státního rozpočtu, zdravotních pojišťoven a Správy sociálního zabezpečení a navrhnout opatření k eliminaci tohoto nežádoucího jevu. Téma práce bylo zvoleno záměrně, jelikož je v současné době, tedy v době ekonomické recese a nedostatku veřejných financí, více než aktuální.

V předchozích kapitolách bylo dokumentováno, analyzováno, porovnáváno a vyhodnocováno porušování právních předpisů v ekonomice z vícera pohledů. Stěžejní část tvořila porušování z pohledu trestního práva, kdy byly analyzovány a srovnávány počty spáchaných hospodářských trestných činů vztahující se k tomuto tématu včetně rozsahu způsobené škody. Údaje byly vyhodnocovány za delší časové období, konkrétně od roku 2008 do roku 2013. Je třeba podotknout, že v tomto období byly v účinnosti hned dvě trestně-právní úpravy, jednak zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, a jednak zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Z provedeného výzkumu vyplynulo, že nejfrekventovanější je a největší téměř devadesátiprocentní podíl na způsobených škodách má trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 trestního zákoníku, dříve dle § 148 trestního zákona, následovaný trestným činem neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby dle § 241 trestního zákoníku, dříve neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti dle § 147 trestního zákona, a trestným činem zkreslování údajů o stavu hospodaření jmění dle § 254 trestního zákoníku, dříve dle § 125 trestního zákona. Ve všech těchto případech se jedná o trestné činy s přímým dopadem na zájmové rozpočty. Zároveň se práce zabývala i trestnými činy s nepřímým dopadem, které reprezentovaly trestné činy proti průmyslovým právům a proti autorskému právu.

Za sledované období, tedy od roku 2008 do roku 2013, byla vybranými trestnými činy způsobena škoda v celkové výši 33,53 mld. Kč, kdy v posledních třech letech je zaznamenáván rostoucí trend jak v celkově způsobené škodě, tak i v počtu spáchaných skutků u většiny z těchto trestných činů.

Ekonomické dopady byly zároveň posuzovány z hlediska evidovaných daňových nedoplatků orgány státní správy, kdy ke konci roku 2011 činil celkový objem těchto

daňových nedoplatků 188,9 mld. Kč, z čehož jenom územní finanční orgány evidovaly objem ve výši 118,8 mld. Kč, Česká správa sociálního zabezpečení ve výši 61,3 mld. Kč a celní orgány 8,8 mld. Kč. Úspěšnost vymáhání takovýchto nedoplatků ze strany územních finančních orgánů je přitom pouhých 6-7% ročně z celkového objemu.

Všeobecnou zdravotní pojišťovnou bylo za období let 2009-2012 předepsáno k úhradě 22,47 mld. Kč dlužného pojistného s úspěšností úhrady 45-47%. Českou správou sociálního zabezpečení bylo vydáno 25.710 platebních výměrů s celkově vyčísleným dlužným pojistným ve výši 170,2 mil. Kč a to za období let 2010-2012. Za zcela nežádoucí jev lze považovat zjištění, že u obou těchto institucí dochází každoročně ke snižování počtu uskutečněných kontrol u subjektů.

Provedenou analýzou zkoumané problematiky bylo zjištěno, že porušování právních předpisů v ekonomice má výrazný dosah na veřejné rozpočty. Zároveň byly na různých segmentech veřejného života prezentovány konkrétní dopady nezdarů státu vybrat resp. vymoci oprávněné platby, konkrétně v oblasti školství, zdravotnictví, sociálního zabezpečení, bezpečnosti či infrastruktury. Provedeným výzkumem bylo zjištěno, že tempa nárůstu způsobených škod a nevyhozených daňových nedoplatků jsou daleko vyšší, než růst příjmů státního rozpočtu, tudíž lze v budoucnu očekávat prohlubování těchto dopadů.

Z tohoto důvodu a s ohledem na definované faktory způsobující tyto nežádoucí jevy, byla v závěru práce navržena taková opatření, která by do budoucna měla tento stav zvrátit, tedy zejména zvýšit daňové příjmy, potlačit daňové úniky, eliminovat jevy nežádoucí a redukovat negativní dopady. Zároveň byla v části pojednávající o současné legislativě charakterizována dvě opatření, která již byla nedávno přijata a u kterých lze do budoucna předpokládat pozitivní přínos v této problematice. Obě tato opatření se vztahují k výběru daně z přidané hodnoty, která je dlouhodobě vyhodnocována jako nejproblematictější a jsou zde evidovány největší daňové úniky.

Cíl práce, kterým bylo zjistit a zhodnotit dopady porušování právních předpisů v ekonomice v České republice na příjem státního rozpočtu, zdravotních pojišťoven a Správy sociálního zabezpečení a navrhnout opatření k eliminaci tohoto nežádoucího jevu, se touto prací podařilo splnit.

7. Seznam použitých zdrojů:

ČASTORÁL, Zdeněk. *Ekonomická kriminalita a management*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2011, 352 s. ISBN 978-807-4520-051.

CHMELÍK, Jan, Pavel HÁJEK a Stanislav NEČAS. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, 167 s. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-868-9813-X.

KOTLÁN, Pavel. Typologie pachatelů hospodářské trestné činnosti. *Kriminalistický sborník*, 2012, s. 46-48

KUCHTA, Josef, Jaroslav FENYK, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. *Hospodářská trestná činnost: multimediální učební text*. 1. vyd. Brno: Masarykova universita, 2007, 111 s. Multimediální učební text, č. 37. ISBN 978-802-1042-568.

NAHODIL, František. *Veřejné finance v České republice*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 359 s. ISBN 978-80-7380-162-5.

OCHRANA, František, Jan PAVEL a Leoš VÍTEK. *Veřejný sektor a veřejné finance: financování nepodnikatelských a podnikatelských aktivit*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010, 261 s. ISBN 978-80-247-3228-2.

PAVLÁSEK, Vlastimil a Pavlína HEJDUKOVÁ. *Veřejné finance a daně v České republice*. 2., přeprac. vyd. Plzeň: Nava, 2011, 182 s. ISBN 978-80-7211-395-8.

SCHEINOST, Miroslav a Vladimír BALOUN. *Výzkum ekonomické kriminality*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, 169 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8031-5.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, 2. vydání, Praha: C.H.Beck, 2012, 3614 s., ISBN 978-807-4004-285.

VANČUROVÁ, Alena a Lenka LÁCHOVÁ. *Daňový systém ČR 2012*. 11. aktualiz. vyd. Praha: 1. VOX, 2012, 368 s. ISBN 978-80-87480-05-2.

VANTUCH, Pavel. *Hospodářská trestná činnost*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Brno: Rašínova vysoká škola, 2010, 287 s. ISBN 978-80-87001-19-6.

VESELÝ, Jiří a kolektiv. *Právo sociálního zabezpečení*. 1. vyd. Praha: Linde Praha, 2013, 312 s. ISBN 978-80-7201-915-1

Meritum Daňový řád 2011. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, 172 s. ISBN 979-80-7357-650-9

Nové jevy v hospodářské kriminalitě: sborník z mezinárodní konference konané na Právnické fakultě MU v Brně v únoru 2005. 1. vyd. Editor Alexander Nett. Brno: Masarykova univerzita, 2005, 307 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 290. ISBN 978-802-1038-318.

Nové jevy v hospodářské a finanční kriminalitě - vnitrostátní a evropské aspekty: sborník příspěvků z mezinárodní konference pořádané katedrou trestního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity dne 14. února 2008 v Brně. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 433 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 336. ISBN 978-802-1047-143.

Právní normy:

Česko. Zákon č. 140/1961 Sb. ze dne 29. listopadu 1961 trestní zákon.

Česko. Zákon č. 586/1992 Sb. ze dne 20. listopadu 1992 o daních z příjmů.

Česko. Zákon č. 589/1992 Sb. ze dne 20. listopadu 1992 o pojistném na sociální zabezpečení.

Česko. Zákon č. 592/1992 Sb. ze dne 20. listopadu 1992 o pojistném na veřejné zdravotní pojištění.

Česko. Zákon č. 218/2000 Sb. ze dne 27. června 2000 o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů.

Česko. Zákon č. 353/2003 Sb. ze dne 26. září 2003 o spotřebních daních.

Česko. Zákon č. 235/2004 Sb. ze dne 1. dubna 2004 o dani z přidané hodnoty.

Česko. Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.

Česko. Zákon č. 280/2009 Sb. ze dne 22. července 2009 daňový řád.

Judikatura

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2000 sp. zn. 4 Tz 63/2000

Usnesení velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2006, sp. zn. 15 Tdo 756/2006

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 10. 2006, sp. zn. 5 Tdo 984/2006

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. dubna 2008, sp. zn. 5 Tdo 368/2008

Internetové zdroje:

BOUŠOVÁ, Kateřina. *Připravovaný zákon o úrazovém pojištění má mnoho kritiků* [online]. Peníze.cz, 18. 1. 2006 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/pojisteni/17778-prippravovany-zakon-o-urazovem-pojisteni-ma-mnoho-kritiku>

CELNÍ SPRÁVA ČESKÉ REPUBLIKY. *Informace pro subjekty – novela zákona o pohonných hmotách* [online]. Praha: Celní správa České republiky [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: http://www.celnisprava.cz/cz/dane/registr-phm/Informace_registr_PHM/Informace_13_43083.pdf

ČESKÁ POJIŠŤOVNA. *Zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání* [online]. Praha: Česká pojišťovna a.s. [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.ceskapojistovna.cz/p?pojisteni-odpovednosti-zamestnavatele>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Výroční zprávy* [online]. Praha: Česká správa sociálního zabezpečení [cit. 2014-01-20]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/informacni-materialy/vyrocní-zpravy.htm>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Metodika ukazatelů* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2014-01-12]. Dostupné z: http://www.czso.cz/x/krajedata.nsf/krajemetodika/xz#poc_subjektu

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Regionální statistiky* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2014-01-12]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/regiony_mesta_obce_souhrn

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistické ročenky České republiky* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2013-12-20]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statisticke_rocenky_ceske_republiky

KOMORA DAŇOVÝCH PORADCŮ ČESKÉ REPUBLIKY. *Fiskální registrační pokladny - ano či ne?* [online]. © 2006-2014 Komora daňových poradců ČR [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.kdpcr.cz/article.asp?nArticleID=2223&nLanguageID=1>

KOOPERATIVA POJIŠŤOVNA A.S. *Zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele* [online]. Praha: Kooperativa pojišťovna a.s., Vienna Insurance Group [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.koop.cz/nase-produkty/zakonne-pojisteni-odpovednosti-zamestnavatele/>

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Státní závěrečný účet za rok 2011* [online]. Praha, 14. 6. 2012 [cit. 2014-01-15]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/monitoring/plneni-statniho-rozpoctu/2011/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2011-2068>

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistické přehledy kriminality* [online]. Praha: Policie České republiky [cit. 2014-01-29]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

URBÁNEK, Vladimír. *Účtenková loterie na Slovensku zdá se funguje* [online]. kurzy.cz, 4. 12. 2013 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://zpravy.kurzy.cz/359758-uctenkova-loterie-na-slovensku-zda-se-funguje-odhady-vyberu-dani-se-vedaji-o-529-mil-eur/>

VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA ČESKÉ REPUBLIKY. *Výroční zprávy* [online]. Praha: Všeobecná zdravotní pojišťovna ČR [cit. 2014-01-15]. Dostupné z: <http://www.vzp.cz/o-nas/dokumenty/vyrocnizpravy>

8. Přílohy

Příloha č. 1 – charakteristika skutkových podstat vybraných trestných činů

Porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží dle § 244 trestního zákoníku

„§ 244

(1) *Kdo s nálepkami, kontrolními páskami nebo jinými předměty k označení zboží pro daňové účely nakládá v rozporu s jiným právním předpisem v úmyslu způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch, nebo kdo v rozporu se jiným právním předpisem dováží, skladuje, přepravuje nebo uvádí do oběhu zboží bez nálepek, kontrolních pásek nebo jiných předmětů k jeho označení pro daňové účely, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.*

(2) *Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán,*

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nejméně se dvěma osobami, nebo*
- b) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.*

(3) *Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, získá-li činem uvedeným v odstavci 1 pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu“.⁵³*

Z pohledu trestního práva se jedná o úmyslný trestný čin, který je zařazen do Dílu 2 Trestné činy daňové, poplatkové a devizové spadající pod Hlavu VI Hospodářské trestné činy zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. V původním trestním předpisu, tedy v trestním zákoně, byl trestný čin porušení předpisů o nálepkách k označení zboží dle § 148a trestního zákona zařazen do Hlavy II Hospodářské trestné činy a Oddílu třetího, tedy trestné činy proti měně a trestné činy daňové. Ve skutkové podstatě dle nového trestního zákoníku oproti původní trestně-právní úpravě došlo v prvním odstavci k jejímu rozšíření o kontrolní pásky, používané zejména ke značení lihu, a o jednání spočívající i v dovážení, skladování a přepravování zboží bez příslušných označení. Zároveň došlo ke snížení trestní sazby za kvalifikovanou skutkovou podstatu dle třetího odstavce, kde je vyžadováno způsobení škody resp. získání prospěchu velkého rozsahu, kdy z původních pět až dvanáct let byla snížena na dvě léta až osm let.

⁵³ Česko. Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.

Již z citace ustanovení § 244 TrZ, tedy trestného činu porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží, je více než patrné, že objektem trestného činu je zájem na kontrole pohybu zboží podléhajícího zejména spotřebním daním a zájem státu na příjmu z těchto daní, kterým podléhají vybrané výrobky označené k tomuto určenými nálepkami, kontrolními páskami nebo jinými předměty k označení zboží pro daňové účely.

Jednání pachatele je zde definováno dvěma skutkovými podstaty a to

- nakládání s nálepkami, kontrolními páskami nebo jinými předměty k označení zboží pro daňové účely v úmyslu způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch,
- dovážení, skladování, přepravování nebo uvádění do oběhu zboží bez nálepek, kontrolních pásek nebo jiných předmětů k jeho označení pro daňové účely.

Rozdíl skutkových podstat je nejenom v samotném jednání, ale zejména v případě alinea 1 je vyžadován úmysl pachatele způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch. Naopak v alinea 2 postačí pouze jednání v rozporu s jiným právním předpisem.

Při použití pojmu nálepky k označení zboží pro daňové účely jsou myšleny především tabákové nálepky, kdy podle zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, musí být nálepkou označeny veškeré tabákové výrobky, jimiž jsou cigarety, doutníky, cigarillos a tabák ke kouření, vyjma těch, které jsou určeny pro vývoz.

Kontrolními pásky k označení zboží pro daňové účely se míní především kontrolní pásky určené ke značení lihu, kdy podle zákona č. 676/2004 Sb., o povinném značení lihu, líh ve spotřebitelském balení (nádoby nebo jiné obaly o objemu do 6 l opatřené etiketou) vyrobený na daňovém území České republiky nebo na toto území dovezený musí být označen kontrolní páskou, nestanoví-li tento zákon jinak.⁵⁴

„Ustanovení § 244 odst. 1 alinea 2 TrZ o trestném činu porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží je subsidiární k ustanovení § 240 odst. 1 TrZ

⁵⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, s. 2471-2472

*o trestnému činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby, proto je jednočinný souběh těchto trestných činů vyloučen. Jestliže tedy pachatel jednal způsobem uvedeným v § 244 odst. 1 alinea 2 TrZ a uvedl do oběhu zboží neoznačené příslušnými nálepkami, přičemž tím ve větším rozsahu zkrátil daň nebo jinou povinnou platbu, např. clo, je třeba jeho jednání posoudit jen jako trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1 TrZ.*⁵⁵

Padělání a pozměnění předmětů k označení zboží pro daňové účely a předmětů dokazujících splnění poplatkové povinnosti dle § 245 trestního zákoníku

„§ 245

(1) Kdo padělá nebo pozmění nálepky, kontrolní pásky nebo jiné předměty k označení zboží pro daňové účely anebo předměty vydávané orgánem veřejné moci nebo jím zmocněnou právnickou osobou jako doklad o splnění poplatkové povinnosti v úmyslu způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch, nebo kdo takové nálepky, pásky nebo předměty uvádí do oběhu nebo jich užije jako pravých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 ve značném rozsahu, nebo

b) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.

*(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, získá-li činem uvedeným v odstavci 1 pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu.*⁵⁶

I zde se jedná o úmyslný trestný čin, který je zařazen do Dílu 2 Trestné činy daňové, poplatkové a devizové spadající pod Hlavu VI Hospodářské trestné činy zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. V původním trestním předpisu, tedy v trestním zákoně, byl trestný čin padělání a pozměňování nálepek k označení zboží nebo předmětů dokazující splnění poplatkové povinnosti dle § 145a trestního zákona zařazen do Hlavy II Hospodářské trestné činy a Oddílu třetího, tedy trestné činy proti měně a trestné činy

⁵⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 10. 2006, sp. zn. 5 Tdo 984/2006

⁵⁶ Česko. Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.

daňové. Zde byla změnou dotčena skutková podstata v prvním odstavci pouze tou měrou, že byla rozšířena o kontrolní pásy, užívané ke značení lihu. Ustanovení paragrafu bylo dále rozšířeno o odstavec třetí, který stanoví postih za škodu resp. prospěch velkého rozsahu.

V tomto případě je objekt trestného činu shodný jako v případě trestného činu porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží dle § 244 trestního zákoníku, tedy jde o zájem na kontrole pohybu zboží podléhajícího spotřebním daním a zájem státu na příjmu z těchto daní.

I v tomto případě je jednání pachatele popsáno dvěma skutkovými podstatami a to

- padělání nebo pozměnění nálepek, kontrolních pásek nebo jiných předmětů k označení zboží pro daňové účely...v úmyslu způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch,
- uvádění do oběhu nebo užití jako pravých takových nálepek, pásek nebo předmětů.

V prvním případě musí pachatel jednat ve specifickém tzv. druhém úmyslu způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch, zatímco v alinea 2 postačí jen úmyslné uvádění do oběhu nebo užití jako pravých takových nálepek, pásek nebo předmětů.⁵⁷

K pojmům nálepky a kontrolní pásy viz § 244 TrZ, pojmem předmět jako doklad o splnění poplatkové povinnosti jsou především myšleny kupony za úhradu časového poplatku za užívání zpoplatněné pozemní komunikace, tzv. dálniční známky.

Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění dle § 254 trestního zákoníku

„§ 254

(1) Kdo nevede účetní knihy, zápisy nebo jiné doklady sloužící k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo k jejich kontrole, ač je k tomu podle zákona povinen, kdo v takových účetních knihách, zápisech nebo jiných dokladech uvede nepravdivé nebo hrubě

⁵⁷ VANTUCH, Pavel. *Hospodářská trestná činnost*, s. 229

zkreslené údaje, nebo kdo takové účetní knihy, zápisy nebo jiné doklady změní, zničí, poškodí, učiní neupotřebitelnými nebo zatají, a ohrozí tak majetková práva jiného nebo včasné a řádné vyměření daně, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.

(2) Stejně bude potrestán, kdo uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje v podkladech sloužících pro zápis do obchodního rejstříku, nadačního rejstříku, rejstříku obecně prospěšných společností nebo rejstříku společenství vlastníků jednotek anebo v takových podkladech zamlčí podstatné skutečnosti, kdo v podkladech sloužících pro vypracování znaleckého posudku, který se přikládá k návrhu na zápis do obchodního rejstříku, nadačního rejstříku, rejstříku obecně prospěšných společností nebo rejstříku společenství vlastníků jednotek uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo v takových podkladech zamlčí podstatné údaje, nebo kdo jiného ohrozí nebo omezí na právech tím, že bez zbytečného odkladu nepodá návrh na zápis zákonem stanoveného údaje do obchodního rejstříku, nadačního rejstříku, rejstříku obecně prospěšných společností nebo rejstříku společenství vlastníků jednotek nebo neuloží listinu do sbírky listin, ač je k tomu podle zákona nebo smlouvy povinen.

(3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 na cizím majetku značnou škodu.

(4) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 na cizím majetku škodu velkého rozsahu.⁵⁸

Taktéž v tomto případě se jedná o úmyslný trestný čin, který je zařazen do Dílu 2 Trestné činy proti závazným pravidlům tržní ekonomiky a oběhu zboží ve styku s cizinou spadající pod Hlavu VI Hospodářské trestné činy zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. V původním trestním předpisu, tedy v trestním zákoně, byl trestný čin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění dle § 125 trestního zákona zařazen do Hlavy II Hospodářské trestné činy a Oddílu druhého, tedy trestné činy proti hospodářské kázní. Skutková podstata trestného činu nebyla změnou trestně-právní úpravy nijak dotčena, ustanovení paragrafu bylo pouze rozšířeno o odstavec třetí, který stanoví postih za škodu resp. prospěch velkého rozsahu.

⁵⁸ Česko. Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.

Objektem trestného činu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění je zájem na řádném vedení a uchování účetnictví a dalších dokladů sloužících k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo k jejich kontrole a na pravdivosti zápisů v obchodním rejstříku, nadačním rejstříku, rejstříku obecně prospěšných společností nebo rejstříku společenství vlastníků jednotek. Tímto ustanovením je tedy chráněn zájem adresáta informace na její pravdivosti. Adresátem zde bude zpravidla stát, ale nemusí tomu tak být vždy, neboť falšování informací se může být nepřímo dotknout i obchodních partnerů, akcionářů apod., např. v souvislosti s předstíráním platební neschopnosti. Objektivní stránka v první skutkové podstatě (§ 254 odst. 1) spočívá v tom, že pachatel ohrozí majetková práva jiného nebo včasné a řádné vyměření daně tím, že a) nevede účetní knihy, zápisy nebo jiné doklady sloužící k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo k jejich kontrole, ač je k tomu podle zákona povinen, b) v takových účetních knihách, zápisech nebo jiných dokladech uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje, nebo c) takové účetní knihy, zápisy nebo jiné doklady změní, zničí, poškodí, učiní neupotřebitelnými nebo zatají. Pod písm. a) jde v podstatě o opomenutí ve smyslu § 112 vést příslušné účetní doklady, pod písm. b) se jedná o aktivní falšování údajů v takových dokladech a v písm. c) jde o zničení, poškození, učinění neupotřebitelnými nebo zatajení takových dokladů, čímž se v zásadě stanou neprůkaznými nebo nedosažitelnými. K naplnění skutkové podstaty trestného činu podle § 254 odst. 1 postačí, že popsáním jednáním pachatele bylo ohroženo včasné a řádné vyměření daně, nemusí tedy dojít k opožděnému a nesprávnému vyměření daně.⁵⁹

Je zcela pochopitelné a v policejní praxi běžné, že daňový subjekt, který se vědomě dopouští daňového deliktu s úmyslem například zkrátit daň případně neoprávněně čerpat výhodu, nejčastěji zejména nadměrný odpočet daně z přidané hodnoty, tak své účetní záznamy vede v rozporu s realitou, uvádí zde hrubě zkreslené či zcela smyšlené údaje, případně účetní evidenci nevede vůbec. Při kontrole ze stran správce daně či při vyšetřování orgány činnými v trestním řízení následně uvádí, že účetní evidence mu byla zcizena, kdy k tomuto si i opatří alibi v podobě policejního hlášení o vloupání do kanceláře, vozu či bytu. Jen pro zajímavost, v posledních letech bývá „moderní“ i výmluva

⁵⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, s. 2583, 2592

na to, že mu účetní evidence shořela, kdy k získání hlášení od hasičů jsou schopni zinscenovat zahoření nějaké chatky na zahradě či sklepních prostor.

Právním předpisem, který se k tomuto ustanovení pevně váže, je zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví. Tento zákon stanoví rozsah a způsob vedení účetnictví a požadavky na jeho průkaznost, a to i v souladu s právem Evropských společenství.⁶⁰

Neoprávněné podnikání dle § 251 trestního zákoníku

„§ 251

(1) Kdo neoprávněně ve větším rozsahu poskytuje služby nebo provozuje výrobní, obchodní nebo jiné podnikání, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 značnou škodu, nebo*
- b) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.*

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu, nebo*
- b) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu.⁶¹*

Jedná o úmyslný trestný čin, který je zařazen do Dílu 2 Trestné činy proti závazným pravidlům tržní ekonomiky a oběhu zboží ve styku s cizinou spadající pod Hlavu VI Hospodářské trestné činy zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. V původním trestním předpisu, tedy v trestním zákoně, byl trestný čin neoprávněné podnikání dle § 118 trestního zákona zařazen do Hlavy II Hospodářské trestné činy a Oddílu prvního, tedy trestné činy proti hospodářské soustavě. Skutková podstata trestného činu doznala jen drobné změny v prvním odstavci a to rozšíření o obchodní podnikání. Naopak bylo z druhého odstavce odstraněno jednání „používá-li k činu uvedenému v odstavci 1 jiného jako pracovní síly“. Ustanovení paragrafu bylo dále rozšířeno o odstavec třetí, který

⁶⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, s. 2584

⁶¹ Česko. Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.

stanoví postih za škodu resp. prospěch velkého rozsahu, s trestní sazbou dvě léta až osm let.

Účelem tohoto ustanovení je zajistit rovnost subjektů v rámci jejich soutěžení na trhu výrobků a služeb, ale i na dalších trzích, a také ochrany spotřebitelů i jiných smluvních stran, zajištění bezpečnosti práce, hygienických a jiných společensky důležitých požadavků. Vedle rovnosti přístupu na trh jsou tak tímto ustanovením nepřímou chráněny i další zájmy jako ochrana před zdravotně závadným či nebezpečným zbožím, ale i fiskální zájmy státu apod., kterým však primárně poskytují ochranu jiná ustanovení trestního zákoníku (§ 156, 157 nebo § 240, 241 atd). Je zcela pochopitelné, že subjekt, který neoprávněně poskytuje služby nebo provozuje výrobní, obchodní nebo jiné podnikání ve větším rozsahu, tak ani nerealizuje vůči příslušným finančním orgánům povinné oznámení a platby, tedy ze své činnosti neodvádí příslušné daně a ani nehradí pojistné na sociální zabezpečení a na veřejné zdravotní pojištění v takové výši, která odpovídá jeho skutečným příjmům. Zde je ale zapotřebí zmínit, že jednočinný souběh s trestným činem zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 TrZ je vyloučen, neboť po pachateli trestného činu neoprávněného podnikání podle § 251 TrZ nelze žádat, aby tím, že by podal daňové přiznání, vlastně ve vztahu ke správci daně jako státnímu orgánu přiznal, že neoprávněně podniká. Tento postup je sice ze strany finančních úřadů i Ministerstva financí zpochybňován s poukazem na povinnost mlčenlivosti ve vztahu k orgánům činným v trestním řízení podle § 52 a 53 odst. 2 daňového řádu, tyto námitky ze strany správců daně nejsou však brány jako důvodné.⁶²

Porušení práv k ochranné známce a jiným označením dle § 268 trestního zákoníku

„§ 268

(1) Kdo uvede do oběhu výrobky nebo poskytuje služby neoprávněně označené ochrannou známkou, k níž přísluší výhradní právo jinému, nebo známkou s ní zaměnitelnou nebo pro tento účel sobě nebo jinému takové výrobky nabízí, zprostředkuje, vyrobí, doveze, vyveze nebo jinak opatří nebo přechovává, anebo takovou službu nabídne nebo

⁶² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, s. 2565

zprostředkuje, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Stejně bude potrestán, kdo pro dosažení hospodářského prospěchu neoprávněně užívá obchodní firmu nebo jakékoliv označení s ní zaměnitelné nebo uvede do oběhu výrobky nebo služby neoprávněně opatřené označením původu nebo zeměpisným označením anebo takovým označením s ním zaměnitelným nebo pro tento účel sobě nebo jinému takové výrobky nebo služby nabídne, zprostředkuje, vyrobí, doveze, vyveze nebo jinak opatří nebo přechovává.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let, peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty bude pachatel potrestán,

a) získá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, nebo

b) dopustí-li se takového činu ve značném rozsahu.

(4) Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) získá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo

b) dopustí-li se takového činu ve velkém rozsahu.⁶³

Dle trestního zákoníku se jedná o úmyslný trestný čin, který je zařazen do Dílu 4 Trestné činy proti průmyslovým právům a proti autorskému právu spadající pod Hlavu VI Hospodářské trestné činy zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. V původním trestním předpisu, tedy v trestním zákoně, byl trestný čin porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu dle § 150 trestního zákona zařazen do Hlavy II Hospodářské trestné činy a Oddílu čtvrtého, tedy trestné činy proti předpisům o nekalé soutěži, ochranných známkách, chráněných vzorech a vynálezech a proti autorskému právu, proti právům souvisejícím s právem autorským a proti právům k databázi. Skutková podstata trestného činu byla modifikována v prvním odstavci rozšířením o konání definované slovy „nabízí, zprostředkuje, vyrobí nebo jinak opatří nebo přechovává, anebo takovou službu nabídne nebo zprostředkuje“. Z hlediska trestního práva se jedná o širší pojetí jednání pachatele. Nová trestně-právní úprava dále ustanovení

⁶³ Česko. Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.

paragrafu rozšířila o odstavec třetí a čtvrtý, které stanoví postihy za způsobené škody resp. získaný prospěch.

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně práv na označení podnikatelů a jejich výrobků a služeb a tím i zájem na ochraně řádného průběhu hospodářské soutěže, neboť jde o ochranu subjektů vstupujících na trh, konkrétně zájem na ochraně ochranné známky, obchodní firmy a označení původu výrobků. Ustanovení § 268 TrZ obsahuje dvě samostatné základní skutkové podstaty, z nichž nejčastěji páchanou je ta první, kde objektivní stránku naplní pachatel tím, že uvede do oběhu výrobky nebo poskytuje služby neoprávněně označené ochrannou známkou, k níž přísluší výhradní právo jinému, nebo známkou s ní zaměnitelnou nebo pro tento účel sobě nebo jinému takové výrobky nabízí, zprostředkuje, vyrobí, doveze, vyveze nebo jinak opatří nebo přechovává anebo takovou službu nabídne nebo zprostředkuje.

Naprosto typickým příkladem je fenomén poslední doby prodej padělků značek světových výrobců oděvů, nápojů, obuvi, hraček či třeba i mycích prostředků na tržnicích. V několika předchozích letech se zejména díky zvýšené kontrolní činnosti orgánů celní správy tato trestná činnost tzv. „uklidila“, kdy již tyto plagiáty nejsou nabízeny veřejně na ploše stánků, ale jsou ukryty v důmyslných skryších v zázemí stánků, v osobních vozidlech, v kanalizaci či třeba poblíž v lesním porostu. Takové zboží je poté případnému zákazníkovi nabídnuto a ukázáno až v momentě, kdy si jej prodejce tzv. oťuká, zdali to není některý z kontrolních orgánů. Zároveň s rozmachem internetu a prodeje zboží prostřednictvím internetu, se rozmáhá nabízení padělků na různých aukčních či bazarových serverech. Prodejce je pochopitelně skryt za anonymními emailovými schránkami, zboží je placeno buď bankovním převodem či na dobírku, kdy není výjimkou, že odesílatelem (a tím tedy zároveň příjemcem finančních prostředků) je osoba, která nemá povědomí o nezákonném jednání, může se hovořit o tzv. bílém koni, který pouze provádí výběr peněz. I s ohledem na nárůst těchto případů si zástupci vlastníků ochranných známek najímají soukromé detektivy k odhalování těchto případů, kdy je uskutečněn tzv. kontrolní nákup, celý proces nabídky a prodeje je zadokumentován a poté je i s údaji na prodejce předán orgánům činným v trestním řízení. K tomu je ze strany vlastníka ochranné známky dodáno vyčíslení vzniklé škody.

Porušení chráněných průmyslových práv dle § 269 trestního zákoníku

„§ 269

(1) Kdo neoprávněně zasáhne nikoli nepatrně do práv k chráněnému vynálezu, průmyslovému vzoru, užitému vzoru nebo topografii polovodičového výrobku, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let, peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty bude pachatel potrestán,

- a) vykazuje-li čin uvedený v odstavci 1 znaky obchodní činnosti nebo jiného podnikání,*
- b) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, nebo*
- c) dopustí-li se takového činu ve značném rozsahu.*

(3) Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán,

- a) získá-li činem uvedeným v odstavci 1 pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo*
- b) dopustí-li se takového činu ve velkém rozsahu.“⁶⁴*

Jedná se o úmyslný trestný čin, který je zařazen do Dílu 4 Trestné činy proti průmyslovým právům a proti autorskému právu spadající pod Hlavu VI Hospodářské trestné činy zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. V původním trestním předpisu, tedy v trestním zákoně, byl trestný čin porušování průmyslových práv dle § 151 trestního zákona zařazen do Hlavy II Hospodářské trestné činy a Oddílu čtvrtého. Skutková podstata trestného činu nebyla nijak dotčena, přechodem na novou právní normu došlo pouze k rozšíření o odstavec č. 2 a 3 upravující způsobenou škodu, resp. získaný prospěch a o rozšíření o jednání „vykazuje-li čin uvedený v odstavci 1 znaky obchodní činnosti nebo jiného podnikání“.

Toto ustanovení chrání technickou tvůrčí činnost v oblasti průmyslových práv a její výsledky, jakož i produkty na základě ní vytvořené, které jsou využitelné v průmyslové a jiné hospodářské činnosti, a také požitky z ní plynoucí (objekt trestného činu). Ochrana

⁶⁴ Česko. Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.

podle § 269 se poskytuje pouze vynálezu, průmyslovému vzoru, užitému vzoru a topografii polovodičového výrobku.⁶⁵

Pod pojmem vynález je myšleno technické vyřešení problému, které je nové, je výsledkem vynálezecké činnosti a je průmyslově využitelné. Zákonná ochrana vynálezů je upravena v zákoně č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích. Chráněným vynálezem se stane vynález tím, že je na něj udělen Úřadem průmyslového vlastnictví patent. Průmyslovým vzorem je vzhled výrobku nebo jeho části spočívající zejména ve znacích linií, obrysů, barev, tvaru, struktury nebo materiálu výrobku samotného, tedy vnější úprava výrobku, která je nová, má individuální povahu a je průmyslově využitelná. Smyslem je ochrana designu. Užitnými vzory se chrání technická řešení, která jsou nová, přesahující rámec pouhé odborné dovednosti a jsou průmyslově využitelná. Topografie polovodičových výrobků jsou chráněny, jestliže jsou výsledkem tvůrčí činnosti původce a nejsou v průmyslu polovodičových výrobků běžné.⁶⁶

Porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 270 trestního zákoníku

„§ 270

(1) Kdo neoprávněně zasáhne nikoli nepatrně do zákonem chráněných práv k autorskému dílu, uměleckému výkonu, zvukovému či zvukově obrazovému záznamu, rozhlasovému nebo televiznímu vysílání nebo databázi, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let, peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty bude pachatel potrestán,

- a) vykazuje-li čin uvedený v odstavci 1 znaky obchodní činnosti nebo jiného podnikání,*
- b) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch nebo způsobí-li tím jinému značnou škodu, nebo*
- c) dopustí-li se takového činu ve značném rozsahu.*

⁶⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, s. 2725

⁶⁶ VANTUCH, Pavel. *Hospodářská trestná činnost*, s. 279

- (3) *Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán,*
- a) *získá-li činem uvedeným v odstavci 1 pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu nebo způsobí-li tím jinému škodu velkého rozsahu, nebo*
- b) *dopustí-li se takového činu ve velkém rozsahu.*⁶⁷

I v případě tohoto trestného činu jde o úmyslný trestný čin, který je zařazen do Dílu 4 Trestné činy proti průmyslovým právům a proti autorskému právu spadající pod Hlavu VI Hospodářské trestné činy zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. V původním trestním předpisu, tedy v trestním zákoně, byl trestný čin porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 152 trestního zákona zařazen do Hlavy II Hospodářské trestné činy a Oddílu čtvrtého. Obdobně jako v předchozím případě, i zde skutková podstata trestného činu nebyla nijak významně dotčena, přechodem na novou právní normu došlo pouze k rozšíření o odstavec č. 2 a 3 upravující způsobenou škodu, resp. získaný prospěch a o rozšíření o jednání „vykazuje-li čin uvedený v odstavci 1 znaky obchodní činnosti nebo jiného podnikání“.

Toto ustanovení chrání především vědeckou a literární, hudební, výtvarnou, audiovizuální a jinou uměleckou tvůrčí činnost a požitky z ní plynoucí, ale i práva výrobců zvukového záznamu a zvukově obrazového záznamu, dále práva rozhlasového a televizního vysílatele a práva pořizovatele databáze. Jde o trestněprávní normu s blanketní dispozicí (odkazující na zákon upravující právo autorské a práva související s právem autorským), což umožňuje, aby nemuselo při každé změně zákona upravujícího právo autorské docházet také ke změně ustanovení trestního zákoníku.⁶⁸

Neoprávněným zásahem do zákonem chráněných práv je především přivlastnění si autorství k dílu a jakékoliv zveřejnění díla bez souhlasu autora anebo sice s jeho souhlasem, ale provedením změn v díle, s nimiž autor neprojevil souhlas. Neoprávněným zásahem je také neoprávněné zhotovení rozmnoženiny či napodobeniny díla.⁶⁹

S rozvojem zvukové a obrazové techniky jsou stále častěji porušována zvláště tzv. práva související s právem autorským, tedy práva výkonných umělců a výrobců zvukových

⁶⁷ Česko. Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník.

⁶⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, s. 2737

⁶⁹ VANTUCH, Pavel. *Hospodářská trestná činnost*, s. 281

a zvukově obrazových záznamů, jakož i práva rozhlasových a televizních vysílatelů, tzv. pirátskými nahrávkami. Jedná se zejména o padělky - neoprávněně vyrobené nahrávky na kazetách či na discích CD a DVD nesoucí všechny údaje, které jsou na originále, jenž je okopírován, kdy výrobce padělku využívá jména i světové značky původního výrobce.

Za předmět ochrany jako autorské dílo se podle autorského zákona považuje výslovně i počítačový program, je-li původní v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvořem. Toto zmiňuji z toho důvodu, že v posledních letech je čím dál více rozšířené předávání nelegálních kopií různých počítačových programů, her či softwarů. Tohoto jednání se dopouští i různé podnikatelské subjekty, které si tímto způsobem pořizují fakturační, účetní či evidenční programy. Hlavním motivem jsou pochopitelně vysoké pořizovací náklady za tyto programy a nízké povědomí o trestní odpovědnosti a možném postihu za tento delikt.